Svenska kyrkan

Skog och skogsbruk *i Svenska kyrkan*

– en nulägesbeskrivning hösten 2026

Innehåll

Förord **4**

Sammanfattning **5**

1. Uppdraget **7**

2. Material och metoder **8**

3. Ramar för Svenska kyrkans skogsbruk **9**

3.1 Lagstiftning och regelverk 10

3.2 Skogsbrukscertifiering 10

3.3 Kyrkans ramar för förvaltning av prästlönetillgångarna 12

4. Multifunktionella landskap – mål och medel **15**

4.1 Målområden och prioriteringar 15

4.2 En mångfald av brukningsmetoder för varierande och multifunktionella landskap 23

5. Skog och skogsbruk i Svenska kyrkan – ett nationellt perspektiv **26**

5.1 Fastighetsutveckling 27

5.2 Skogstillstånd, tillväxt och avverkning 29

5.3 Klimatanpassning 32

5.4 Naturvård och avsättningar 33

5.5 Dialog med omgivande samhälle 35

5.6 Ursäktsarbetet med det samiska folket 37

6. Stiftens skogsförvaltning **39**

6.1 Göteborgs stift 40

6.2 Härnösands stift 44

6.3 Karlstads stift 48

6.4 Linköpings stift 52

6.5 Luleå stift 56

6.6 Lunds stift 60

6.7 Skara stift ... 64
6.8 Stockholms stift ... 68
6.9 Strängnäs stift ... 71
6.10 Uppsala stift ... 74
6.11 Visby stift ... 77
6.12 Västerås stift ... 81
6.13 Växjö stift ... 85
7. Källor ... 89
Bilagor ... 90
1.Exempel på stiftens aktiviteter inom de sju målområdena ... 90
2.Ägoslagsfördelning samtliga stift och totalt ... 193
3.Trädslagsfördelning samtliga stift och totalt ... 198

Omslag: Pärlstigen i Sunne, Härnösands stift. Foto: Hans Asp

Förord

I november 2025 beslutade kyrkomötet om nya bestämmelser för förvaltningen av Prästlönetillgångar inom Svenska kyrkan. Stiftens förvaltningar arbetar nu, utifrån nya bestämmelser, mot en ny gemensam inriktning. På stiften är siktena därmed inställda på att formulera verksamhetsnära mål medan det på kyrkokansliet pågår ett arbete med att utveckla tillsynen i linje med de nya bestämmelserna, bland annat hur uppföljning ska ske.

För detta arbete behövs ökad kunskap om verksamheterna; kunskap om de lokala förutsättningarna. För att staka ut vägen till målet behöver man veta var man står.

En nulägesbild har därför tagits fram och resultatet framgår av denna rapport som fokuserar på stiftens arbete inom skogen och skogsbruket. Rapporten är alltså inte en heltäckande nulägesbeskrivning av prästlönetillgångarna, vilka består av betydligt mer än skog.

I arbetet med att ta fram rapporten har stiften tillsammans bidragit med såväl sammanställning av data som genom workshops där dagens verksamhet beskrivits med den nya inriktningen som utgångspunkt. Arbetssättet har därmed på ett konkret sätt bidragit till det gemensamma arbetet framåt.

Förhoppningen är att rapporten ska vara en vägledning till ökad kunskap och därmed underlätta såväl stiftens arbete med att utveckla såväl skogsförvaltningen som kyrkostyrelsens tillsyn.

Ett stort tack till Lotta Möller och Malin von Essen, som fick uppdraget att ta fram rapporten, samt till alla som i samtal, workshops och omfattande inspel bidragit till resultatet.

Gustaf af Ugglas
Ekonomi- och finanschef

Sammanfattning

Svenska kyrkan förvaltar, genom de 13 stiften, prästlönetillgångarnas omkring 410 000 hektar produktiv skogsmark, motsvarande knappt två procent av Sveriges skogar. Skogen är den dominerande delen av prästlönetillgångarna och en intäktskälla som bidrar till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Förvaltningen ska även, utifrån lokala förutsättningar, bidra till ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av brukningsmetoder. Förvaltningen ska värna och främja flera värden samtidigt, såsom andliga värden, biologisk mångfald, kulturmiljö, klimatnytta, ekosystemtjänster i övrigt, social välfärd och uthållig totalavkastning. Dessa värden motsvaras i denna rapport av en bred uppsättning övergripande målområden.

Syftet med rapporten är att presentera en samlad bild av hur skogarna ser ut och förvaltas i dag, och därigenom bidra till att ge underlag för kyrkostyrelsens tillsyn och uppföljning. Rapporten ska också kunna stödja stiften i arbetet med att utveckla skogsbruket i den riktning som anges i kyrkoordningen.

Förutsättningarna för förvaltningen av skogen skiljer sig mellan stiften. Skogarnas sammansättning och åldersstruktur har formats av naturgivna förhållanden, tidigare markanvändning och skogsbruk, strategiska beslut och fastighetsaffärer. Även händelser som stormar, torka, insektsangrepp och viltbete påverkar förutsättningarna. Det finns därför regionala skillnader i bland annat trädslagsfördelning, tillväxt, åldersstruktur, naturvärden och möjligheterna att använda olika brukningsmetoder.

Under senare år har stiftens samlade avverkning minskat och virkesförrådet har sedan 2019 ökat från cirka 59 till 64 miljoner kubikmeter. Skogsbruket står fortsatt för huvuddelen av intäkterna från prästlönefastigheterna samtidigt som stiften arbetar med att utveckla flera av intäktskällorna, exempelvis vind- och solkraft, energilagring, jaktupplåtelser och fastighetsutveckling.

För att öka variationen i skogsbruket arbetar stiften med ståndortsanpassning, större inslag av löv och blandskog, skärmställningar och hyggesfria metoder. Klimatanpassningen går i samma riktning. Här arbetar stiften med mer varierade trädslag, minskad andel gran, tidigare gallringar, våtmarker och vattenhållande åtgärder. Även åtgärder för att minska riskerna för skador orsakade av storm, brand, torka och skadegörare bidrar till klimatarbetet.

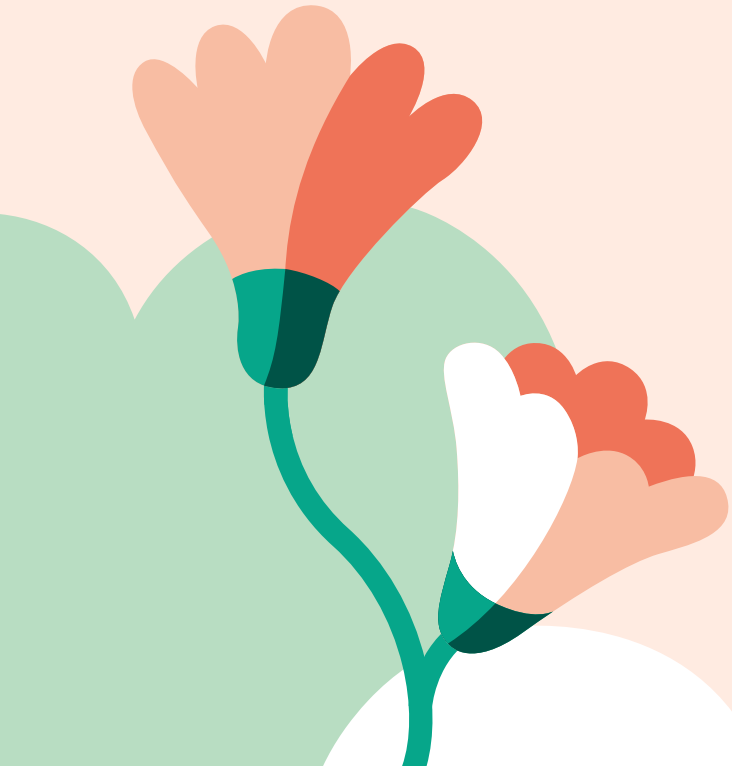
Av den produktiva skogsmarken är cirka 48 000 hektar, motsvarande tolv procent, frivilligt avsatt och ytterligare omkring 6 800 hektar, motsvarande två procent, är formellt skyddad. Därtill lämnas generell hänsyn i den brukade skogen. Vid föryngringsavverkning lämnas i genomsnitt cirka tio procent av den årliga avverkade arealen som hänsyn.

En central iakttagelse i rapporten är att målområdena, som motsvarar de värden som ska främjas enligt kyrkoordningen, är nära sammanflätade. Bland

de 266 exempel på åtgärder som stiften gör inom dessa områden (bilaga 1) finns nästan inget som enbart berör ett målområde. Synergier är vanliga, men det finns också målkonflikter. En åtgärd kan exempelvis gynna klimatnytta och ekonomisk avkastning och samtidigt ha en negativ påverkan på biologisk mångfald, rennäring, rekreation eller människors upplevelse av skogen. Vad som uppfattas som en synergi eller målkonflikt beror på perspektiv, plats och tidshorisont. Målområdena blir därför framför allt ett verktyg för att synliggöra och hantera avvägningar, snarare än ett facit för hur skogen ska skötas.

Dialog med församlingar, närboende, föreningar, myndigheter, samebyar och andra aktörer är en viktig del av förvaltningen. I de nordliga stiften har relationen till rennäringen särskild betydelse, där samplaneras skogsbruket med samebyarna enligt FSC:s skogsbruksstandard. Ett arbete pågår med att utveckla samverkan med samebyarna ytterligare och från januari 2027 ska den urfolksrättsliga principen om fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC) tillämpas i de nordliga stiftens skogsförvaltning.

Hösten 2026 pågår i stiften ett arbete med att utforma verksamhetsnära mål. Ett viktigt steg i detta arbete är fortsatt utveckling av gemensamma definitioner, indikatorer och jämförbara data. Områden som inledningsvis är prioriterade i det arbetet är naturvårdsavsättningar, hyggesfritt skogsbruk, social hänsyn och hänsyn till rennäringen.

1. Uppdraget

Svenska kyrkan förvaltar skog och mark över hela Sverige. Tillgångarna, som kallas prästlönetillgångar (PLT), är en stiftelselik egendom som staten har gett Svenska kyrkan i uppdrag att förvalta (SFS 1998:1591). I november 2025 beslutade kyrkomötet, Svenska kyrkans högsta beslutande organ, om förändringar i kyrkans regelverk, kyrkoordningen, som innebär en ny inriktning för förvaltningen (Svenska kyrkan 2026a). Hållbarhetsuppdraget har förtydligats och ett antal målområden formulerats. Mot denna bakgrund har en nulägesbeskrivning av Svenska kyrkans skogsbruk initierats.

Syftet med uppdraget är att ge en samlad bild av hur skogarna ser ut och förvaltas i dag och därigenom bidra till ett underlag för kyrkostyrelsens tillsyn och uppföljning. Rapporten ska också kunna stödja stiften i arbetet med att utveckla skogsbruket i den riktning som anges i kyrkoordningen. Rapporten fokuserar både på skogsförvaltningen som helhet och på vart och ett av de 13 stiften. Skog och mark som ägs direkt av församlingar omfattas inte av uppdraget.

Nuläget beskrivs med utgångspunkt i 46 kap. 8 § i kyrkoordningen. Där framgår det att prästlönefastigheterna utifrån lokala förutsättningar ska bidra till ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av brukningsmetoder. Förvaltningen ska främja flera värden samtidigt, såsom andliga värden, biologisk mångfald, kulturmiljö, klimatnytta, övriga ekosystemtjänster, social välfärd samt uthållig totalavkastning.

Uppdraget har varit att fokusera på skog och skogsbruk. Stiftens egendomsförvaltningar har en bredare verksamhet. Prästlönetillgångarna innefattar förutom skogsmark även jordbruksmark och fonder. Inom förvaltningen av skogsmark ryms förutom skogsbruk även annan verksamhet som energi- och exploateringsprojekt. Omfattningen av de olika intäktsslagen framgår av beskrivningen av respektive stift, i kapitel 6. Även verksamheten inom exploatering och energiprojekt tas delvis upp i de stiftsvisa beskrivningarna. Exempelsamlingen i bilaga 1 bidrar till att visa bredden i stiftens verksamhet, men rapporten ger ingen mer ingående beskrivning av den verksamhet som ligger utanför skogsbruket. Rapporten belyser hur skilda förutsättningar i olika delar av landet påverkar stiftens förvaltning.

De prästlönefastigheter som stiften förvaltar benämns i rapporten stiftens skogar.

2. Material och metoder

Underlaget till nulägesbeskrivningen har tagits fram genom intervjuer, workshops och enkäter. Representanter för stiftens egendomsförvaltningar har bidragit med berättelser om förutsättningar, arbetssätt och erfarenheter. Det kvalitativa underlaget har kompletterats med registerdata från stiften och med regionala och nationella referensdata från myndigheter. På så sätt kombineras stiftens egna beskrivningar av verksamheten med kvantitativa uppgifter om skogsinnehavet och dess tillstånd.

I inledningen av arbetet bidrog en extern rådgivande grupp med värdefulla synpunkter på metodiken för insamlingen av kvalitativa data.

Ett omfattande arbete har gjorts med att samla in och sammanställa registerdata. En del av materialet presenteras i rapporten, medan övrig information kommer att användas i kyrkans fortsatta arbete med utveckling av verksamhet och tillsyn. Uppdragsgivaren har efterfrågat att nulägesbeskrivningen ska redovisa nyckeltal som gör det möjligt att jämföra stiftens skogsförvaltning med skogsägare på regional och nationell nivå. I Svenska kyrkans fortsatta arbete med uppföljning av verksamhetsnära mål blir det viktigt att säkerställa att definitioner, inhämtning och rapportering av skogliga och andra data genomförs så att underlagen blir jämförbara i större utsträckning än i dag. I takt med att allt fler stift går över till ett och samma system för skoglig planering och uppföljning kommer detta att underlättas.

En del i den kvalitativa beskrivningen av nuläget är de exempel på aktiviteter stiften själva valt ut för att visa hur de arbetar med de olika målområden som motsvarar de värden som nämns i kyrkoordningen. Exempelsamlingen är avsedd att visa bredden i de aktiviteter som ingår i stiftens förvaltning av prästlönefastigheter och ge en bild av en mångfacetterad verksamhet som är svår att fullt ut förmedla med enbart registerdata och andra kvantifierbara uppgifter.

I uppdraget ingick att beakta skogsbrukscertifiering, Svenska kyrkans färdplan för klimatet och försoningsarbetet med det samiska folket.

3. Ramar för Svenska kyrkans *skogsbruk*

Den svenska skogspolitiken har två övergripande jämställda mål: ett produktionsmål som handlar om att skogen ska ge hög och värdefull virkesproduktion och ett miljömål som handlar om att skogens miljövärden ska bevaras och utvecklas. Frihet under ansvar är därtill en bärande princip för skogspolitiken och syftar på att skogsvårdslagstiftningen innehåller ganska få styrande och tvingande regler. Förenklat kan det uttryckas som att skogsägare har ansvar för att se till att det kommer ny skog efter avverkning och för att ta den miljöhänsyn som lagen kräver. Inom de ramarna har skogsägaren sedan stor frihet att välja inriktning och metoder för sitt skogsbruk. För att de skogspolitiska målen ska uppnås förväntas skogsbruket som grupp göra mer än vad lagen kräver, något som brukar kallas för sektorsansvar.

Den svenska skogspolitiken och lagstiftningen gäller lika för alla skogsägare. Inom dess ramar finns frihet att välja inriktning och metoder för stiftens skogsförvaltning. Nedan beskrivs kort vilka externa och interna ramverk som styr hur stiften sköter skogen.

Förtroendevalda på exkursion vid Linnés källa i juni 2025, Luleå stift. Foto: Emma Berkman

3.1 Lagstiftning och regelverk

Stiftens skogsförvaltning sker inom de ramar som anges av kyrkoordningen och andra interna bestämmelser samt av externa regelverk och ramar som skogsvårdslagen, miljöbalken, relevant EU-lagstiftning och skogsbrukscertifieringarna.

Skogsvårdslagen uttrycker vilka krav samhället har på skogsägare. I lagen anges att skogen är en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning. Samtidigt ska hänsyn tas till naturen, kulturmiljön, rennäringen och andra intressen.

Av skogsvårdslagen framgår bland annat vad som gäller när en skogsägare ska anlägga ny skog eller anmäla och utföra avverkning, vid vilken ålder skog kan föryngringsavverkas, vilka hänsyn som behöver tas till natur- och kulturmiljövård och rennäring, vad som gäller i fjällnära skog och ädellövskog och om man vill anlägga skog på jordbruksmark.

Inom ramen för miljöbalken berörs skogen bland annat av förordningar om områdesskydd, artskydd och anmälan för samråd. Miljöbalken tillämpas parallellt med skogsvårdslagen, men har i vissa avseenden företräde.

Andra lagar som påverkar skogsbruk i Sverige är rennäringslagen och kulturmiljölagen och i vissa fall växtskyddslagen, terrängkörningslagen, jordabalken och regler om vattenverksamhet.

EU har ingen gemensam skogspolitik utan ansvaret för skogspolitiken ligger på varje enskilt medlemsland. EU-lagstiftning kring handel, inre marknad, klimat, energi och biologisk mångfald påverkar direkt eller indirekt hur medlemsländer kan utforma sin nationella skogspolitik. Det kan ske antingen genom förändrade förutsättningar för skogsbruket, till exempel hållbarhetskrav för bioenergi, eller genom krav på hur skogarna får eller kan skötas, till exempel fågeldirektivet och EU:s art- och habitatdirektiv.

3.2 Skogsbrukscertifiering

Att vara certifierad innebär att skogsägaren frivilligt åtar sig att följa krav som på flera områden går längre än svensk lagstiftning. I Sverige finns två huvudsakliga certifieringsorgan; FSC® (Forest Stewardship Council) och PEFC (Program for Endorsement of Forest Certification). Båda certifieringsorganens standarder strävar efter en balans mellan ekonomiska, ekologiska och sociala värden.

Båda systemen omfattar också spårbarhetscertifiering (Chain of Custody). Den gör det möjligt att följa certifierad råvara genom exempelvis sågverk,

massaindustri och handel och i slutänden märka produkter som FSC- respektive PEFC-certifierade.

För en skogsägare innebär certifieringen att skogen ska skötas enligt en särskild skogsbruksstandard. Där ställs exempelvis krav på hur avverkning och föryngring genomförs, vilken naturhänsyn som lämnas, hur värdefulla skogar hanteras och hur sociala och kulturella värden beaktas. Skogsägaren behöver kunna visa att kraven följs, bland annat genom planering och dokumentation.

Att vara certifierad enligt FSC och bedriva skogsbruk inom renskötselområdet innebär krav på certifikatsinnehavaren att erbjuda en samplaneringsprocess till de samebyar som berörs av skogsbruket. Samplaneringen är FSC Sveriges sätt att implementera principen om urfolks rätt till fritt, informerat samtycke (FPIC). Principen som uttrycks i FN:s urfolksdeklaration, är central för markanvändningen i ett urfolks traditionella marker.

Samtliga 13 stifts skogsbruk är certifierat enligt FSC och åtta stift är dubbelcertifierade genom att de också är anslutna till PEFC.

Varje år genomförs systematiska uppföljningar av hur certifieringarna efterlevs. Det görs både genom oberoende revisioner av ett externt granskningsorgan och genom intern revision av egna tjänstemän som utbildats särskilt för det. Det som granskas är dels arbetet i skogen, dels arbetet med dokumentation. Om certifieraren konstaterar att ett krav i standarden inte är uppfyllt registreras en avvikelse och certifikatsinnehavaren får krav på korrigerande åtgärder. Upprepade eller allvarliga brister kan påverka certifikatet.

Certifieringssystemen FSC och PEFC erbjuder också formella vägar för att uppmärksamma brister i skogsbruket. Alla som har synpunkter eller klagomål kan lämna dessa till den certifierade organisationen och, om frågan inte löses, ta det vidare inom certifieringssystemet.

Samtliga stift anlitar även en extern organisation för kontroll i fält av årets genomförda avverkningar, med fokus på miljöhänsyn och forn- och kulturlämningar. Tillsammans visar alla dessa granskningar vilka förbättringsområden som stiften har att jobba med.

De flesta stift är anslutna till certifieringsorganen genom föreningen Stiftens Egendomsförvaltningars Förening (STEF). Styrelsen, med representanter från samtliga stift, följer upp de åtaganden som en certifiering innebär och dokumenterar det enligt de krav som ställs.

STEF är certifierat enligt internationell standard (ISO 14001). Föreningen formulerar och följer upp miljömål för medlemmarnas verksamhet. De senaste årens miljömål har handlat om att minska förekomsten av allvarliga körskador och om att öka kunskapen om hyggesfria metoder.

3.3 Kyrkans ramar för förvaltning av prästlönetillgångarna

Enligt lagen om Svenska kyrkan (SFS 1998:1591) är prästlönetillgångarnas ändamål att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Endast avkastningen får användas för ändamålet. Tillgångarna ska vara placerade på ett godtagbart sätt. Regeringen får besluta om tillsyn av förvaltningen.

Svenska kyrkans interna styrning av markförvaltningen sker genom kyrkoordningen och stiftens egen verksamhetsstyrning. Kyrkomötet beslutar om de övergripande ramarna för förvaltningen av prästlönetillgångarna, medan de 13 stiften ansvarar för den strategiska och operativa förvaltningen. Kyrkostyrelsen utövar tillsyn och följer upp förvaltningen. Inom dessa gemensamma ramar har stiften ett betydande ansvar för att, utifrån lokala förutsättningar, välja hur skogen ska brukas och förvaltas.

En sak som skiljer Svenska kyrkans skogsbruk från svenskt skogsbruk i allmänhet är den rambestämmelse som i kyrkoordningen formulerats för förvaltningen, utifrån beslutet i kyrkomötet 2025. Bestämmelsen framgår av 46 kapitlet i kyrkoordningen och innebär att: ”Prästlönetillgångarna ska förvaltas så att andlig, ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet balanseras. Tillgångarna ska därtill förvaltas på ett etiskt försvarbart sätt i enlighet med kyrkans grundläggande värderingar. Förvaltningen ska vara ändamålsenlig och resurseffektiv.”

I den åttonde paragrafen, 46 kapitlet i kyrkoordningen, konkretiseras stiftens uppdrag genom en gemensam inriktning för förvaltningen av prästlönefastigheter. Av den framgår att prästlönefastigheterna utifrån lokala förutsättningar ska bidra till ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av brukningsmetoder. Förvaltningen ska främja flera värden samtidigt, såsom:

- andliga värden
- biologisk mångfald
- kulturmiljö
- klimatnytta
- ekosystemtjänster i övrigt
- social välfärd
- uthållig totalavkastning.

Stiften arbetar med att ta fram verksamhetsnära mål för att genomföra kyrkoordningens bestämmelser. De värden som anges i den gemensamma inriktningen kan då formuleras som en bred uppsättning övergripande målområden. Inom kyrkokansliet har man övergripande beskrivit hur ett gemensamt arbete kan bidra till att föra förvaltningen i den riktning som de nya bestämmelserna anger.

Färdplan för klimatet
Svenska kyrkans färdplan för klimatet initierades genom ett beslut av kyrkomötet 2018 och sträcker sig över åren 2020–2030. Färdplanen för klimatet består av åtta olika målområden, varav ett handlar om skog och mark. Här ligger fokus på hållbart skogs- och jordbruk, ökad produktion av förnybar el, minskade fossila utsläpp och klimatnytta, som samtidigt balanserar andra värden.

Några punkter avseende skog och skogsförvaltning som lyfts fram i färdplanens andra etapp (som pågår till och med 2027) är att:

- utvärdera och förbättra mätning av kolbalans i skogsbruket
- stödja forskning och utveckling för hållbar förvaltning av skog och mark
- öka användningen av trä i byggnationer
- bygga ut produktionen av förnybar el så att den motsvarar den årliga energianvändningen i Svenska kyrkans byggnader
- sträva efter fossilfritt skogsbruk, inklusive skötsel och transporter,
- öka klimatnyttan från skogsbruket samtidigt som ekologiska, sociala, ekonomiska och andliga värden balanseras
- genomföra klimatanpassningsåtgärder som stärker skogarnas motståndskraft mot klimatförändringar.

I bilaga 1.4 finns exempel på hur stiften i praktiken tar sig an arbetet med att bidra till uppfyllandet av klimatfärdplanen. I kapitel 5.3 beskrivs hur stiften arbetar med att klimatanpassa skogen.

Försoningsarbetet med det samiska folket
Den officiella ursäkten till det samiska folket framfördes vid kyrkomötets högtidsgudstjänst den 24 november 2021 i Uppsala domkyrka och i Luleå, den 23 oktober 2022. I juni 2021 beslutade kyrkostyrelsen om åtta åtaganden och en långsiktig finansiering för arbetet. Svenska kyrkan åtog sig att:

- förkunna evangelium på samiska och på ett för samer kulturellt relevant sätt med respekt för samisk andlig och kyrklig tradition
- synliggöra samisk andlighet, teologi och kyrklig tradition inom Svenska kyrkan
- bidra till att stärka och revitalisera de samiska språken i Svenska kyrkans verksamhet
- öka kunskapen och medvetenheten om kyrkans historiska relationer och övergrepp mot samerna och konsekvenserna av detta
- öka kunskapen om och respekten för urfolksrättens principer inom Svenska kyrkan och i samhället
- öka samers inflytande och delaktighet i Svenska kyrkan
- stärka samiska barn och unga i deras identitet och andliga utveckling
- främja gränsöverskridande samiskt kyrkoliv.

Försoningsarbetet ska utformas så att det bidrar till långsiktig social, ekonomisk, ekologisk och andlig hållbarhet även ur ett samiskt perspektiv samt att det beaktar viktiga principer i urfolksrätten.

Det finns en handlingsplan för perioden 2022–2031 för hur de respektive åtagandena ska förverkligas. Fram till 2026 har särskilt fokus legat på insatser som bland annat innefattar frågor som rör Svenska kyrkans markförvaltning och skogsbruk, och att öka kunskapen om och respekten för urfolksrätten.

I kapitel 5.6 finns ett avsnitt om försoningsarbetet med det samiska folket. Där lyfts några aspekter av stiftens arbete med försoningsarbetet och att bedriva skogsbruk inom renskötselområdet.

4. Multifunktionella landskap – *mål och medel*

4.1 Målområden och prioriteringar

Våra samtal med medarbetare i stiften visar att formerna för hur arbetet med att ta sig an de nya bestämmelserna i kyrkoordningen fortfarande är under utveckling. På stiften tycks en successivt större samsyn växa fram och arbetet med att tolka och konkretisera bestämmelserna genom formulering av verksamhetsnära mål är en pågående process.

Målområdena är olika lätta att omsätta
De värden som anges i den gemensamma inriktningen formuleras här som en bred uppsättning övergripande målområden. Vissa ligger nära begrepp och arbetssätt som sedan länge används inom skogsbruket. **Biologisk mångfald** är ett exempel. Här uttrycker stiften att det finns etablerade arbetssätt inom skogssektorn, branschgemensamma målbilder och en kontinuerlig kalibrering av vilka åtgärder som bidrar till biologisk mångfald. I våra samtal har det därför varit förhållandevis enkelt för medarbetarna att ge konkreta exempel på hur de arbetar med målområdet. Samtidigt har man uttryckt att men ser en utmaning i att mäta effekten av de åtgärder som görs, både i det vardagliga arbetet och vid avsättning av mark för naturvårdsändamål. I kapitel 5.4 och bilaga 1.2 ges exempel på hur stiften arbetar med målområdet biologisk mångfald.

Prästgårdens våtmark i Österåker som exempel på hur Stockholms stift arbetar med målområdet biologisk mångfald. Se bilaga 1.2, exempel B24 för detta exempel och fler. Foto: Adela Costello

Kulturmiljö är på liknande sätt som biologisk mångfald ett område som verksamheten är van att hantera. Här uttrycker stiften att det också finns en koppling till Svenska kyrkans särskilda uppdrag; att bevara spår efter tidigare generationer kan exempelvis beskrivas både som kulturmiljövård och som ett sätt att värna om relationen till människor som levt och verkat på platsen tidigare. Därmed kan kulturmiljövärden också överlappa med det målområde som kanske tydligast särskiljer Svenska kyrkan från andra skogsförvaltare, det vill säga **andliga värden**. I bilaga 1.3 ges exempel på hur stiften arbetar med målområdet kulturmiljö.

Kulturlandskapet i Ramdala-Lillö, som exempel på hur Lunds stift arbetar med målområdet kulturmiljövärden. Se bilaga 1.3 exempel KU17 för detta exempel och fler. Foto: Hans Törnlycke

Andliga värden är det målområde som medarbetarna tolkar och beskriver mest varierande. Det behöver inte innebära att de är oense, utan kan snarare bero på olika erfarenheter av att identifiera och formulera sådana värden i den praktiska förvaltningen. I våra samtal lyfte medarbetare bland annat att det finns skilda filosofiska och teologiska perspektiv på vad andliga värden innebär. De olika perspektiven kan bidra till att förklara varför samma skog eller skogliga åtgärd tillskrivs olika andliga värden. Den som förknippar andlighet

med orördhet, stillhet och begränsad mänsklig påverkan kan uppfatta en obrukad skog som mer andligt värdefull än en brukad. Andra kan betrakta brukandet och den ekonomiska avkastningen som delar av ett ansvarsfullt förvaltarskap och därmed också som uttryck för andliga värden.

Vid samtal har medarbetare också funderat kring under vilka förutsättningar insatser för biologisk mångfald samtidigt bidrar till andlig hållbarhet. Kanske uppstår de andliga värdena när biologisk mångfald får kosta pengar, det vill säga när insatserna innebär ett negativt ekonomiskt netto, resonerade några. Bedömningen om vad som är andlig hållbarhet beror alltså på vilka föreställningar om naturen, andlighet och människans ansvar som betraktaren utgår från.

Under våra samtal om andliga värden lyfte medarbetarna många olika exempel. Samtalen visade både ett stort intresse för frågorna och ett behov av att jämföra perspektiv och successivt utveckla en gemensam förståelse. I bilaga 1.1 ges exempel på hur stiften arbetar med målområdet andliga värden.

Även **klimatnytta** ger upphov till tolkningsfrågor, vilket medarbetarna förhåller sig till i resonemang, åtgärder och prioriteringar. Svårigheten handlar bland annat om systemgränser och tidsperspektiv. Är den största klimatnyttan att låta skogen stå och fortsätta binda kol, eller är det bättre för klimatet att skogen även brukas för att ersätta mer klimatbelastande material och energikällor? Hur ska exempelvis vind- och solkraft på kyrkans mark vägas

Underhåll av pilgrimsled på mark som Visby stift förvaltar, som exempel på hur stiftet arbetar med målområdet andliga värden. Se bilaga 1.1, exempel A32 för detta exempel och fler. Foto: Visby stift

Försök med gödsling av skogsplantor i Sandträsk, som exempel på hur Luleå stift arbetar med målområdet klimatnytta. Se bilaga 1.4, exempel KL14 för detta exempel och fler. Foto: Johan Kristoffersson

mot skogens egen klimatnytta och mot andra värden på platsen? Den typen av frågor är inte unika för Svenska kyrkan, utan speglar en bredare diskussion inom skogsbruket och klimatpolitiken. I bilaga 1.4 ges exempel på hur stiften arbetar med målområdet klimatnytta.

En särskild begreppslig utmaning har under arbetet med nulägesbeskrivningen blivit tydlig i gränsdragningen mellan **social välfärd** och **övriga ekosystemtjänster**. Svenska kyrkans användning av begreppet social välfärd skiljer sig delvis från skogsbrukets mer etablerade begrepp ”sociala värden”. Social välfärd är enligt stödmaterial till kyrkoordningen inriktad på att "skogen är värdefull för att främja företagande, sysselsättning och goda arbetsvillkor..." medan exempelvis rekreation och friluftsliv läggs in under övriga ekosystemtjänster (Svenska kyrkan 2026b). I fria resonemang använder medarbetarna däremot ofta ”sociala värden” i den mer vedertagna och vidare betydelsen och inkluderar då sådant som rekreation, friluftsliv och människors upplevelser av landskapet. Det skapar oklarheter både internt och i kommunikationen med omvärlden. Skillnaderna kan framstå som semantiska, men får betydelse när målområdena ska användas som ett praktiskt verktyg och när Svenska kyrkan ska förklara sina prioriteringar externt.

I exempelsamlingen, bilagorna 1.5 och 1.6, finns flera exempel på hur stiften arbetar med ekosystemtjänster i övrigt respektive social välfärd. Här blir det också tydligt att målområdena tolkas på olika sätt när till exempel några skriver in "skapande av arbetstillfällen" under social välfärd medan andra lägger det under ekosystemtjänster i övrigt.

En utmaning som Svenska kyrkan delar med övriga skogssektorn är att i tillräcklig omfattning få tag på kompetent, helst lokal, skoglig personal. Det gäller inte minst vid skogsvård som plantering och röjning. Man är ofta hänvisad till utländsk arbetskraft, vilket skapar särskilda utmaningar när det gäller språk och säkerställande av kompetens, arbetsmiljö och arbetsrättsliga frågor. Stiften berättar om hur de söker vägar att hantera den situationen och att det görs på olika sätt.

Samarbete med besöksnäringen i Muonionalusta för att bland annat ge besökare möjlighet att spana på björn, som exempel på hur Luleå stift arbetar med målområdet ekosystemtjänster i övrigt. Se bilaga 1.5, exempel E15 för detta exempel och fler. Foto: Johan Kristoffersson

Exemplen inom **uthållig totalavkastning** visar att stiften arbetar med både den löpande förvaltningen och en breddning av verksamhetens intäktskällor. Flera exempel rör långsiktig planering av skogsbruket genom avverkningsberäkningar, aktuella skogsbruksplaner, röjning, gallring, föryngringsavverkning och förlängda omloppstider. Andra exempel handlar om att öka värdet på skogsråvaran, effektivisera förvaltningen och bygga långsiktiga relationer med arrendatorer, entreprenörer och virkesköpare.

Stiften lyfter också fram fastighetsutveckling och nya affärsområden för att utveckla en uthållig totalavkastning. Det gäller bland annat detaljplanearbete för bostäder, strategiska fastighetsförvärv, bergtäkt samt upplåtelser och investeringar inom vindkraft, solkraft, vattenkraft och energilagring. Kolkrediter nämns som en möjlig framtida intäktskälla. Några exempel betonar dessutom betydelsen av rätt organisation, engagerad och kompetent personal samt valet mellan egen och extern förvaltning som viktiga förutsättningar för att utveckla målområdet. Det handlar om att skapa stabila intäkter över tid, utveckla tillgångarnas värde och samtidigt väga in övriga hållbarhetsmål.

I bilaga 1.7 ges exempel på hur stiften arbetar med målområdet uthållig totalavkastning.

Förlängd omloppstid och därmed högre timmerandel i Granhed, som exempel på hur Strängnäs stift arbetar med målområdet uthållig totalavkastning. Se bilaga 1.7, exempel U25, för detta exempel och fler. Foto: Häradsskog

Nästan alla åtgärder berör flera målområden samtidigt
En av de tydligaste iakttagelserna från våra samtal med förvaltningarna är hur nära målområdena hänger samman. Vi bad medarbetarna att beskriva åtgärder i verksamheten som de uppfattar som konkreta exempel på hur målområdena omsätts i praktisk handling, och att ange vilka målområden åtgärderna bidrar till (bilaga 1). Bland de 266 insamlade exemplen fanns nästan inget som enbart berörde ett målområde. Många bedömdes bidra till flera, ibland nästan samtliga, målområden samtidigt.

Synergier framstår därmed som regel snarare än undantag. Ett återkommande exempel är sambandet mellan klimatnytta och uthållig totalavkastning. En växande skog kan bidra till båda målen genom att både binda koldioxid och skapa ekonomiska värden. På motsvarande sätt kan intäkter från vind- och solenergi förena uthållig totalavkastning med klimatnytta.

Medarbetarna lyfter att för dem som arbetar med förvaltning av stiftens skogar finns dessutom ytterligare en dimension. Ekonomisk avkastning kan kopplas till andliga värden genom att intäkterna bidrar till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Ur detta perspektiv kan en hög virkesproduktion betraktas som en synergi mellan uthållig totalavkastning och andliga värden. Samma samband kan emellertid också innebära en målkonflikt. En mer intensiv produktion kan förändra skogens karaktär på ett sätt som uppfattas försvaga dess andliga eller existentiella värden. En avverkning som följer gällande regelverk och bidrar ekonomiskt till kyrkans verksamhet kan samtidigt väcka så starka negativa reaktioner bland församlingsbor eller allmänhet att förtroendet för Svenska kyrkan påverkas.

Detta illustrerar en central iakttagelse från samtalen: samma åtgärd kan uppfattas som en synergi eller en målkonflikt beroende på betraktarens perspektiv. Bedömningen påverkas bland annat av vilket tidsperspektiv och vilken geografisk skala som används, och vilken betydelse olika värden tillmäts. Exempelvis kan en åtgärd som medför en målkonflikt på kort sikt skapa synergier på längre sikt, och omvänt.

Vissa målkonflikter blir synliga när de värden som enligt kyrkoordningen ska främjas – och som ligger till grund för målområdena – ska omsättas i praktisk verksamhet. Ett exempel är förhållandet mellan biologisk mångfald och andliga värden. Insatser för biologisk mångfald kan kräva aktiv skötsel, samtidigt som en del medarbetare och andra betraktare förknippar andliga värden med skogar som upplevs som orörda och naturliga. Att aktivt ”sköta fram” biologisk mångfald kan då uppfattas som ett ingrepp i just de egenskaper som ger platsen dess andliga värde.

Liknande frågor uppstår vid klimatanpassning av skogen. Naturbaserade eller naturliknande brukningsmetoder kan förknippas med andliga värden, medan arbetet med att skapa motståndskraftiga skogar kan motivera mer aktiva insatser. Ett exempel som nämns är assisterad migration. Det innebär att trädslag eller genetiskt material flyttas till områden där de förväntas vara bättre anpassade till ett framtida klimat. Här kan olika föreställningar om vad som är naturligt, motståndskraftigt och önskvärt komma i konflikt.

Andra målkonflikter är välkända inom skogs- och markförvaltningen och blir tydliga även i de här samtalen. Att bruka skogen med respekt för rennäringens behov kan exempelvis stå i konflikt med virkesproduktion och i vissa situationer även med åtgärder för klimatanpassning. Kulturmiljövärden kan komma i konflikt med certifieringens krav, exempelvis när kulturvirke behövs för att renovera en klockstapel med antikvariska värden. Målkonflikten handlar om att gamla träd i så fall behöver avverkas, något som idag inte ryms inom certifieringskraven. Vind- och solkraft kan bidra till både klimatnytta och ekonomisk avkastning men samtidigt påverka landskapsbilden, möjligheterna till rekreation och människors upplevelse av en plats.

Målområdena som en kontinuerlig process
Att målområdena kan tolkas på olika sätt behöver inte betyda att de är dåligt formulerade. Snarare speglar det komplexiteten i uppgiften. Skogs- och markförvaltning handlar om biologiska system som förändras över lång tid, men också om ekonomi, människors upplevelser och värderingar. Det gör det svårt att skapa definitioner som på förhand ger ett entydigt svar på hur varje situation ska hanteras.

En möjlig fallgrop är därför att betrakta målområdena som ett facit och försöka hitta den ”rätta” tolkningen. Våra samtal pekar snarare mot värdet av att använda dem som en struktur för en kontinuerlig diskussion. Två personer kan betrakta samma åtgärd och göra olika bedömningar av vilka värden åtgärden stärker eller försvagar. Den skillnaden går inte alltid att lösa genom mer precisa definitioner, eftersom den också bottnar i olika värderingar och perspektiv.

Dessutom förändras både kunskapsläget och omvärlden. Det som framstår som prioriterat i en del av landet behöver inte vara det i en annan, eftersom de ekologiska, ekonomiska och sociala förutsättningarna skiljer sig åt. På samma sätt kan en åtgärd som bedöms som lämplig i dag behöva omvärderas när ny kunskap tillkommer.

I det perspektivet är hållbarhet framför allt en förflyttning och en riktning att röra sig i, snarare än en plats man kan komma fram till. Målområdenas kanske viktigaste funktion är därför inte att undanröja målkonflikterna, utan att göra dem synliga och möjliga att samtala om. De ger ett språk för att beskriva vilka värden det handlar om, var olika mål förstärker varandra och var det krävs verkliga avvägningar. Det innebär samtidigt att arbetet med att tolka, kalibrera och omsätta målområdena behöver fortsätta som en integrerad del av Svenska kyrkans skogs- och markförvaltning.

Prioriteringar för arbetet med verksamhetsnära mål
Som beskrivits i kapitel 3.3 pågår i stiften ett arbete med att ta fram verksamhetsnära mål för förvaltningen av prästlönetillgångarna. Inom kyrkokansliet har man övergripande beskrivit hur ett gemensamt arbete kan bidra till att föra förvaltningen i den riktning som de nya bestämmelserna anger. Arbetssättet ska stödja stiften i att formulera mål som leder till mätbara resultat och bidrar till den gemensamma ambitionen för förvaltningen. Utgångspunkten är den gemensamma ambitionen att utveckla ett varierat och

multifunktionellt landskap där olika brukningsmetoder används utifrån lokala förutsättningar.

I arbetet med verksamhetsnära mål prioriterats fyra områden i ett första skede:

- avsättningar för biologisk mångfald
- hyggesfritt skogsbruk
- social hänsyn
- hänsyn till rennäringen.

Dessa områden ses över och vid behov utvecklas gemensamma definitioner och indikatorer för att verksamheten ska kunna följas upp och jämföras på nationell nivå. Målsättningen är att dessa ska finnas på plats senast i samband med tillsynen 2027.

När det gäller samplanering med rennäringen (se kap. 3.2) registrerar de nordliga stiften uppgifter om antal rennäringsanpassade objekt, för loggbok över kontakter med respektive sameby och dokumenterar upplåtelser kring kalvskiljningsplatser och andra områden som är viktiga för rennäringen.

Tillsammans med samebyarna utvecklas en gemensam struktur där samplaneringsobjekt, planerade åtgärder, dialog, överenskomna rennäringsanpassningar och beslut ska kunna dokumenteras.

Parallellt utvecklar stiften sin ekologiska landskapsplanering (ELP), som ska ge ett mer långsiktigt landskapsperspektiv och fungera som ett levande planeringsverktyg. Detta för att på sikt kunna koppla samman ELP och samplaneringen. Målet är skapa bättre framförhållning för både stiften och samebyarna.

Nationella sammanställningar och jämförelser mellan stift är inte alltid möjliga att göra. Fortfarande finns skillnader när det gäller definitioner av vissa begrepp och vilka uppgifter som därför på ett rättvisande sätt kan följas upp, till exempel inom ramen för tillsyn eller för verksamhetsutveckling. Det gäller bland annat areal hänsynsytor, lämnade enstaka träd, arealer för hyggesfria metoder och i vilken utsträckning man använder en variation av brukningsmetoder. När det gäller jämförelser med omvärlden tillkommer dessutom svårigheten att andra aktörer följer upp och registrerar på andra sätt än vad stiften gör. Det gäller bland annat frivilliga avsättningar.

En del av svårigheterna beror på att stiften inte använder samma IT-system som stöd i skogsförvaltningen. Möjligheterna att plocka fram olika arealsiffror skiljer mellan de olika systemen. Att allt fler stift nu går över till att använda samma system underlättar framtida jämförelser. Teknikutveckling kommer också att underlätta mer detaljerade mätningar i fält för att till exempel avgränsa hänsynsytor.

Gemensamma sätt att samla in och sammanställa uppgifter kommer att vara en viktig del i att utveckla gemensamma kriterier för uppföljning och tillsyn.

4.2 En mångfald av bruknings-metoder för varierande och multifunktionella landskap

Den övergripande visionen för stiftens samlade skogsförvaltning är att skapa ett varierande och multifunktionellt landskap med en mångfald av brukningsmetoder. För att förflytta sig i riktning mot visionen arbetar man med verksamhetsnära mål, formulerade på stiftsnivå, inom sju olika målområden som beskrivs närmare i kapitel 4.1.

Samtliga 13 stift arbetar utifrån sina olika förutsättningar med att öka variationen i skogen och mångfalden av brukningsmetoder. Exempel som alla lyfter fram är satsningar på utbildning av personal och entreprenörer, dialog med församlingar, närboende och andra lokala intressenter, kunskaps- och erfarenhetsutbyte internt mellan stiften och externt med andra skogsföretag, skogsägarföreningar, myndigheter och forskningsinstitutioner. Stiften lär och inspireras av varandras goda exempel men drar också erfarenheter när det inte har gått så bra.

Samtidigt lyfter samtliga stift fram att det bara delvis går att läsa eller utbilda sig till hur man ska arbeta med mer varierade brukningsmetoder. Till stor del handlar lärandet om att man måste prova sig fram och lära längs vägen. Ofta tar det lång tid innan man får ett kvitto på om den aktuella metoden ger det önskade resultatet, ibland blir det inte som man tänkt sig. Den stora variationen i naturgivna förutsättningar såväl lokalt som i olika delar av landet – i kombination med skogshistorik, hur de olika skogsbestånden ser ut i dag samt vilka andra intressen som ska vägas in på olika platser – gör att det blir unika förutsättningar i varje enskilt fall.

När det gäller att beskriva vad som faktiskt görs ute i skogen för att öka variationen så lyfter stiften i första hand fram en ökad ståndortsanpassning, det vill säga att välja metod och trädslag efter de naturgivna förutsättningarna på platsen. Det här är inget nytt men väger ännu tyngre nu när man aktivt satsar på ökad variation och på att använda en mångfald av brukningsmetoder. Det läggs också stort fokus på att öka andelen lövträd, både som inblandning i bestånd och som renodlade lövbestånd. Skärmställning och överhållen skärm används för att främja sociala och andliga värden, då dessa metoder anses relativt väl beprövade.

Som underlag för förvaltningen använder stiften i varierande grad länsstyrelsernas värdetrakter, regionala handlingsplaner för grön infrastruktur och ekologiska landskapsplaner. Underlagen kan påverka var naturvårdsinsatser prioriteras och hur skogsbruket anpassas, exempelvis genom val av brukningsmetod nära värdekärnor.

Hyggesfria metoder och variation i brukandet
Begreppet hyggesfria metoder används ofta för att beskriva en ökad variation i formerna för brukandet. Av stiftens svar om hyggesfria metoder framgår, bland annat när man anger vilken definition man använder av begreppet hyggesfritt, att ”en mångfald av brukningsformer” är ett vidare begrepp än hyggesfria metoder. Med andra ord kan inte alla alternativa brukningsformer definieras som hyggesfria, men inte heller som trakthyggesbruk. Det kan till exempel innefatta fröträdsställningar och skärmar som inte uppfyller Skogsstyrelsens definition av hyggesfritt skogsbruk, men som ändå innebär en ökad variation i förhållande till ordinarie trakthyggesbruk. Det kan också handla om att öka andelen lövrik eller lövdominerad skog utan att det för den skull är hyggesfritt, eller om att tydligt minska den genomsnittliga hyggesstorleken i ett landskap. Skogsbete lyfts också fram som ett exempel på ett alternativt brukande.

Hyggesfria metoder används alltmer i samtliga stift, men utgångsnivån och omfattningen varierar. Det beror på faktorer som naturgeografiska förutsättningar, skogshistorik, samverkan med omvärlden samt kunskap och intresse. Något stift anger att hyggesfria metoder är en naturlig del av skogsbruket, beroende på en kombination av de naturgivna förutsättningarna och en hög andel kyrkonära och tätortsnära skog. Andra har hittills använt hyggesfria metoder mest i undantagsfall och först ganska nyligen börjat utforska och använda dessa metoder.

Tio av de tretton stiften anger att de utgår från Skogsstyrelsens definition av hyggesfria metoder. Sju av dessa använder enbart Skogsstyrelsens definition medan tre anger att de använder den med vissa anpassningar. Ett stift använder Skogsstyrelsens eller FSC:s definition av hyggesfritt, beroende på sammanhang. Två av stiften lyfter fram att Skogsstyrelsens definition blir för snäv, bland annat för att man ofta jobbar med en kombination av de olika trakthyggesfria metoderna. Det gör det svårt att rapportera in hur stor areal som uppfyller definitionens krav.

Ett stift föreslår att den brukade areal där trakthyggesbruk inte används ska registreras som skogsbruk med alternativa metoder. Alla andra brukningsformer än trakthyggesbruk skulle därmed räknas som alternativa, oavsett om de omfattas av definitionen av hyggesfritt skogsbruk eller inte.

Ett annat stift skriver att "för att beskriva andlig, social skötsel måste frihetsgraderna vara större än blädning, luckhuggning, överhållen skärm osv. för att rapporteringen ska bli korrekt och rättvis".

Eftersom det i dag finns skillnader mellan hur stiften definierar, mäter in och registrerar hyggesfria metoder, är de inrapporterade arealerna hyggesfritt skogsbruk inte fullt jämförbara. Hyggesfritt skogsbruk är ett av de områden som prioriteras när det gäller att ta fram indikatorer och verksamhetsnära mål. Det bör leda till att stiften på sikt kommer att få en gemensam utgångspunkt. Därmed ökar möjligheten att följa utvecklingen för den del av skogen som brukas hyggesfritt.

När det gäller metoder som faller inom definitionen av hyggesfritt skogsbruk så är det i dag i första hand täta överhållna skärmar och luckhuggningar som

används eller prövas. Det görs ofta i kombination med stödplantering av förädlade plantor, som komplement till naturlig föryngring. Stödplanteringen ses som ett sätt att hålla uppe tillväxten och säkerställa att det kommer att finnas plantor som är anpassade till ett förändrat klimat i den uppväxande skogen. I tallskärmar används förädlade tallplantor som komplement till naturlig föryngring. I luckhuggningar, som testas i mindre skala, görs i allmänhet stödplantering av granplantor, ofta förädlade.

Erfarenheter och lärdomar
Stiften har dragit lärdomar av det arbete med ökad variation som hittills har genomförts. Man lyfter att det är en utmaning att identifiera skogsmark som har rätt naturgivna förutsättningar för alternativa metoder. Det kan till exempel handla om trädslagsblandning, åldersfördelning och bonitet.

Stiftens lärdomar kring naturlig föryngring visar att luckor i tallbestånd ofta behöver vara betydligt större än man tidigare trott för att nya plantor ska etablera sig. Markberedning har visat sig vara en kritisk faktor för framgångsrik föryngring i de flesta av de testade metoderna.

Bäst har det gått att ställa om till alternativa metoder i de fall man har kunnat börja en omställning till hyggesfria eller andra anpassade metoder tidigt under omloppstiden. Någon anger att i äldre granskog kan det fungera bra att lämna kvar en skärm av löv eller eventuellt lägre granar när det äldre beståndet slutavverkas. Då kan man behålla skogsupplevelsen och skapa förutsättningar för en föryngring, men utan att riskera att stora virkesvärden går till spillo.

I några stift pekar man på en särskild utmaning. Där har en kombination av naturgivna förutsättningar och tidigare skogsbruk resulterat i stora likåldriga områden som kan vara flera hundra hektar stora. De här områdena är svåra att bryta upp i mindre enheter utan att skogen drabbas av bland annat stormskador. Det har man försökt lösa genom att avverka mindre delar av arealen så tidigt som lagen tillåter, och sedan fortsätta med mindre bitar allteftersom, för att minska hyggesstorleken och på sikt skapa en mer varierad åldersstruktur i landskapet.

Betesskador av vilt är på många håll ett problem för föryngring. Stiftens erfarenheter pekar på att småskaliga metoder med återkommande huggningar är särskilt känsliga för betesskador, vilket på sikt leder till att granen tar över på bekostnad av tall och löv.

En särskild utmaning ligger i att dokumentera de åtgärder som görs. Dagens system för skogsbruksplaner och för avverknings- och föryngringsplanering är byggda för trakthyggesbruk och behöver utvecklas för att fungera med nya metoder. Utvecklade system behövs för att planera åtgärder i dag, följa skogens utveckling på sikt och för att överföra till framtida förvaltare vad målet med utförda åtgärder har varit.

5. Skog och skogsbruk i Svenska kyrkan – *ett nationellt perspektiv*

Prästlönetillgångarna är en stiftelselik egendom som en gång i tiden skapades för att avlöna prästerna. Med tiden började prästerna avlönas som alla andra yrkesgrupper, genom ett lönekuvert, men marken har fortsatt att bidra till verksamheten i församlingarna.

År 1972 centraliserades förvaltningen av prästlönetillgångarnas skogar, vilket innebar att de 13 stiften övertog förvaltningen från församlingar och pastorat, som i stället fick andelstal i tillgångarna.

I dag består prästlönetillgångarna av skog, jordbruksmark och fonder och Svenska kyrkan har rätt att använda avkastningen till församlingarnas verksamhet. Av den vinst som årligen delas ut går hälften till de församlingar som tidigare brukade marken och därför har andel i tillgångarna. Den andra hälften bidrar till finansieringen av det kyrkliga utjämningssystemet och kommer på så sätt även andra församlingar till del. Tillgångarna har de senaste tio åren i genomsnitt bidragit med drygt 580 miljoner kronor per år, varav ungefär två tredjedelar kommer från skogsbruket.

Av prästlönetillgångarnas bidrag till Svenska kyrkans förkunnelse står skogen för cirka två tredjedelar. Bild på Bro kyrka i Karlstad stift. Foto: Stefan Lindberg

5.1 Fastighetsutveckling

Sammantaget är skogen den största intäktskällan i prästlönetillgångarna (figur 1), men fördelningen mellan intäkter från jord, skog och fonder varierar mellan stiften (se kapitel 6.1-6.13)

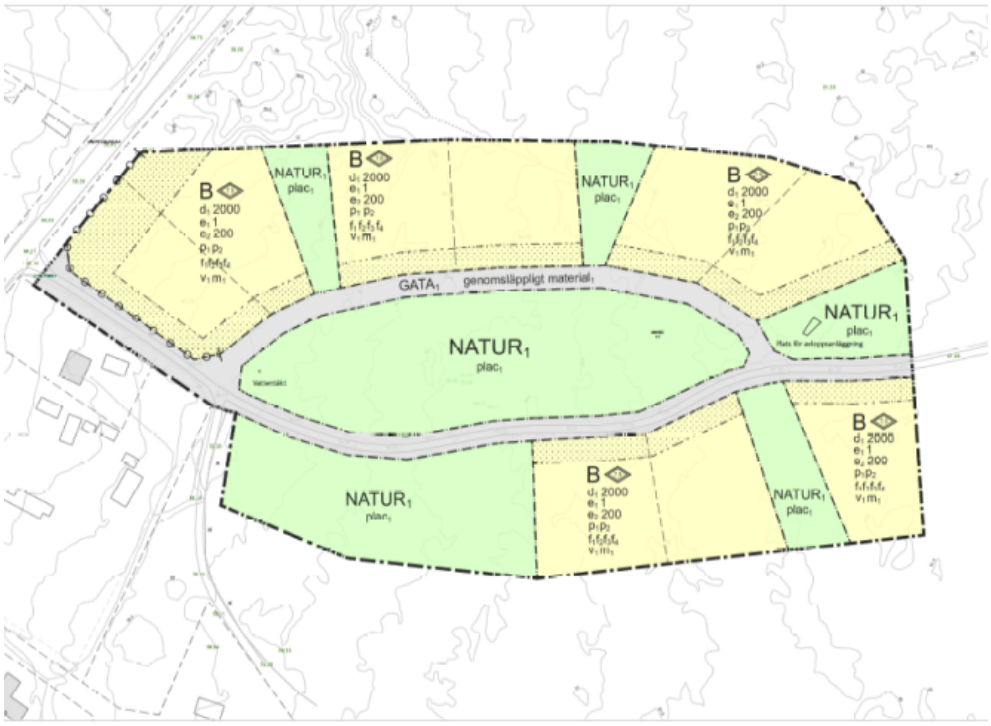

Figur 1. **Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren (genomsnitt 2023–2025)**. *Skogen står för den största delen. Intäkter från virkesförsäljning står för drygt 90 procent av skogsinkomsterna; resterande del kommer främst från jaktarrenden och inkomster från grön energiproduktion. Inkomsterna från jorddelen består uteslutande av jordbruksarrenden.*

Intäkter från försäljning av virke står i dag för i genomsnitt drygt 90 procent av intäkterna från skogen. Övriga intäkter från skogsförvaltningen kommer främst från jaktupplåtelser. För vissa stift står även grön energi för betydande intäkter. Här ingår bland annat investeringar i vind- och solkraft. Även exploateringsprojekt där skogsmark har omförts till exempelvis bebyggelse ingår i intäkterna från skogen.

I exempelsamlingen i bilaga 1 finns flera exempel på hur stiften arbetar med att utveckla och bredda förvaltningens intäktskällor genom upplåtelse av mark samt produktion och lagring av förnybar energi. Exemplen omfattar bland annat vindkraft, solcellsanläggningar, fallrätter för vattenkraft och en batteripark som bidrar till en jämnare tillförsel till elnätet. Dessa har huvudsakligen redovisats inom målområdena klimatnytta (bilaga 1.4) och uthållig totalavkastning (bilaga 1.7), men stiften beskriver även hur dessa aktiviteter bidrar till andra målområden. Energiprojekten skapar bland annat lokala arbetstillfällen, stärker energiförsörjningen och samhällets beredskap. Det nämns även som ett sätt att minska arrendatorers beroende av externt producerad energi. I ett exempel kopplas fossilfri elproduktion även till att värna skapelsen. Exemplen synliggör därmed synergier mellan ekonomisk avkastning, klimatnytta, social välfärd och andliga värden.

Det finns också exempel i bilaga 1 på hur stiften arbetar med fastighetsutveckling och markexploatering för att bredda intäktskällorna och höja markens värde. Det handlar bland annat om detaljplanearbete för

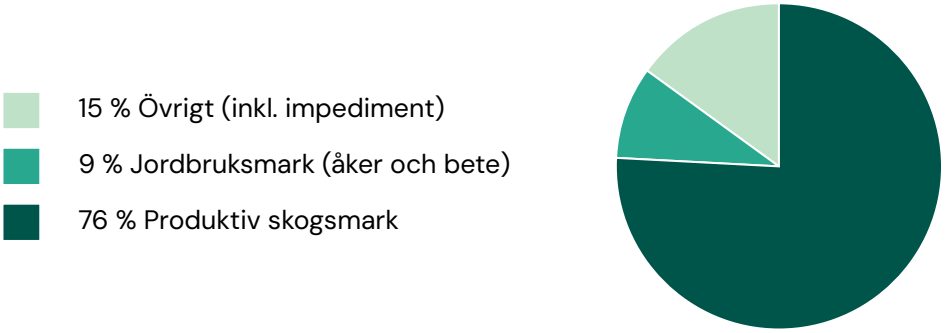
Markförädling genom detaljplanearbete som exempel på hur Visby stift arbetar med målområdet uthållig totalavkastning. Se bilaga 1.7, exempel U31 för detta exempel och fler. Foto: Visby stift

bostäder, utveckling av mark inför försäljning samt upplåtelser för berg- och lertäkter. I ett exempel undersöker stiftet möjligheterna att upplåta mark för uttag av lera, att använda till handslaget tegel vid restaurering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Markanvändningen bidrar därmed till att bevara kulturmiljövärden, samtidigt som täktverksamheten kräver tillstånd och kan medföra miljöpåverkan.

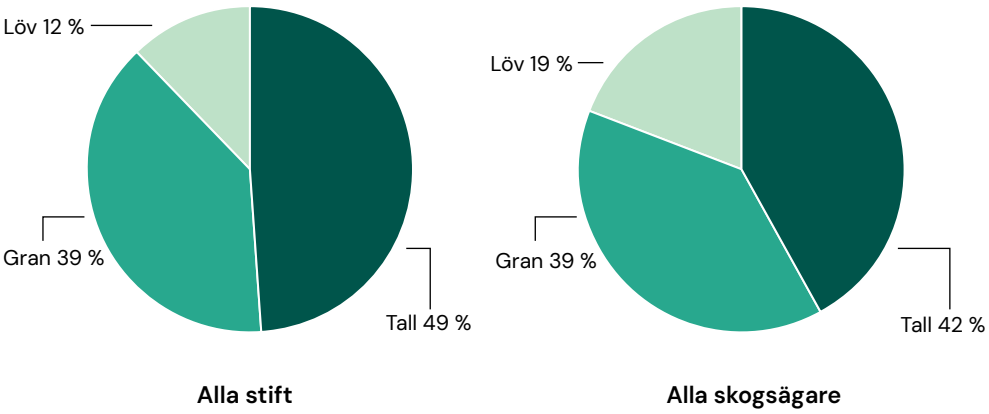
Arbetet med fastighetsutveckling och exploatering sker ofta i samverkan med kommuner, lokala exploatörer och andra externa aktörer och kan bidra till bostadsförsörjning, samhällsbyggande och lokala arbetstillfällen. Samtidigt kräver projekten långsiktighet, kunskap och ekonomiskt risktagande. Tillstånds- och planprocesserna kan vara komplicerade och dra ut på tiden. Ett exempel på återställning av en tidigare torvtäkt visar också hur exploaterad mark i ett senare skede kan utvecklas för att minska klimatpåverkan och skapa nya naturvärden.

5.2 Skogstillstånd, tillväxt och avverkning

Skogen är den dominerande delen av de marktillgångar som Svenska kyrkan förvaltar (figur 2). Den utgör knappt två procent av Sveriges skogar. Hur trädslagsvariationen ser ut i de olika stiften framgår av beskrivningen av respektive stift i kapitel 6.1–6.13.

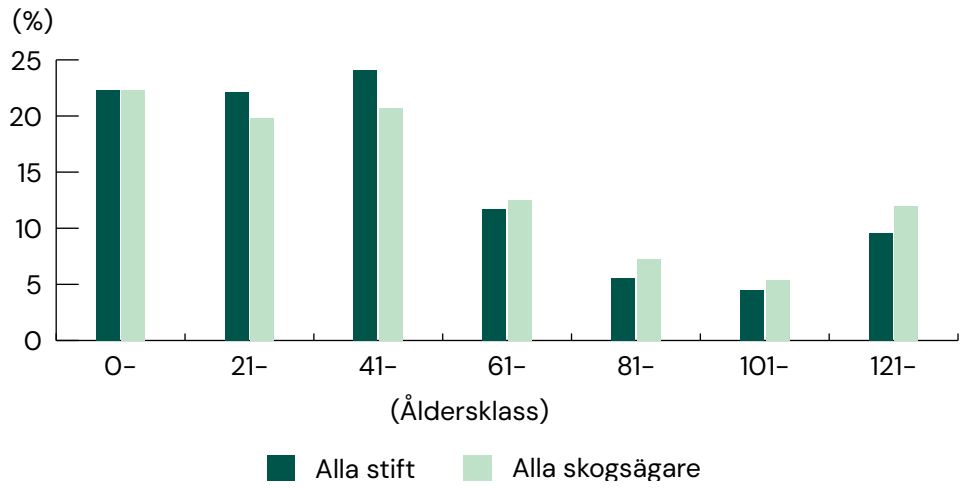
Figur 2. **Prästlönetillgångarnas totala markinnehav fördelade på jordbruksmark, produktiv skogsmark och övrigt.** *Det totala markinnehavet uppgår till cirka 540 000 hektar varav cirka 410 000 hektar, eller cirka tre fjärdedelar utgörs av produktiv skogsmark. För en överblick över ägoslagsfördelningen för samtliga stift, se bilaga 2.*

Figur 3. **Trädslagsfördelning.** *Tall är det dominerande trädslaget i stiftens samlade skogsinnehav och står för knappt hälften av virkesvolymen. I jämförelse med alla skogsägare i Sverige är andelen tall något större och andelen löv något mindre i stiftens skogar. För en överblick av trädslagsfördelningen för samtliga stift, se bilaga 3.*

Svenska kyrkan förvaltar sammanlagt omkring 410 000 hektar produktiv skogsmark. Innehavet fördelas på många små skogsskiften spridda över landet, där naturgivna förutsättningar, historik och nuvarande skötsel påverkar hur mycket skogen växer och vad som bedöms vara en hållbar avverkningsnivå.

Figur 4 visar att stiftens skogar i genomsnitt är något yngre än skogen i Sverige som helhet. Andelen skog i åldersklasserna 21–60 år är högre än för alla skogsägare, medan andelen skog mellan 81 och 140 år är lägre. För den allra yngsta skogen, 0–20 år, är fördelningen ungefär densamma.

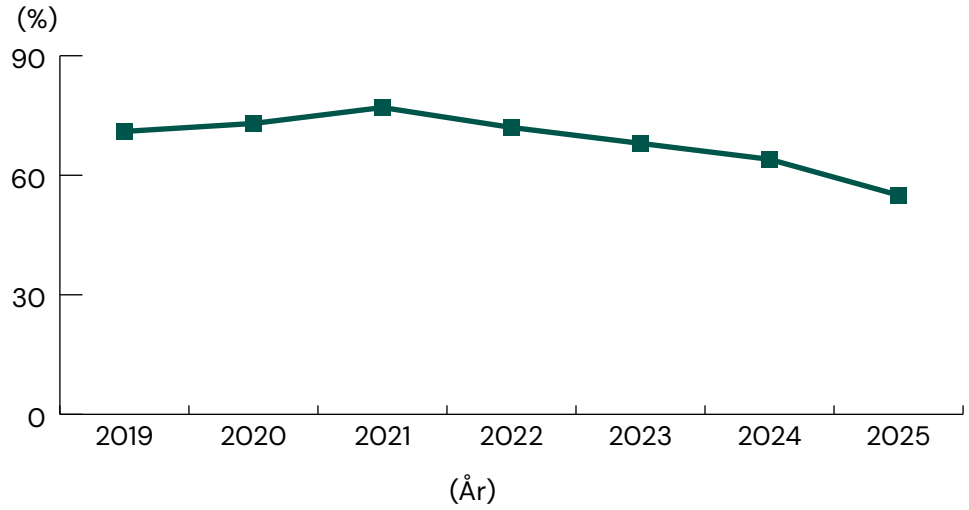
Figur 4. **Åldersklassfördelning för Svenska kyrkans skogar jämfört med alla skogsägare, uttryckt som andel av skogsarealen.** *Mörkgröna staplar visar Svenska kyrkans skogar och ljusgröna staplar samtliga skogsägare i Sverige.*

Under 2024 och 2025 avverkade samtliga stift mindre än tillväxten. Figur 5 och 6 visar att avverkningsnivåerna i stiftens skogar sedan 2016 har sjunkit med 25 procent och låg 2025 på cirka 55 procent av tillväxten. Virkesförrådet har sedan 2019 ökat med ungefär fem miljoner kubikmeter, från 59 till 64 miljoner kubikmeter. Avverkningsnivån påverkas av en kombination av strategiska beslut, marknadsförutsättningar för virke i olika delar av landet samt av faktorer som stormar och insektsskador som varierar mellan stiften. Det beskrivs i kapitel 6.1–6.13.

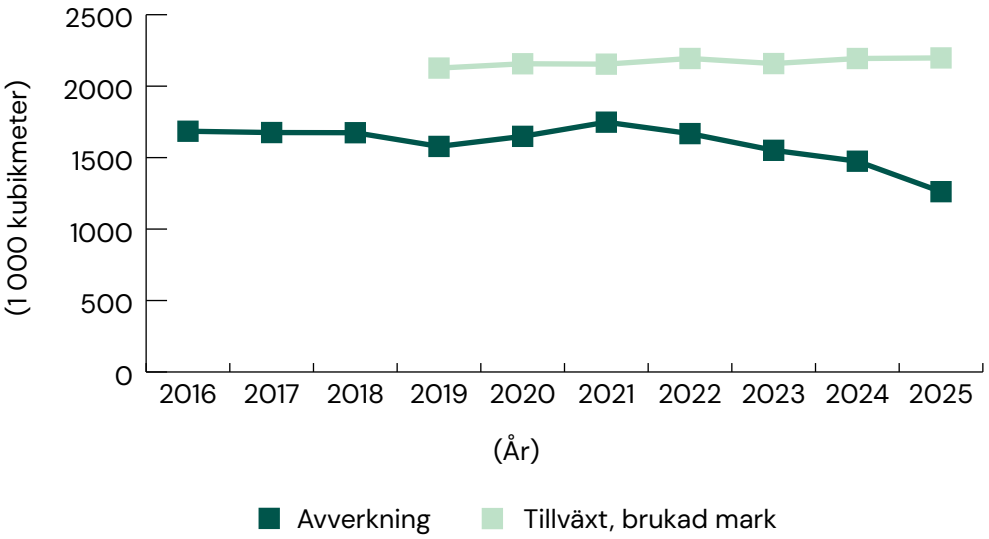
I riket som helhet, för alla skogsägare, har avverkningsvolymen haft en delvis annorlunda trend under samma period. Först ökade avverkningen 2016–2022, från 89 till 95 miljoner kubikmeter, för att därefter minska till 87 miljoner kubikmeter 2025. År 2025 var därmed avverkningen i riket två procent lägre än 2016 (Skogsstyrelsen 2026a).

Pågående gallring i Siggefora, Uppsala stift. Foto: Magnus Aronson

Figur 5. **Andel virkesuttag i förhållande till tillväxt, stiften totalt.** *Stiftens avverkningar har sjunkit sedan 2021 och i dag avverkas cirka 55 procent av tillväxten.*

Figur 6. **Tillväxt och avverkning, samtliga stift 2016–2025.** *För 2025 låg tillväxten på den brukade arealen för samtliga stift på 2,2 miljoner kubikmeter, medan avverkningen var knappt 1,3 miljoner kubikmeter.*

5.3 Klimatanpassning

Träd är långlivade och skogsbruk långsiktigt. Eftersom det pågår en klimatförändring kommer dagens skogsekosystem och träden som växer där att behöva anpassa sig till att växa och föryngra sig i ett förändrat klimat. Klimatanpassning ses som nödvändigt för att säkerställa att skogen förblir livskraftig under de kommande 50 till 100 åren.

Den åtgärd som stiften i första hand lyfte fram för att hantera de risker som ett förändrat klimat medför är en ännu tydligare ståndortsanpassning. Det innebär att metod och val av trädslag anpassas efter de naturgivna förutsättningarna på platsen för att ge träden bästa möjliga förutsättningar att vara resilienta och växtliga. Stiften undviker nu i högre grad att plantera gran på marker som riskerar att bli för torra i ett varmare klimat. Trädslagsvalet påverkas också av att risken för kraftiga stormar ökar när klimatet förändras och tall anses vara mer stormtåligt än gran.

Andra åtgärder för klimatanpassning som stiften lyfte fram var att:

- gallra tidigare för att skapa mer stormfasta träd med större grönkronor, vilket främjar både vitalitet och produktion
- öka andelen blandskog och lövträd för riskspridning och ökad motståndskraft mot framtida insektsangrepp, svampsjukdomar och bränder
- behålla mer vatten i landskapet och i marken, till exempel genom att låta befintliga dikessystem växa igen och genom att återskapa våtmarker

- förstärka skogsbilvägnätet så att det blir lättare att komma fram med räddningsfordon vid skogsbränder och för att vägarna bättre ska stå emot extrema väderhändelser
- dimensionera upp vägtrummor för att klara av kraftiga skyfall.

5.4 Naturvård och avsättningar

I svenskt skogsbruk används formellt skydd, frivilliga avsättningar och generell hänsyn för att bevara naturvärden och stärka den biologiska mångfalden.

Formellt skydd innebär att områden skyddas genom beslut enligt lagstiftning och omfattar bland annat naturreservat och biotopskydd. Frivilliga avsättningar innebär att markägaren själv väljer att avsätta skogsområden med höga naturvärden utan formellt myndighetsbeslut och utan att få ersättning. Generell hänsyn är ytor som lämnas av naturvårdsskäl i produktionsskogen i samband med avverkning.

Formellt skydd och frivilliga avsättningar
Stiften har formella avsättningar i form av främst naturreservat och biotopskydd som förvaltas antingen av stiften själva eller av länsstyrelser och kommuner. Två procent (6 800 hektar) av den produktiva skogsmarksarealen som ingår i prästlönetillgångarna är formellt skyddad.

Frivilliga avsättningar i stiften utgörs av målklasserna NO och NS där NO innebär att målet för området är naturvård och ska lämnas orört. NS innebär att målet är naturvård och att det krävs skötsel för att upprätthålla naturvärdena. Ungefär en tredjedel av stiftens frivilliga avsättningar utgörs av NS-bestånd. Andelen varierar mellan stiften från en tiondel av den frivilligt avsatta arealen och upp till cirka två tredjedelar. Sammanlagt tolv procent (48 000 hektar) av stiftens produktiva skogsmarksareal är avsatt genom frivilliga avsättningar, alltså områden som skyddas utan ersättning.

Stiften avsätter därmed sammanlagt 14 procent av den produktiva skogsmarksarealen med formellt skydd och frivilliga avsättningar. För riket (samtliga skogsägare, 2025) är motsvarande andel tolv procent, varav sex procent är formellt skyddat och sex procent är frivilliga avsättningar (SCB 2026).

Genom åren har mark överlåtits till staten för naturvårdsändamål, oftast i form av naturreservat. Dessa arealer ingår inte i statistiken över stiftens skogar. Mellan 2013 och 2025 överläts uppskattningsvis cirka 4 000 hektar på detta sätt, vilket motsvarar ungefär hälften av den areal formella avsättningar som stiften fortfarande förvaltar.

Generell hänsyn
Under 2025 uppgick arealen generell hänsyn, det vill säga hänsynsytor som lämnas i produktionsskogen i samband med avverkning, till cirka 10 procent

av den föryngringsavverkade arealen i samtliga stift. På riksnivå, för samtliga skogsägare, var motsvarande siffra 8,5 procent 2022/2023 (Skogsstyrelsen 2026b). Hur avsatta arealer definieras och registreras kan skilja sig åt mellan olika markägare, vilket innebär att jämförelser bör göras med viss försiktighet.

Improduktiv skogsmark
Enligt den internationellt vedertagna definitionen ingår i skogsmark även improduktiv skogsmark, till exempel skogklädda myrar och berg, där skogsbruk inte bedrivs. Det saknas i dag exakta uppgifter om denna areal, men enligt kyrkokansliets bedömning uppgår den till i storleksordningen 40 000 hektar, vilket skulle motsvara sju procent av den skogsmark som stiften förvaltar.

Trollskogens kyrkoreservat, Strängnäs stift. Foto: Lars Mårdbrandt

Inom Svenska kyrkan används även skyddsformen kyrkoreservat för natur- eller kulturobjekt. Sammanlagt finns över 100 kyrkoreservat men det finns inte uppgifter om deras sammanlagda areal. Det är ett frivilligt åtagande utan juridisk status men en del av kyrkoreservaten är samtidigt naturreservat och räknas då in i arealen formella avsättningar. Kyrkoreservat som är avsatta för naturvårdsändamål men inte är naturreservat räknas in i frivilliga avsättningar. Kyrkoreservaten redovisas därför inte i tabell 1 eftersom det skulle innebära en dubbelräkning av avsatta arealer.

Tabell 1. **Formellt och frivilligt avsatt areal av den produktiva skogsmarken, per stift.** *Formellt avsatt areal i hektar och procent, areal NO och NS (naturvård där området lämnas orört och naturvård med skötsel) som adderas till sammanlagd frivilligt avsatt areal i hektar och procent. Källa: Svenska kyrkan.*

	Formellt skyddad skogsmark	Andel av produktiv skogsmark	NS	NO	Summa frivilliga avsättningar för natur- och miljövård	Andel av produktiv skogsmark
Uppsala	294	1%	1 645	2 559	4 003	10%
Linköping	817	3%	1 598	2 534	4 132	14%
Skara	610	2%	1 068	1 459	2 527	10%
Strängnäs	745	5%	257	1 041	1 298	9%
Västerås	176	0%	583	4 164	4 747	11%
Växjö	551	1%	1 560	2 170	5 086	8%
Lund	306	3%	366	532	898	10%
Göteborg	177	1%	844	1 739	2 583	10%
Karlstad	91	0%	679	3 676	4 355	10%
Härnösand	520	1%	1 006	11 418	12 424	17%
Luleå	1 930	5%	697	5 014	5 738	14%
Visby	511	6%	625	820	1 445	18%
Stockholm	60	2%	85	245	330	10%
Stiften totalt	**6 788**	**2%**	**10 971**	**37 239**	**48 210**	**12%**

5.5 Dialog med omgivande samhälle

Att föra dialog med omvärlden är en del av den svenska modellen för skogsbruk och ingår i den löpande förvaltningen av prästlönetillgångarna. Samtliga stift har återkommande kontakter med människor och verksamheter som har olika behov och intressen kopplade till stiftens mark och hur den används. Det gäller inte minst kontakter med de församlingar inom Svenska kyrkan som bedriver olika typer av verksamhet i skog och mark.

En viktig kontaktyta är de många upplåtelserna av mark till andra aktörer (tabell 2). Det kan exempelvis handla om jordbruks- och jaktarrendatorer, idrotts- och friluftsföreningar, företag och andra organisationer som på olika sätt nyttjar marken. Upplåtelserna är av skiftande karaktär och omfattar bland annat jordbruk, jakt och fiske, leder och motionsspår, olika typer av anläggningar, täkter och master samt energi- och infrastrukturprojekt.

Dialog och samråd genomförs i vissa fall för att uppfylla krav i lagstiftning och skogscertifiering, exempelvis i kontakter med myndigheter och samebyar. Därutöver för stiften dialog med bland annat församlingar, föreningar och lokalsamhällen. Lokala kunskaper, behov och intressen fångas upp och bidrar till underlag för planering och anpassning av åtgärder samtidigt som dialogen kan förebygga konflikter och skapa förståelse för förvaltningens beslut.

Att upprätthålla de många kontaktytorna kräver tid, resurser och kontinuitet, och olika aktörers önskemål går inte alltid att förena. Det framkommer också att det kan finnas olika förväntningar på syftet med dialogen och vilket inflytande den ger. Stiftens exempel (se bilaga 1) visar på olika former för dialog och samverkan.

Tabell 2. **Antal upplåtelser per stift 2026.** *Upplåtelser av mark för olika ändamål är en del av stiftens markförvaltning och skapar många kontaktytor med det omgivande samhället. Upplåtelserna omfattar jakt, fiske och övriga upplåtelser.*

	Jakt	Fiske	Övrigt	Totalt
	antal	antal	antal	antal
Uppsala	250	4	636	890
Linköping	162	116	396	674
Skara	205	46	330	581
Strängnäs	126	24	65	215
Västerås	161	15	150	326
Växjö	370	150	400	920
Lund	102	1	283	386
Göteborg	271	28	184	483
Karlstad	204	33	34	271
Härnösand	406	15	486	907
Luleå	163	10	416	589
Visby	89	-	44	133
Stockholm	23	4	15	42
Stiften totalt	**2 532**	**446**	**3 439**	**6 417**

Lokal samverkan med Bruksskolan i Hälleforsnäs som exempel på Strängnäs stifts arbete med målområdet social välfärd. Se bilaga 1.6, exempel S25, för detta exempel och fler. Foto: Marlene W Antonson

Samplanering med rennäringen är i allmänhet en förutsättning för skogsbruksåtgärder i renskötselområdet. Foto: Lisbeth Hotti

5.6 Ursäktsarbetet med det samiska folket

Samtalen med stiften visar att försoningsarbetets konkreta betydelse för förvaltningen av prästlönetillgångarna varierar mellan stiften. Skillnaden är särskilt tydlig mellan de två nordliga stiften – där hänsyn till renskötseln är en del av den löpande markförvaltningen – och stiften längre söderut där flera efterfrågar vägledning om hur försoningsarbetet kan omsättas i praktiken.

I Luleå- och Härnösands stift samt i viss mån i Västerås stift, är skogsbruket nära kopplat till relationerna med samebyarna och till den samplanering som sker inom ramen för FSC. Certifieringen innebär krav på att skogsbruket planeras tillsammans med berörda samebyar och anpassas till renskötselns förutsättningar (se 3.2).

Utöver att följa kraven i FSC:s skogsbruksstandard, beskriver stiften andra insatser som de ser som en del av sitt arbete i relation till samebyarna och försoningsarbetet. Det handlar bland annat om att upplåta mark för kalvskiljningsplatser och andra anläggningar som rennäringen behöver, att anpassa väghållningen och att underlätta renskötselns praktiska genomförande. Exempelvis kan vägar plogas på ett sätt som minskar störningar för renskötseln. Det finns också exempel på att vägar har slyröjts utifrån behov som framkommit i dialog med renskötare. Stiften fungerar även

som markvärdar för vetenskapliga försök bland annat om lavutveckling och om sambanden mellan renbete och skogsskötsel.

Stiften beskriver en ambition att utveckla relationerna med samebyarna utöver de formella kontakterna inom samplaneringen. Det finns också exempel på initiativ för att öka den egna förståelsen för renskötselns praktiska förutsättningar och på rekrytering av kompetens inom området.

Relationen med samebyar är inte avgränsad till skogs- och markförvaltningens verksamhet. Samebyarna kan möta Svenska kyrkan som en och samma aktör, medan ansvaret inom kyrkan är fördelat mellan olika organisatoriska delar. I en workshop beskrevs exempelvis en samplanering där dialogen om skogsbruket hade fungerat väl, men där samebyn inte ville underteckna samplaneringsprotokollet på grund av en separat fråga med en församling om en kyrkkåta. Förvaltningen hade ingen rådighet över församlingens agerande, men frågan fick ändå konsekvenser för samplaneringen. Exemplet illustrerar att ursäktsarbetet också kan skapa behov av samordning och gemensamma förhållningssätt mellan olika delar av Svenska kyrkan.

I de nordliga stiften pågår förberedelser för att från och med januari 2027 implementera Svenska kyrkans införande av FPIC i kyrkoordningen (se 3.2). Här berörs Luleå-, Härnösands-, Västerås- och Uppsala stift, som i större eller mindre omfattning förvaltar mark inom renskötselområdet. Medarbetare i stiften bedömer att deras tillämpning av de nya bestämmelserna delvis kommer att bygga vidare på arbetssätt som redan har utvecklats genom FSC-certifieringen, men att bland annat ökade krav på dokumentation samt påverkanskartläggning och analys kan komma att innebära ett betydande merarbete. Stiften ser en utmaning i att samebyarna har begränsat med tid för samplanering och befarar att stiftet, som relativt liten markförvaltare, inte kan prioriteras framför andra, betydligt större markägare. Det kan innebära att planerade skogsbruksåtgärder inte kan genomföras, även i de fall det inte finns några invändningar mot åtgärderna i sak (se även 6.2 och 6.5).

I övriga stift är försoningsarbetets koppling till den praktiska markförvaltningen mindre tydlig. Här finns både en vilja att bidra och en osäkerhet kring vad det kan innebära. Bland möjliga vägar som lyfts finns kunskapshöjande insatser, gemensamma rutiner, lärande genom dialog och upplåtelser som kan bidra till samisk kultur och markanvändning.

Diskussionerna visar att försoningsarbetet är bredare än relationen mellan skogsbruk och renskötsel. Samer finns i hela landet och historiska erfarenheter och rättighetsfrågor berör även samer utanför rennäringen. Samtidigt framfördes att förutsättningarna skiljer sig mycket mellan stiften och att det finns en risk att ursäktsarbetets innebörd urvattnas om alla delar av organisationen förväntas arbeta med frågan på samma sätt.

Samtalen med stiften pekar mot behovet av en gemensam riktning, men också av utrymme för olika arbetssätt och god dialog med församlingarna.

6. Stiftens *skogsförvaltning*

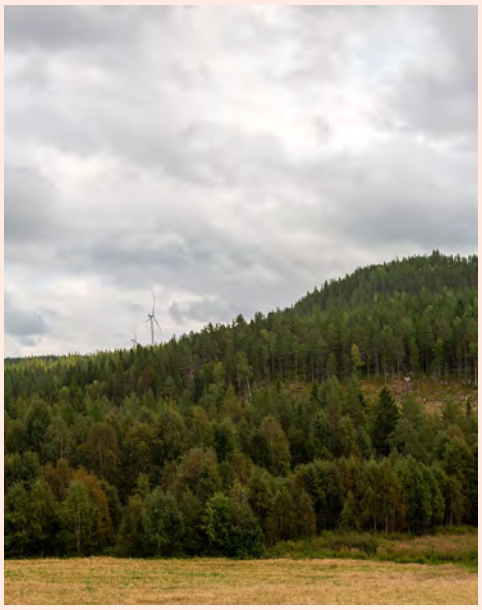
I kapitel 6.1–6.13 finns nulägesbeskrivningar för de 13 stiftens skogsförvaltning. Stiften ligger i bokstavsordning och varje stift beskrivs enligt samma övergripande struktur. Först kommer en översiktlig presentation av de naturgivna förutsättningarna inom stiftets geografiska verksamhetsområde. Därefter följer en beskrivning av vad som påverkat skogarna historiskt längre tillbaka och mer i närtid. Efter historiken beskrivs vad som kännetecknar skogsförvaltningen i dag och hur man blickar framåt.

I slutet av varje stiftsavsnitt finns diagram som visar:

- ägoslagsfördelning
- trädslagsfördelning
- fördelning per verksamhetsgren av utdelningsbart resultat.

I den löpande texten finns också ett diagram som visar ålderklassfördelningen för stiftets skogar jämfört med samtliga markägare inom stiftets verksamhetsområde.

I bilaga 1.1-1.7 finns konkreta exempel på vad respektive stift gör för att bidra till de sju målområdena som beskrivs i kapitel 4 av den här rapporten.

De 13 stiften har skiftande naturgivna och andra förutsättningar som påverkar hur skogsförvaltningen bedrivs i dag. Foto: Luleå stift/Emma Berkman och Lunds stift/Maria Lundström.

6.1 Göteborgs stift

Aktivt, certifierat skogsbruk i Halland, som exempel på hur Göteborgs stift arbetar med målområdet uthållig totalavkastning. Se bilaga 1.7, exempel U3, för detta exempel och fler. Foto: Frida Blomqvist

Göteborgs stift ligger i ett varierat västsvenskt landskap. I Bohuslän dominerar ett kuperat kustlandskap med granitberg, skärgård, smala dalgångar och skogsmarker. Kring Göteborg möts hav, skärgård, tätorter, jordbruksmark och skog. Söderut i Halland blir landskapet flackare och bördigare, med stora jordbruksområden längs kusten. Österut övergår slätt- och mellanbygderna i mer sammanhängande skogsbygd. För skogsbruket innebär detta stor variation i markens bördighet, klimat, topografi och exponering för hav och vind.

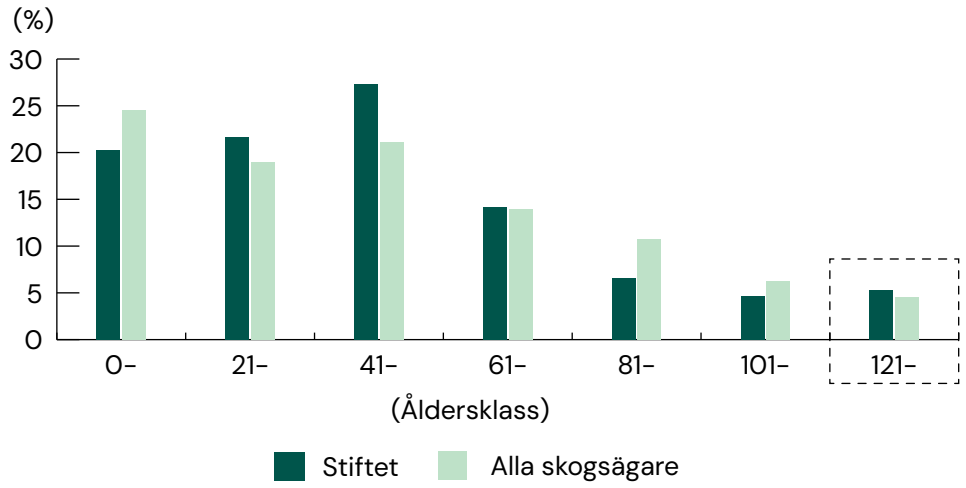
I Halland och Bohuslän minskade skogsarealen kraftigt från 1600-talet till 1800-talets slut. Efterfrågan på skogsråvara till skeppsbyggen, virke, tjära, pottaska, ved – och inte minst silltunnor under sillfiskeperioderna – översteg skogens tillväxt. Stora skogsområden lämnades kala. I Halland uppstod stora ljunghedar och i Bohuslän hårt betade marker. I början av 1900-talet inleddes ett massivt arbete med att återbeskoga marker i Syd- och Västsverige.

Stormarna Gudrun (2005) och Per (2007) påverkade skogen betydligt, särskilt i Halland. De stora stormfällningarna har medfört en ojämn åldersfördelning som fortfarande finns kvar på vissa fastigheter. Stiftet har klarat sig relativt väl från större granbarkborreangrepp, medan föryngringarna försvåras av snytbagge, ögonvivlar och ökande betesskador från klövvilt. I gallringsskog

orsakar kronhjort även barkskador genom att de äter barken. Efter brand- och torkåret 2018 har risken för skogsbrand fått ökad påverkan på verksamheten och leder periodvis till stopp i avverkning och terrängtransport.

Delar av skogsinnehavet har en historik av omfattande avverkningar under 1950- och 1960-talen, följda av granplantering. Skogarna består därför ofta av första eller andra generationens skog med hög andel gran och liten lövinblandning. Äldre ädellövskogar samt äldre tall- och granskogar återfinns främst inom formella och frivilliga avsättningar. Göteborgs stifts innehav i Dalsland, inom Karlstads stifts geografiska område, har en annan historik och större inslag av något äldre skog.

Åldersfördelningen (figur 7) och trädslagsfördelningen (figur 10) i Göteborgs stifts skogar har påverkats av den skogspolitik som bedrivits sedan 1960-talet, liksom av omstruktureringen av landsbygden. Under 1950-, 60- och 70-talen planterades gran i stor utsträckning på jordbruksmark som inte längre brukades. Det medförde att arealen rena granbestånd ökade. Mekaniseringen av skogsbruket under 1960- och 70-talen bidrog samtidigt till att äldre, ofta glesa och lågproducerande bestånd avverkades och ersattes med planterad gran.

Figur 7. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Göteborgs stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

Från mitten av 1990-talet och fram till början av 2000-talet rationaliserades fastighetsinnehavet genom att mindre fastigheter såldes till förmån för större och mer sammanhängande fastigheter. Flera fastigheter förvärvades från ägare som bedrivit ett skogsbruk med tydlig produktionsinriktning och bland annat planterat stora arealer gran. Även markbyten med Naturvårdsverket inom det så kallade Sveaskogspaketet har påverkat innehavet genom att löv- och ädellövskog ersatts med mer grandominerad produktionsskog.

Stiftet har därför i dag stora sammanhängande och likåldriga granbestånd i åldrarna 35 till 65 år, varav en del står på marker som är mindre lämpliga för gran. Andelen löv och andra trädslag är låg på många av dessa produktionsfastigheter. Samtidigt har stiftet under senare år minskat sitt virkesuttag och har i dag en lägre andel yngre skog än andra skogsägare i området.

Den stora arealen likåldrig granskog innebär flera utmaningar. En stor volym skog är på väg in i avverkningsmogen ålder. Det skapar möjlighet till ökade intäkter och utdelningar till församlingarna, men innebär samtidigt att större arealer kan komma att avverkas med trakthyggesbruk. Att låta bestånden stå kvar innebär å andra sidan ökande risker för stormskador, barkborreangrepp och rotröta i takt med att träden blir äldre och högre.

De stora sammanhängande bestånden gör det också svårt att dela upp avverkningarna i lämpliga etapper utan att skapa kanter som är utsatta för vind och barkborreangrepp. Föryngring under skärm och fröträd är utmanande eftersom de kvarlämnade träden riskerar att blåsa omkull. Kuperad terräng i delar av stiftet och rikligt förekommande fornlämningar i Halland och Bohuslän ställer ytterligare krav på skogsbruket.

Ett mål för skogsskötseln är att minska andelen gran och skapa fler blandbestånd. Andelen gran minskas successivt på olämpliga marker, medan andelen tall och löv ökas. Omställningen är dock en utmaning. På vissa marker saknas lämpliga fröträd av tall och i stora delar av stiftet är viltbetestrycket högt. Förvaltningen arbetar aktivt med fröträdsställningar samt med plantering och sådd av tall, viltbehandling av tallplantor och med att lämna mer löv vid röjning.

De kommande avverkningarna innebär samtidigt en möjlighet att förändra skogarnas sammansättning. När äldre granbestånd avvecklas kan de föryngras och skötas med mer ståndortsanpassade trädslag, vilket på sikt kan bidra till ett mer variationsrikt skogslandskap.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Göteborgs stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 31 700 hektar, varav 25 700 hektar (81 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 8). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 9). Skogsbruket genererar den största andelen av intäkterna, varav huvuddelen kommer från virkesförsäljning (figur 10). Övriga intäkter från skogen består främst av jaktupplåtelser.

Figur 8. Ägoslagsfördelning i Göteborgs stift.

Figur 9. Trädslagsfördelning i Göteborgs stift.

Figur 10. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Göteborgs stift (genomsnitt 2023–2025).

6.2 Härnösands stift

Hede urskog i Härjedalen. Formell avsättning för naturvård som exempel på hur Härnösands stift arbetar med målområdet biologisk mångfald. Se bilaga 1.2, exempel B4 för detta exempel och fler. Foto: Fredrik Sätter

Härnösands stift sträcker sig från fjäll i väster till öar i havet i öster, med flera större och mindre älvdalgångar och stora naturvariationer däremellan. Höga kusten är präglad av landhöjningen, centrala Jämtland har bördiga kalkrika områden med höga naturvärden och Härjedalen domineras av magra tallskogar. Den fjällnära skogen är avsatt till naturvård.

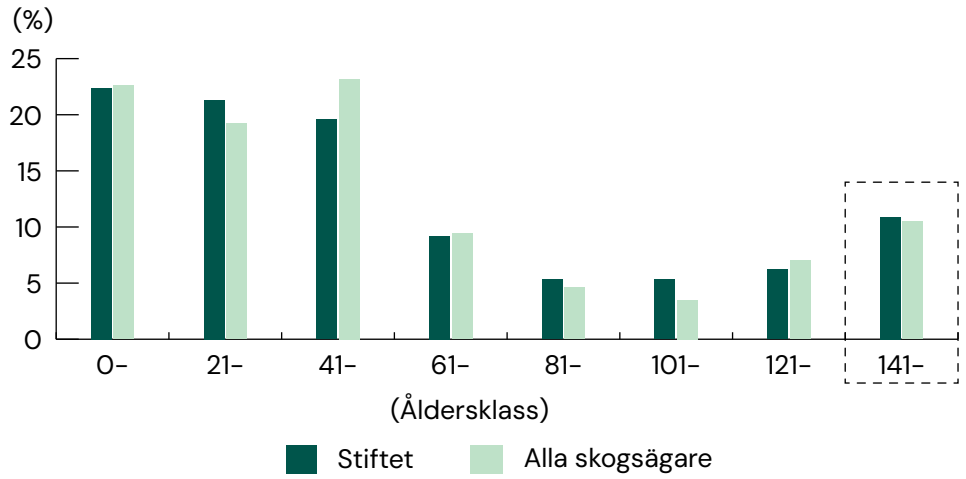
Stora delar av stiftets skogar bär spår av sågverksindustrins utveckling från 1850-talet och framåt som skapade stor efterfrågan på sågtimmer samtidigt som flottningen gjorde avlägsna platser tillgängliga för avverkning. Dessförinnan hade vissa skogar också brukats hårt för att försörja järnbruken med kolved.

Innehavet är utspritt och finns runt varje kyrka i landskapet. Fastigheter på hundratalet hektar gränsar ofta till mycket stora markområden som ägs av skogsbolag eller staten, vilket skapar utmaningar när det gäller landskapsplaneringen.

En långsiktig skogshushållningstanke, där stiftet under en period avverkade betydligt mindre än tillväxten för att förebygga en kommande virkessvacka, har gjort att det i dag finns relativt mycket gammal skog där en stor andel

sannolikt kommer att avsättas som naturreservat. Andelen gammal skog är högre än i många andra stift.

Stormen Ivar (2013) hade stor påverkan på skogsbruket. Både dessförinnan och därefter har också mindre allvarliga stormar drabbat stiftets innehav. Vissa år har snö i kombination med vind orsakat mycket toppbrott. Under ett flertal år har också älgskador varit ett stort problem, vilket gjort att gran till viss del har planterats på marker där tall hade varit mer naturligt.

Figur 11. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Härnösands stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

Härnösands stift har en relativt stor arealandel skog som är 60 år och yngre, efter att trakthyggesbruket kom i gång på 1960-talet, och mindre arealer skog i åldersklasserna 80–110 år (figur 11).

Skogsbrukets och rennäringens samexistens på samma yta innebär, precis som för Luleå stift, en stor påverkan på verksamheten i Härnösands stift. Sedan länge genomför stiftet samråd enligt skogsvårdslagen med företrädare för de 15 samebyarna inom stiftets område. Sedan 2024 är stiftet certifierat enligt FSC, vilket innebär krav på en mer omfattande samplaneringsprocess där samebyarna behöver ge sitt samtycke till skogsbruksåtgärder innan de kan genomföras. I Härnösands stift har de flesta samebyar överlappande gränser, vilket ger stiftet extra många kontaktytor att upprätthålla. Stiftet ser en utmaning i att samebyarna har begränsat med tid för samplanering och befarar att stiftet, som relativt liten markförvaltare, inte kan prioriteras framför andra betydligt större markägare. Det kan innebära att planerade skogsbruksåtgärder inte kan genomföras, även om det i vissa fall inte finns några invändningar mot åtgärderna i sak.

FSC Sveriges samplaneringsprocess är certifieringsorganets sätt att implementera sin tolkning av principen om urfolks rätt till fritt, informerat samtycke. FPIC är en central princip i FN:s deklaration om urfolks rättigheter och innebär att urfolk ska få relevant information och möjlighet att ge sitt fria samtycke innan beslut fattas som kan påverka dem, deras mark eller deras rättigheter.

Svenska kyrkan har beslutat att från och med 1 januari 2027 ställa krav genom kyrkoordningen på att FPIC ska tillämpas, parallellt med FSC:s samplaneringsprocess. Hur FPIC ska tillämpas framgår av närmare bestämmelser som bygger på hur FPIC tolkas i internationell rätt. Detta är en del av det arbete som följer av Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Härnösands stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 95 500 hektar, varav 74 000 hektar (78 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 12). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 13). Skogsbruket genererar den största andelen av intäkterna, varav huvuddelen kommer från virkesförsäljning (figur 14). Övriga intäkter från skogen består främst av intrångsersättningar och jaktupplåtelser. Tomtarrenden, intäkter från vindkraft och fallrätter för vattenkraft är andra viktiga poster.

Figur 12. Ägoslagsfördelning i Härnösands stift.

Figur 13. Trädslagsfördelning i Härnösands stift.

Figur 14. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Härnösands stift (genomsnitt 2023–2025).

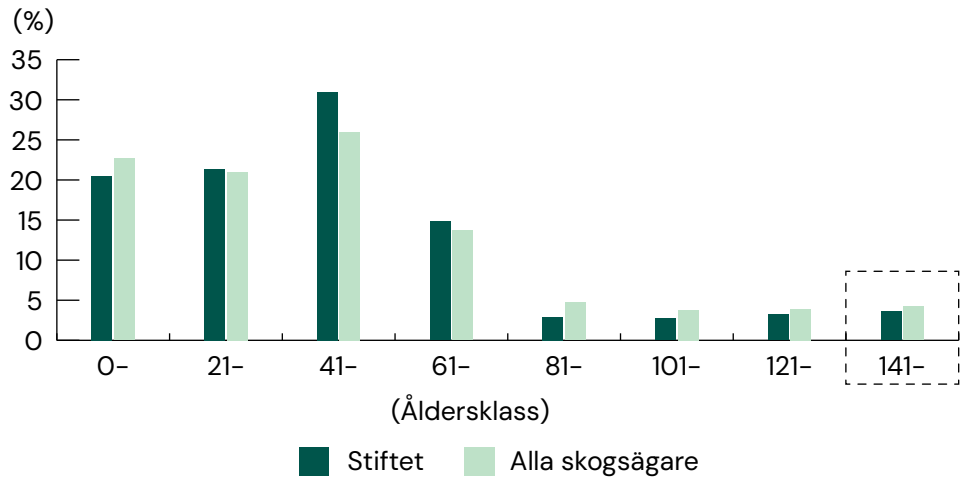
6.3 Karlstads stift

Återvätning av tidigare dikad skogsmark i Värmland som exempel på hur Karlstads stift arbetar med målområdet klimatnytta. Se bilaga 1.4, exempel KL9, för detta exempel och fler. Foto: Tina Westlund

Norrlandsgränsen skär genom Karlstads stift, som närmast är ett Sverige i miniatyr med en stor variationsrikedom från ädellövskogar i Dalsland via det Vänernära odlingslandskapet och västra Värmlands sprickdalar till Klarälvshöjdernas norrlandslika barrskogar. Klimatet är likaledes varierande och terrängen är till stor del kuperad. Klarälvens dalgång och sjön Vänern är de naturformationer som sätter den största prägeln på landskapet. Moränjordar dominerar men det finns även betydande arealer av isälvsavlagringar med sedimentära, erosionskänsliga jordarter.

I regionen finns en lång historia av nyttjande av skogen och skogsbruk. Ett stort antal kolbottnar vittnar om att här har funnits järnbruk och gruvor i större skala från 1600-talet, och ännu tidigare. Från tidigt 1800-tal höggs timmer för export och ungefär hundra år senare började man ta ut massaved. I slutet av 1800-talet var arealen mark som nyttjades för torpbruk som störst och i nordväst drevs svedjebruk av finska ättlingar. Landskapets älvar har fungerat som transportleder för virke under lång tid och möjligheten att exportera virke via Göta älv/Göteborg var en viktig faktor som drev på skogsbruket i den här delen av landet.

Figur 15. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Karlstads stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

På grund av den äldre historien är det mesta av stiftets skogar genombrukade och andelen äldre skog är lägre än längre norrut, men det finns vissa äldre kontinuitetsskogar. Skogar som inte har avverkats sedan slutet av 1800-talet och början av 1900-talet är avsatta för naturvårdsändamål.

På senare tid ledde stormen 1969 till stora barkborreskador och stora avverkningar under flera år på tidigt 1970-tal. I kombination med skogsbrukets rationalisering och igenplantering av nedlagda jordbruksmarker har det lett till att stiftet i dag har en stor andel skog som är 40–60 år gammal (figur 15). Det finns också många stora sammanhängande områden med likåldrig skog, vilket innebär en utmaning när målet nu är att skapa ett skogstillstånd med mer variation.

Efter torrsommaren 2018 syns spåren av torkstress fortfarande i form av nedsatt tillväxt och granar med nedsatt vitalitet. Torkan var sannolikt en bakomliggande orsak till det stora utbrottet av granbarkborre som drabbade regionen under åren 2020–2024. Viltbete påverkar i allra högsta grad möjligheterna att föryngra med lövträd och tall inom stiftet vilket är en utmaning eftersom andelen gran redan bedöms vara för hög och eftersom granen måste ses som ett riskträdslag i ett förändrat klimat.

I dag arbetar stiftet med att öka andelen tall och lövträd i föryngringarna. Det kommer att ta tid innan det syns fullt ut i avverkningsberäkningar och virkesstatistik.

Strävan efter större variation i brukandet är en viktig fråga och sedan 2014 har stiftet egna praktiska försök med samtliga de hyggesfria metoder som Skogsstyrelsen identifierat. Stiftet har en särskild utmaning eftersom skogshistorien i regionen tillsammans med naturgivna förutsättningar har skapat sammanhängande områden med likåldrig skog som kan vara

hundratals hektar stora. Strävan är att hitta så bra sätt som möjligt att dela upp åtgärderna i tid och rum, placera och prioritera naturhänsynen samt planera föryngringsåtgärderna.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Karlstads stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 48 600 hektar, varav 44 100 hektar (91 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 16). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 17). Skogsbruket genererar den största andelen av intäkterna, varav huvuddelen kommer från virkesförsäljning (figur 18). Övriga intäkter från skogen består främst av jaktupplåtelser.

Figur 16. Ägoslagsfördelning i Karlstads stift.

Figur 17. Trädslagsfördelning i Karlstads stift.

Figur 18. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Karlstads stift (genomsnitt 2023–2025).

6.4 Linköpings stift

Upplåtelse av mark för Grevekulla hybridpark i Ydre med sol- och vindkraftproduktion samt batteripark, som exempel på hur Linköpings stift arbetar med målområdet uthållig totalavkastning. Se bilaga 1.7, exempel U10, för detta exempel och fler. Foto: Jörgen Glemme

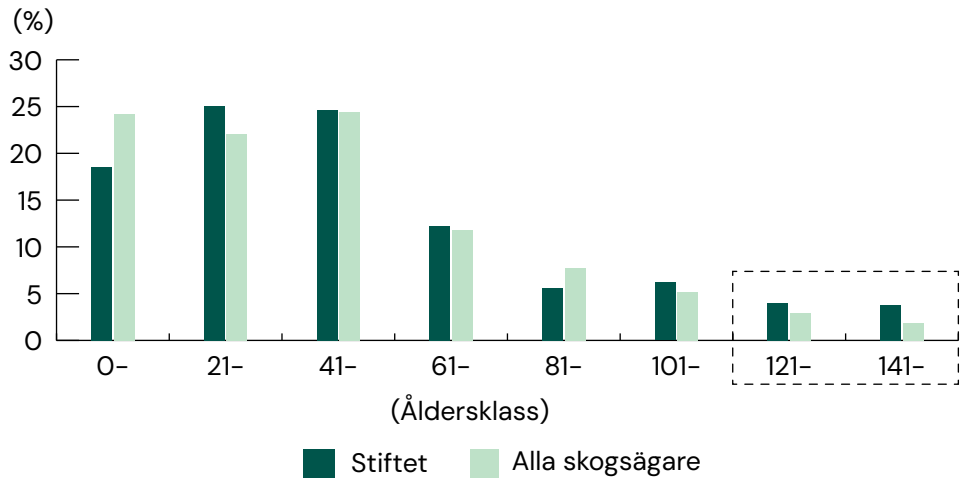
Skogarna i Linköpings stift präglas av stor variation, från norra Östergötlands slättbygder till de mer kuperade och skogsdominerade landskapen i södra Östergötland och norra Småland. Kusttrakterna i öster skiljer sig tydligt från de västra delarna genom ett torrare och mer kustpräglat landskap med hällmarker, tallskogar och skärgårdsmiljöer, medan de västra delarna generellt är mer nederbördsrika och har större inslag av granskog.

I centrala Östergötland, liksom i de norra delarna av Kalmar län, finns värdefulla eklandskap. Totalt sett dominerar tallmarkerna.

Skogarna i Östergötland och norra Småland har under lång tid varit viktiga för både jordbruk och industri. Skogsbete, ved, byggnadsvirke, tjära och kolning var vanligt innan skogen från 1600-talet fick en allt större betydelse för järnhanteringen, där tillgången på ved och träkol var avgörande. I Östergötland växte flera bruksmiljöer fram, bland annat kring Finspång och Boxholm.

Under 1800-talet förändrades skogens roll när sågverk, snickerier och annan träindustri fick stor betydelse, inte minst i norra Småland. Senare utvecklades även massa- och pappersindustrin.

Stormarna Gudrun (2005) och Per (2007) orsakade omfattande skador på stiftets innehav och fällde skog motsvarande omkring tre årsavverkningar. Stormarnas direkta effekter på dagens skogsbruk har avtagit, men de är fortfarande synliga i åldersklassfördelningen genom en större andel bestånd som etablerades under åren efter stormarna.

Figur 19. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Linköpings stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

Avverkningsnivån har successivt minskat sedan 1995. Under de senaste fem till tio åren har dessutom stora arealer äldre skog avsatts för naturvård, vilket har bidragit till den låga avverkningsnivån. I samband med reservatsbildningar har stiftet också förvärvat så kallade tillväxtmarker med en stor andel ung skog. Sammantaget har detta förstärkt den ojämna åldersfördelningen, med relativt stora arealer både äldre och yngre skog (figur 19).

Stiftet har redan i dag en relativt hög andel avsatt skog, omkring 15–17 procent. Ytterligare avsättningar kan därför få stor påverkan på möjligheterna till slutavverkning under de kommande 10–15 åren. Därefter väntas utrymmet för slutavverkning öka, när en större andel av de grandominerade skogarna når avverkningsmogen ålder.

Även omfattningen av hyggesfritt skogsbruk påverkar virkesuttagen över tid. En stor del av den hyggesfritt brukade tallskogen består i praktiken av överhållna skärmar, vilket innebär att träden står kvar betydligt längre än vid ett konventionellt trakthyggesbruk. Det kan därmed beskrivas som ett skogsbruk med kraftigt förlängda omloppstider, vilket skjuter en del av virkesuttagen framåt i tiden.

Liksom många andra skogsägare återplanterade Linköpings stift en stor del av de stormdrabbade arealerna med gran, delvis eftersom tillgången på tall- och lövplantor var begränsad, men också eftersom föryngring med gran snabbare

skulle få i gång den nya skogen. I de uppväxande bestånden blandades granplantorna med naturlig föryngring av löv och tall.

I dag arbetar stiftet för att öka föryngringen med tall där förutsättningarna är lämpliga, gärna i kombination med ett större lövinslag. En mer varierad trädslagsfördelning förväntas bidra till mer motståndskraftiga skogar och minska sårbarheten för bland annat insektsangrepp, torka och andra klimatrelaterade skador, såsom de som följde efter den extrema torkan 2018.

Skogsbruket bedrivs med förhållandevis långa omloppstider och stora naturvårdsavsättningar, vilket gör att virkesförrådet ökar snabbt.

På stiftets uppdrag genomförde Skogsstyrelsen 2019–2023 en naturvärdesinventering som innebar ett ökat skydd av skog och en kraftigt ökad andel skog i målklassen NS (naturvårdande skötsel). Sedan 2023 har andelen hyggesfri avverkning ökat och uppgår nu till omkring 25 procent av den årliga slutavverkningsarealen.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Linköpings stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 39 800 hektar, varav 30 800 hektar (77 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 20). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 21). Skogsbruket genererar den största andelen av intäkterna, varav huvuddelen kommer från virkesförsäljning (figur 22). Övriga intäkter från skogen består främst av intrångsersättningar.

Figur 20. Ägoslagsfördelning i Linköpings stift.

Figur 21. Trädslagsfördelning i Linköpings stift.

Figur 22. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Linköpings stift (genomsnitt 2023–2025).

6.5 Luleå stift

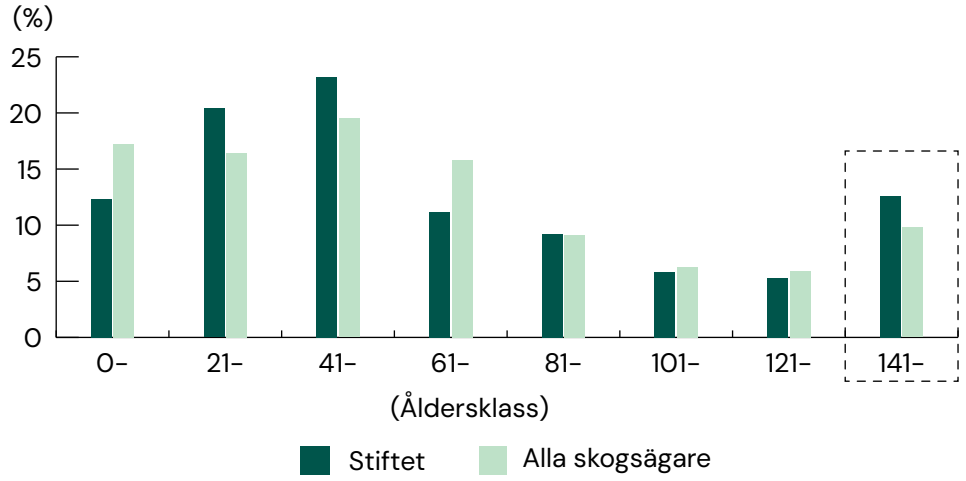

Återställning av en dikad våtmark i Korpilombolo som exempel på hur Luleå stift arbetar med mål-området ekosystemtjänster i övrigt. Se bilaga 1.5, exempel E14, för detta exempel och fler.
Foto: Johan Kristoffersson

Stiftets markinnehav är geografiskt vidsträckt – omkring 60 mil långt och 40 mil brett – och sträcker sig från kust till fjäll. Det innebär stora variationer i naturförhållanden och långa avstånd mellan fastigheterna. Av stiftets innehav ligger nio procent, eller cirka 3 700 hektar, ovanför den fjällnära gränsen. Av denna areal har ungefär en tredjedel lösts in som naturreservat, men kyrkan står fortfarande kvar som förvaltare till marken.

Under 1850-talet tog Norrlands skogsindustri fart när sågverk etablerades längs kusten. Den ökade efterfrågan på timmer drev avverkningarna allt längre in i landet. Fram till 1920- och 1930-talen dominerade så kallad dimensionshuggning, där de grövsta och mest värdefulla träden avverkades medan klenare träd lämnades kvar. Detta skapade på många håll glesa och lågproduktiva restbestånd. Därefter skedde en gradvis övergång till trakthyggesbruk med sammanhållna avverkningar och föryngring genom naturlig återväxt, sådd eller plantering. Efter andra världskriget blev skogsbruket alltmer systematiskt och mekaniserat med målet att genom trakthyggesbruk skapa produktiva, relativt likåldriga bestånd. Efterfrågan på virke ledde till att flottningen blev utbredd i Norrlands inland – även i de mindre vattendragen. Det ledde i sin tur till att även otillgängliga platser brukades hårt.

Stiftets skogar liknar norrländska skogar i allmänhet och har därmed lägre bördighet (bonitet) än övriga stift. Huvuddelen av skogsbruket bedrivs i stiftets östra delar. I de nordligaste delarna har brukandet historiskt varit mindre intensivt än i övriga delar, med följden att det i dag finns en större andel äldre skog där.

Figur 23. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Luleå stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

Åldersklassfördelningen (figur 23) förklaras till stor del av att man fram till år 2000 i hög takt avverkade tidigare dimensionshuggna skogar, enligt den då rådande normen. Efter år 2000 har stiftet sänkt avverkningsnivån och brukat skogen mer försiktigt. Det avspeglas i åldersklassfördelningen, med en lägre andel ungskog i åldersklassen 0–20 år och en högre andel skog som är 120 år eller äldre. Denna åldersfördelning kräver avvägningar kring hur de äldre skogarna ska förvaltas.

Verksamheten i Luleå stift påverkas liksom i Härnösands stift tydligt av att skogsbruk och rennäring ska kunna samexistera på samma marker. Stiftet genomför sedan länge samråd enligt skogsvårdslagen med företrädare för de 31 samebyar som finns inom stiftets område.

Sedan 2024 är stiftet certifierat enligt FSC, vilket innebär krav på en mer omfattande samplaneringsprocess där samebyarna behöver ge sitt samtycke till skogsbruksåtgärder innan de kan genomföras.

FSC Sveriges samplaneringsprocess är certifieringsorganets sätt att implementera principen om urfolks rätt till fritt, informerat samtycke. FPIC är en central princip i FN:s deklaration om urfolks rättigheter och innebär att urfolk ska få relevant information och möjlighet att ge sitt fria samtycke innan beslut fattas som kan påverka dem, deras mark eller deras rättigheter.

Stiftet ser en utmaning i att samebyarna har begränsat med tid för samplanering och det finns en oro för att stiftet, som relativt liten markförvaltare, inte ska prioriteras av samebyarna som också behöver genomföra samråd med flera andra, betydligt större markägare. Det kan innebära att skogsbruksåtgärder som stiftet planerat inte kan genomföras, även om det i vissa fall inte finns några invändningar mot åtgärderna i sak.

Svenska kyrkan har beslutat att från och med 1 januari 2027 ställa krav genom kyrkoordningen på att FPIC ska tillämpas, parallellt med FSC:s samplaneringsprocess. Hur FPIC ska tillämpas framgår av närmare bestämmelser som bygger på hur FPIC tolkas i internationell rätt. Detta är en del av det arbete som följer av Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Luleå stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 63 500 hektar, varav 41 400 hektar (65 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 24). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 25). Skogsbruket genererar den största andelen av intäkterna, varav huvuddelen kommer från virkesförsäljning, men även intäkter från jaktupplåtelser bidrar. Kategorin övrigt utgörs av intäkter från bostads- och kontorsfastigheter (figur 26).

Figur 24. Ägoslagsfördelning i Luleå stift.

Figur 25. Trädslagsfördelning i Luleå stift.

Figur 26. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Luleå stift (genomsnitt 2023–2025).

6.6 Lunds stift

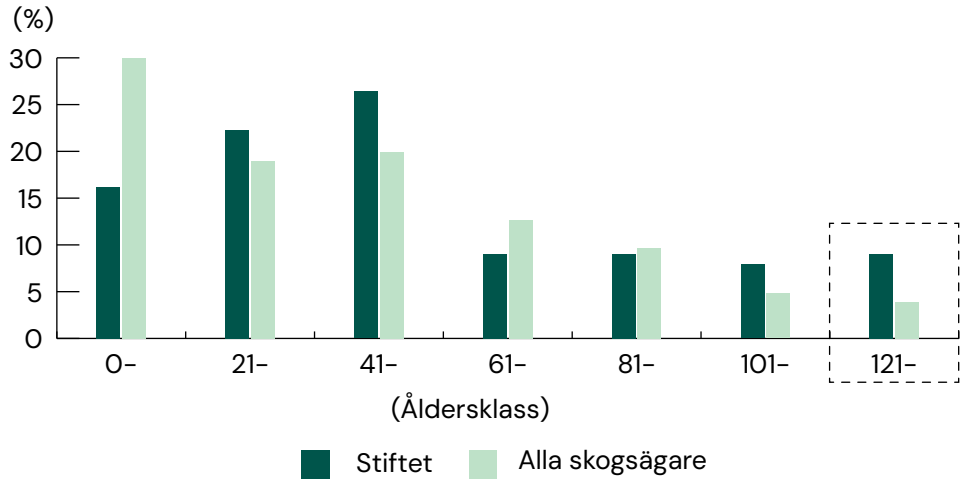
Återställning av naturliga vattendrag i Skurup som exempel på hur Lunds stift arbetar med målområdet ekosystemtjänster i övrigt. Se bilaga 1.5, exempel E16, för detta exempel och fler. Foto: Maria Lundström

I Lunds stift är det jordbruksmarken som dominerar, både arealmässigt och ekonomiskt. Här finns 12 000 hektar åkermark av varierande karaktär och bördighet fördelad på 250 arrendeupplåtelser. Med 9 500 hektar skog i Skåne och Blekinge är Lund ett av de mindre skogsstiften men med en stor variation från ädellövskog i de centrala delarna, till barrskog i norr och kustnära tall- och ekskog i Blekinge. Det är det enda av stiften som har skog i den nemorala (naturligt lövträdsdominerade) zonen; 26 procent av arealen är lövskog varav en stor andel är ädellövskog.

Skogen i Skåne och Blekinge är i stor utsträckning historiskt påverkad av människan. Historiskt avverkades skog i stor omfattning till förmån för åkermark och bete, och dagens skogar bär tydliga spår av detta. Huvuddelen av stiftet ligger utanför granens naturliga utbredningsområde. Den relativt stora andelen granskog som ändå finns i dag är i huvudsak planterad från senare delen av 1800-talet med en acceleration kring 1960- och 1970-talen.

Stormarna Gudrun och Per samt insektsskadorna som följde efter torrsommaren 2018 är de händelser som haft störst konsekvenser för skogarna i Lunds stift under senare år. Efter stormarna förändrades framför allt skötseln av gran med inriktning mot att forma stabila och väl slutna bestånd.

Sedan stormarna har andelen lövskog ökat främst genom att lövandelen höjts i föryngringarna av barrskog men även genom plantering av lövbestånd. Ståndortsanpassning har länge varit ett verktyg för att skapa vitala skogar. Insektsskadorna efter torrsommaren 2018 drabbade främst äldre granskog i Blekinge men även i norra Skåne. Stora delar av de skadade skogarna som avverkades efterföljande år återbeskogades med tall. Andelen återbeskogning med tall har sedan dess fortsatt att öka i de norra delarna av innehavet.

Figur 27. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Lunds stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

År 1972 centraliserades förvaltningen av prästlönetillgångarnas skogar, vilket innebar att stiften övertog förvaltningen från församlingar och pastorat. Dessa fick i stället andelstal i prästlönetillgångarna. Centraliseringen innebar att den skogliga kompetensen samlades. Skogsbruket utvecklades därefter i linje med dåtidens skogsvårdslagstiftning och skogspolitik, med ett tydligt fokus på produktion av gran.

Det innebar bland annat att gles och lågproducerande löv- och blandskog samt lågproduktiv jordbruksmark planterades med gran under 1970- och 1980-talen. En stor del av dagens skog i åldern 40–60 år består därför av granskog på bördiga marker, med höga virkesförråd. Dessa bestånd har nu uppnått eller närmar sig avverkningsbar ålder.

Med dagens marknadsläge och efterfrågan på granvirke kommer en stor del av skogsbrukets intäkter från avverkning av dessa granbestånd. Samtidigt är granens framtida förutsättningar i ett förändrat klimat, särskilt i den nemorala zonen, en aktuell fråga som stiftet behöver beakta i den fortsatta förvaltningen.

Lunds stift är tättbefolkat och skogarna är till stor del tätortsnära. I kombination med de naturgivna geografiska förutsättningarna har det varit

naturligt att använda en variation av brukningsmetoder i tät dialog med närboende och församlingsbor. Huvuddelen av den lövskog som klassas som produktionsskog brukas med någon form av hyggesfri metod, främst luckhuggning och plockhuggning. I dag sköts tätortsnära och kyrkonära skogar ofta med en kombination av trakthyggen och hyggesfritt brukande och sedan 2013 har man inom stiftet anlagt försök med hyggesfritt skogsbruk. I dag ligger också fokus på att öka andelen löv- och blandskog, särskilt i den nemorala zonen.

En utmaning för dagens skogsskötsel är bland annat de höga viltstammarna i delar av stiftet, som gör det svårt att skapa den föryngring man önskar.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Lunds stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 22 000 hektar, varav 9 500 hektar (43 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 28). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 29). Jordbruket genererar den största andelen av intäkterna (figur 30). För skogen står virkesförsäljning för huvuddelen av intäkterna. Övriga intäkter från skogen består främst av jaktupplåtelser.

Figur 28. Ägoslagsfördelning i Lunds stift.

Figur 29. Trädslagsfördelning i Lunds stift.

Figur 30. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Lunds stift (genomsnitt 2023–2025).

6.7 Skara stift

Förnybart drivmedel från skog till industri som exempel på hur Skara stift arbetar med målområdet klimatnytta. Se bilaga 1.4, exempel KL19, för detta exempel och fler. Foto: Josefin Roos

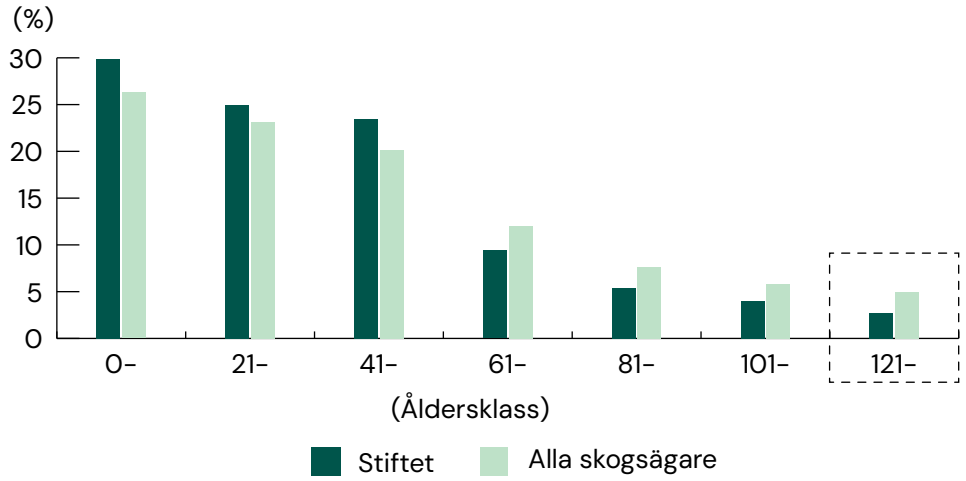
Skara stift ligger i ett varierat landskap där bördiga slättbygder möter skogsdominerade områden. Landskapet präglas av platåberg, isälvsavlagringar och grunda sjöar, men också av stora jordbruksmarker. Skogen har ofta vuxit fram i nära samspel med jordbruket och betydande arealer tidigare öppen mark beskogades under 1900-talet. Granen har fått en framträdande roll i skogslandskapet, inte minst på bördiga marker och på tidigare jordbruksmark.

Skogslandskapet har under minst 300 år präglats av människans brukande. Skogen har varit en viktig resurs för jordbruket och har använts för bland annat ved, träkol, sågtimmer, massaved och bränsle. Hur hårt skogen nyttjades varierade geografiskt. Dokument från 1700-talet beskriver stor vedbrist på många håll, medan det i delar av Skaraborg fortfarande fanns relativt gott om skog.

Under 1800- och 1900-talen förändrades landskapet genom omfattande dikning och torrläggning. Vattensjuka marker gjordes mer produktiva för jord- och skogsbruk, samtidigt som tidigare öppna marker successivt beskogades.

Skara är Svenska kyrkans äldsta stift och förvaltar fortfarande den första prästlönefastigheten, nuvarande Husaby prästbol 1:1, som donerades till Skara biskopsstol år 1008 av Olof Skötkonung.

Under de senaste femtio åren har fastighetsinnehavet rationaliserats genom att mindre fastigheter sålts till förmån för större fastigheter med bra bonitet.

Figur 31. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Skara stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

Av figur 31 framgår att det finns ont om gammal skog i stiftet, vilket har flera förklaringar. En anledning är att äldre skogar med höga naturvärden har avsatts till naturreservat och inte längre ingår i stiftets statistik. I början av 2000-talet gjordes med hjälp av SLU en långsiktig avverkningsberäkning som visade på stora tillgängliga avverkningsvolymer, vilket ledde till att avverkningsvolymen ökade. Den ökade sedan ytterligare till följd av stormarna Gudrun och Per. Den generellt goda boniteten innebär att en stor andel av skogen är avverkningsbar vid relativt låg ålder jämfört med rikssnittet.

Med en ambitiös skogsförvaltning och en egendomsnämnd som förespråkat ett aktivt skogsbruk har en stor del av tillväxten avverkats.

Den relativt stora arealen skog i åldersklassen 41–60 år beror på förvärv av cirka 6 000 hektar hårt avverkad bolagsskog under 1970-talet.

Bristen på äldre skog innebär att det är svårt att hitta bestånd som genom sin höga ålder snabbt kan utveckla höga naturvärden. Om betydande arealer av de äldre produktionsskogarna avsätts för naturvårdsändamål kan det på kort sikt bli svårt att hitta lämpliga arealer för avverkning. På längre sikt förändras förutsättningarna i och med att den stora andelen skog som i dag är 41–60 år om ytterligare något tiotal år kommer att vara avverkningsbar.

Från 1980-talet och fram till mitten av 2010-talet försvårade de stora älgstammarna föryngringen av tall och bidrog till att andelen gran ökade, även på marker där andra trädslag hade varit lämpligare. I dag är gran det dominerande trädslaget i stiftets skogar, även om en tredjedel numera föryngras med tall.

Stormarna Gudrun (2005) och Per (2007) fick stor betydelse för synen på risken för stormskador. Stiftet undviker i dag gallring i skogar som är högre än omkring 20 meter, eftersom sena gallringar kan öka känsligheten för stormskador.

Torrsommaren 2018 blev ytterligare en påminnelse om skogens sårbarhet och har påverkat synen på trädslagsval och riskspridning. Vid röjning och gallring lämnas i dag ett större lövinslag, med ambitionen att skapa mer trädslagsblandade skogar. Erfarenheterna av viltbete, stormar och torka har sammantaget bidragit till en förändrad inriktning på skogsskötseln, med större fokus på att sprida risker och att öka skogarnas motståndskraft mot framtida störningar och ett förändrat klimat.

Även om stiftets skogsinnehav i genomsnitt har god bonitet finns en betydande variation, från mycket bördiga till mycket magra marker. Variationen ställer krav på stiftets personal, eftersom god kännedom om de lokala förhållandena behövs för att kunna anpassa skogsskötseln till olika förutsättningar.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Skara stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 37 900 hektar, varav 25 300 hektar (66 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 32). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 33). Skogsbruket genererar den största andelen av intäkterna, varav huvuddelen kommer från virkesförsäljning (figur 34). Övriga intäkter från skogen består främst av jaktupplåtelser.

Figur 32. Ägoslagsfördelning i Skara stift.

Figur 33. Trädslagsfördelning i Skara stift.

Figur 34. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Skara stift (genomsnitt 2023–2025).

6.8 Stockholms stift

Fornminnesvård vid Vada prästgård som exempel på hur Stockholms stift arbetar med målområdet kulturmiljö. Se bilaga 1.3, exempel KU24, för detta exempel och fler. Foto: Adela Costello

Stockholms stifts skogar ligger utspridda i ett landskap där barrskogsklädda höjder och hällmarker varvas med bördigare dalgångar, jordbruksmark, sjöar och våtmarker. Mot kusten och skärgården blir landskapet mer uppbrutet och präglat av berg och vatten.

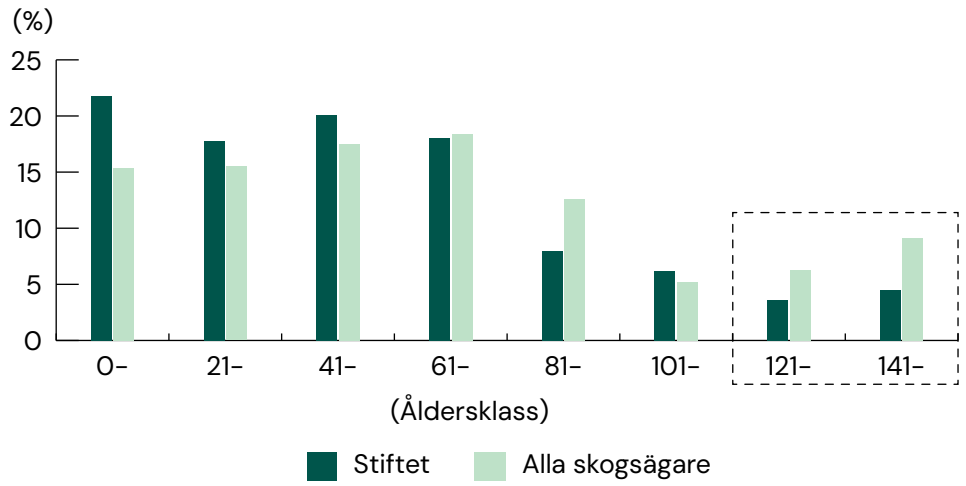
Skogarna har formats av mänsklig påverkan under mycket lång tid. Stiftet omfattar delar av Uppland, Södermanland och Stockholms skärgård där skogsbete var en central del i det äldre jordbrukssystemet. Skogen var också en resurs för bränsle och byggnadsmaterial under huvudstadens framväxt. I stiftets norra delar användes stora mängder virke för träkol till järnbruk och smedjor. Den omfattande sjöfarten efterfrågade virke till båtbyggande.

Stiftets innehav präglas framför allt av prästlönetillgångarnas historiska koppling till socknar, prästgårdar och jordbruk. Det består därför av många spridda och relativt små skiften. Stockholmsregionens expansion har medfört att tätortsnära mark successivt sålts till bland annat bebyggelse, medan nya skogsfastigheter har förvärvats för att rationalisera innehavet. Stockholms stift är det av stiften som förvaltar minst areal mark och skog.

Fastigheterna ligger ofta tätortsnära och skogsbruket har med tiden blivit allt mindre intensivt. I området nära Stockholm har delar av innehavet knappast brukats alls under senare tid. En orsak är att mark har använts till infrastrukturprojekt med ledningar, järnvägar, tunnelbanor och master. En annan är att stiften under lång tid har avverkat mindre än tillväxten för att öka omloppstiden och därmed andelen äldre skog. Ekonomiskt är fondtillgångarna av större betydelse än skogsinnehavet i Stockholms stift (figur 38).

Efter torråret 2018 drabbades fastigheterna i framför allt Sörmland av granbarkborreskador mellan 2019 och 2024. Det innebar att stora arealer granskog behövde avverkas tidigare än planerat. Det har lett till att andelen granskog på fastigheterna har minskat.

Avverkningarna de senaste sju åren har nästan uteslutande handlat om avverkning av gran som skadats av granbarkborre. En stor del av dessa arealer har föryngrats med tallplantor. Vid avverkning under normala omständigheter är föryngring under tallskärm en vanlig metod.

Figur 35. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Stockholms stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

När det gäller åldersklassfördelningen sticker arealen ung skog ut (figur 35). Orsaken är avverkningarna till följd av de omfattande granbarkborreskadorna. De något höga staplarna i åldersklasserna 40–80 år bedöms bero på plantering av stora arealer äldre inägomark under 1950-, 1960- och 1970-talen. Andelen skog i de äldre åldersklasserna är lägre än genomsnittet för samtliga skogsägare i regionen.

Stiftet har deltagit i utvecklingen av storskaliga solenergiprojekt, men ännu har inga anläggningar etablerats.

Forskningsprojektet Hälsofrämjande skogar leds av SLU i nära samarbete med Stockholms stift, Täby kommun och Mellanskog. Målet med projektet är att omsätta aktuell forskning och användarnas syn på skogen och undersöka hur en tätortsnära skog kan skötas för att främja människors hälsa.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Stockholms stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 4 700 hektar, varav 3 300 hektar (69 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 36). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 37). Fonder genererar den största andelen av intäkterna (figur 38). För skogen står virkesförsäljning för huvuddelen av intäkterna. Övriga intäkter från skogen består främst av jaktupplåtelser.

Figur 36. Ägoslagsfördelning i Stockholms stift.

Figur 37. Trädslagsfördelning i Stockholms stift.

Figur 38. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Stockholms stift (genomsnitt 2023–2025).

6.9 Strängnäs stift

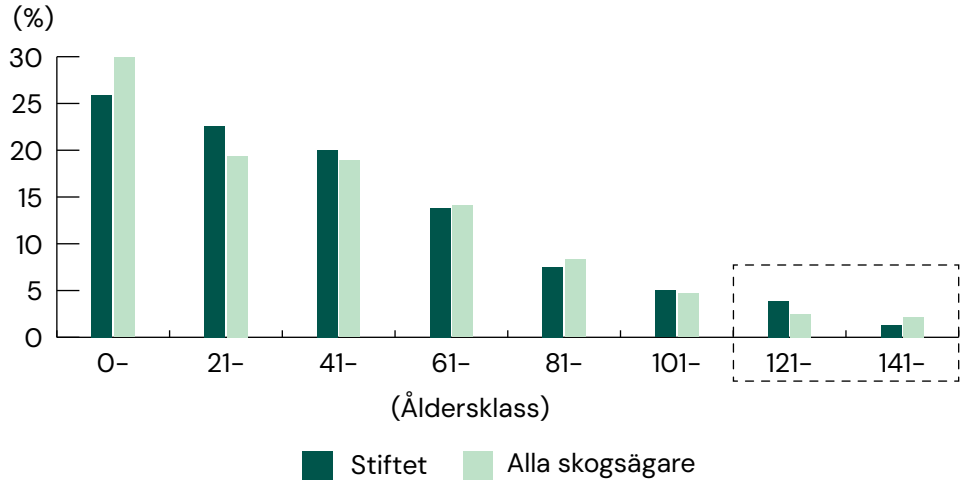

Skogsvård i egen regi i Hälleforsnäs som exempel på hur Strängnäs stift arbetar med målområdet social välfärd. Se bilaga 1.6, exempel S27, för detta exempel och fler. Foto: Häradskog

Strängnäs stift omfattar Södermanland och Närke och sträcker sig från Askersund till Stockholm. Landskapet rymmer stora variationer. I Södermanland finns stora skogsområden i söder medan det i övrigt är småskaligt och omväxlande med dalar och kullar, sjöar och mindre skogsområden. Barr- och lövskog varvas med åkermark, våtmarker, herrgårdar och mindre gårdar. I Närke dominerar den öppna slätten, som omges av skogklädda höjdområden. Jordbruksmark, större gårdar, sjöar och vattendrag präglar de centrala delarna, medan skogsbruk, gruvor och bruk historiskt har haft stor betydelse i de omgivande trakterna.

Mälardalen befolkades tidigt framför allt med bosättningar längs Mälarens strandlinje och i dag finns här betydande fornlämningar i skogslandskapet. Skogarna inom Strängnäs stift har historiskt präglats av ett stort behov av ved för järnframställning. Gruvdriften gjorde sannolikt att skogarna var hårt brukade och stora områden i stort sett avskogade under 1600- och 1700-talen. Den starka mänskliga påverkan som pågått under lång tid innebär att det i dag inte finns opåverkade skogar – urskogar – inom Strängnäs stift.

Stormarna Gudrun och Per hade bara marginell påverkan på stiftets skogar. Utbrotten av granbarkborre under åren 2019–2024 påverkade däremot stiftets skogar starkt.

Figur 39. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Strängnäs stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

År 2007 fattade egendomsnämnden beslut om att minska avverkningarna för att bygga upp ett större virkesförråd och förändra åldersfördelningen med hjälp av förlängda omloppstider. Det blev möjligt genom ett ökat fokus på andra intäktskällor, bland annat fondavkastning. Målet nåddes 2019, då egendomsutskottet fattade beslut om att öka avverkningarna igen.

Åldersklassfördelningen är relativt jämn och medger ett jämnt virkesuttag över tid på Strängnäs stift (figur 39). Den höga stapeln i åldersklassen 0–20 år beror på stora arealer föryngringsavverkning som gjordes på grund av granbarkborreskador. Åldersklassen 20–40 år är högre än för alla skogsägare på grund av en hög avverkningstakt innan Strängnäs stift bromsade sin avverkning. Den höga andelen skog i åldersklassen 41–60 år beror på stora arealer åker- och betesmark som planterades igen under 1960- och 1970-talen.

Till de särskilda utmaningarna hör att östkusten präglas av stark försommartorka, och att man i stora delar har höga viltstammar som ger stora betesskador. Sammantaget innebär det svårigheter när skogen ska föryngras. De höga viltstammarna har gjort att gran ofta odlats även på marker som inte är lämpliga för trädslaget, vilket har bidragit till de omfattande granbarkborreangreppen 2019–2024. Avverkning av stora arealer barkborreskadad granskog innebär att andelen gran har minskat. I dag är inriktningen att klimatsäkra skogarna genom att bredda trädslagsfördelningen med mer lövträd, mer tall, mindre gran och att vara noga med ståndortsanpassningen.

Fastigheten Vidökna med 450 hektar produktiv skogsmark brukas enbart med hyggesfria metoder, för att ge praktiska erfarenheter och ökad kunskap om sådana brukningsformer.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Strängnäs stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 19 600 hektar, varav 14 500 hektar (74 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 40). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 41). Fonder står för den största andelen av intäkterna (figur 42). För skogen står virkesförsäljning för huvuddelen av intäkterna. Övriga intäkter från skogen består främst av jaktupplåtelser men också av intäkter från allmänningar och fiskearrenden.

Figur 40. Ägoslagsfördelning i Strängnäs stift.

Figur 41. Trädslagsfördelning i Strängnäs stift.

Figur 42. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Strängnäs stift (genomsnitt 2023–2025).

6.10 Uppsala stift

Samverkan med en församling kring Ranbobergets kyrkoreservat, som exempel på hur Uppsala stift arbetar med målområdet andliga värden. Se bilaga 1.1, exempel A28, för detta exempel och fler.
Foto: Jim Elfström

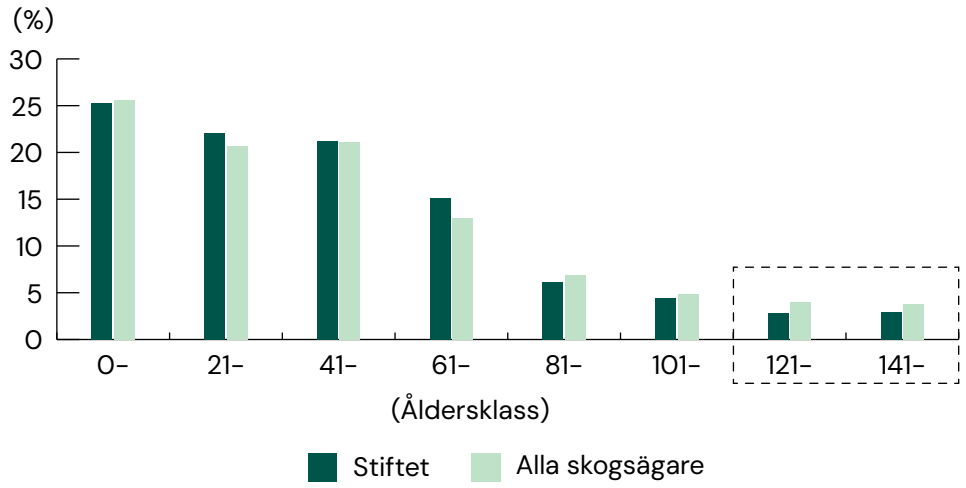
Uppsala stifts innehav finns i Uppland, Gästrikland och Hälsingland. Uppland är ett ungt, flackt och bördigt landskap, präglat av landhöjningen, med åkrar, löv- och barrskogar, sjöar och våtmarker samt Roslagens skärgård längs kusten. Gästrikland bildar en övergång mellan Mellansveriges öppnare landskap och Norrlands barrskogar, med stora skogar, sjöar och myrar samt Dalälvens artrika älv- och våtmarkslandskap. I Hälsingland blir landskapet mer kuperat och skogsdominerat, med vidsträckta barrskogar, höjder, älvar och sjöar. I älvdalarna bryts skogen av odlingsmarker och gamla byar, och västerut blir landskapet alltmer höglänt.

Från 1500- och 1600-talen fick skogen en allt större ekonomisk betydelse i de områden som i dag ingår i Uppsala stift. Tjära, timmer och pottaska var viktiga produkter, men framför allt kom skogen att spela en central roll för gruv- och järnhanteringen. I Uppland, Gästrikland och Hälsingland växte ett stort antal järnbruk fram, vars masugnar och smedjor krävde stora mängder ved och träkol.

Under 1800-talet förändrades skogens ekonomiska betydelse när efterfrågan på sågade trävaror ökade. Skogarna inom Uppsala stift har därmed en lång historia av brukande, från järnbrukens behov av träkol till sågverkens efterfrågan på timmer. På många håll har nyttjandet varit intensivt, och spåren

av framför allt kolningen finns fortfarande kvar i stiftets skogslandskap, genom kolbottnar, lämningar efter kolarkojor och gamla transportleder.

Under 1900- och 2000-talen har skogarna i området påverkats av flera stora stormar. År 2018 präglades landskapet av torka och bränder. År 2019 drabbades området av stormen Alfrida, som gick hårt åt Roslagskusten. När arbetet med vindfällena var avslutat tog omfattande barkborreangrepp vid och blev under flera år en huvudarbetsuppgift i Uppland. Stormen Johannes 2025 slog hårt mot stiftets norra delar och fällde sammantaget skog motsvarande knappt ett års normal avverkning i stiftet. Under 2026 har arbetet varit inriktat på att ta hand om vindfällen efter stormen Johannes och på att planera för kommande föryngringsarbete.

Figur 43. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Uppsala stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

Förvaltningen har haft en relativt jämn åldersklassfördelning över tid (figur 43). Strävan har varit att ha en stabil nivå på föryngringsavverkningarna för att kunna hålla en så jämn utdelningsnivå som möjligt till församlingar och pastorat.

I dag planteras betydligt mer tall än tidigare, då gran tidigare ofta har planterats på tallmarker på grund av betestrycket i tallföryngringarna. Betestrycket varierar mellan olika delar av stiftet. I vissa områden är älgen den stora utmaningen, medan kronhjorten orsakar störst problem i andra. För att öka variationen och hantera klimatförändringarna förstärks ståndortsanpassningen, mer björk planteras och löv släpps upp i större omfattning än tidigare.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Uppsala stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 51 700 hektar, varav 41 600 hektar (80 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 44). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 45). Skogsbruket genererar den största andelen av intäkterna, varav intäkter från virkesförsäljning står för huvuddelen (figur 46). Övriga intäkter från skogen består till drygt hälften av intäkter från jaktupplåtelser och i övrigt från vindkraft samt täkt- och vägersättningar.

Figur 44. Ägoslagsfördelning i Uppsala stift.

Figur 45. Trädslagsfördelning i Uppsala stift.

Figur 46. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Uppsala stift (genomsnitt 2023–2025).

6.11 Visby stift

Produktion av lokalproducerat kulturvirke till historiska byggnader som exempel på hur Visby stift arbetar med målområdet kulturmiljö. Se bilaga 1.3, exempel KU32, för detta exempel och fler.
Foto: Visby stift

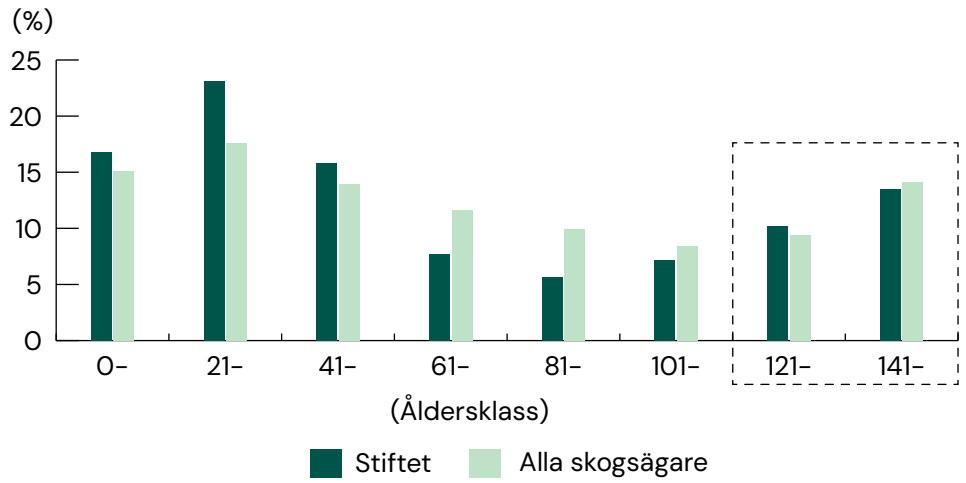
Gotland består av ett öppet och omväxlande landskap omgivet av Östersjön. Längs kusten finns branta kalkstensklintar, raukar, klapperstensstränder och långa sandstränder. Längre in ligger öppna åkrar och betesmarker, karga alvarmarker, blommande ängen och skogar med tall, gran och lövträd. Landskapet är flackt, med tunna jordlager ovanpå den ljusa kalkstenen, och fårens bete har under lång tid hjälpt till att hålla stora delar av markerna öppna. Ett torrt klimat, grunda jordar och kalkrik berggrund gör att skogarna domineras av tall. Hagar och skogsbete är vanligt förekommande. Markägandet präglas av många, små privata fastigheter och stiftets innehav är utspritt över ön.

Gotlands skogar har under lång tid formats av människan. Förr användes skogen för virke och ved men också som betesmark, och plockhuggning gjorde att många skogar förblev glesa och varierade. Den kalkrika marken bidrog till Gotlands speciella kalkbarrskogar. Från 1600-talet ökade trycket på skogen genom kalkbränning och virkeshandel, och under 1800-talet minskade arealen skog genom omfattande avverkningar. Även lövskog och ängen odlades upp till jordbruksmark. Under 1900-talet byggdes skogarna åter upp genom ett mer organiserat skogsbruk.

Dagens gotländska skogslandskap bär därför spår av både äldre tiders nyttjande och senare skogsbruk. På vissa håll finns skogar som under lång tid har präglats av bete och andra former av extensivt brukande, medan andra skogar har formats mer av det moderna skogsbruket. Många biologiskt värdefulla skogar är resultatet av ett långvarigt samspel mellan människor, betesdjur och skog.

På Gotland är både alm och ask hårt drabbade av invasiva svampsjukdomar. Almsjukan, som upptäcktes på ön 2005, sprids främst av almsplintborrar, men genom omfattande inventering, fällning och destruktion av sjuka träd har man lyckats bromsa spridningen och bevara en stor del av Gotlands almar.

Askskottsjukan, som kom till Gotland omkring 2001–2002, sprids däremot med luftburna sporer och går därför inte att bekämpa på samma sätt. För ask ligger hoppet främst i att vissa träd har naturlig motståndskraft som kan användas i framtida förädling. Att bevara alm och ask är särskilt viktigt på Gotland eftersom många sällsynta lavar, svampar och insekter är beroende av dessa träd.

Figur 47. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Visby stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

Åldersfördelningen i Visby stifts skogsinnehav har en tydlig tyngdpunkt mot yngre skog, vilket är en följd av att relativt stora arealer historiskt har slutavverkats (figur 47). Den stora arealen skog över 150 år utgörs till stor del av frivilliga avsättningar som undantagits från skogsbruk av naturvårds- och miljöskäl.

Stiftets marker har i genomsnitt lägre bonitet än riket som helhet. Tillsammans med stiftets inriktning att låta skogen stå något längre än lägsta rekommenderade slutavverkningsålder innebär det att skogen generellt slutavverkas vid högre ålder än på mer produktiva marker på fastlandet.

Sammantaget innebär åldersfördelningen att arealen skog som är aktuell för slutavverkning kommer att vara mindre under de närmaste åren. Fokus i skogsbruket kommer därför i högre grad att ligga på gallring och skogsvårdande åtgärder, bland annat röjning, för att främja tillväxt och kvalitet i de yngre bestånden. Detta väntas innebära ett lägre ekonomiskt netto från skogen under de närmaste åren, samtidigt som åtgärderna skapar förutsättningar för framtida tillväxt och virkesproduktion.

Det torra klimatet skapar utmaningar när skog ska föryngras efter avverkning och de magra markerna innebär att skogsskötseln generellt är mindre intensiv än på mer produktiva marker. Trakthyggesbruk fungerar ofta bra, men det torra klimatet och den grunda jordmånen gör det svårt att lyckas med självföryngring. Plantering är därför i regel att föredra för att uppnå ett lyckat föryngringsresultat. Stiftet har som ambition att öka lövandelen genom att ståndortsanpassa skogsbruket i större utsträckning än tidigare.

Det torra klimatet och den grunda jordmånen gör det viktigt att hålla kvar vattnet i skogen, vilket bland annat innebär att dikesrensning inte utförs.

Inom stiftets innehav finns ett fyrtiotal ängen som är mellan 0,5 och 2 hektar stora. De ligger ofta nära kyrkor och sköts i många fall av hembygdsföreningar med traditionella metoder. När ett änge riskerar att falla ur hävd går stiftet ofta in med stöd till ängshävdarna med hjälp av EU-medel.

Efter Stockholms stift är Visby det av kyrkans stift som har det minsta markinnehavet. Samtidigt förvaltar stiftet en relativt stor andel av skogsmarken inom sitt geografiska område. Innehavet präglas av gamla skiftesindelningar och mark som ligger runt gamla kyrkbyar och vandringsleder.

Att sälja virke till fastlandet medför höga transportkostnader. Stiftet försöker gynna lokala marknader och vissa virkesvolymer förädlas av sågverket i Klintehamn, som numera är öns enda sågverk. Delar av massaveden levereras för fjärrvärmeproduktion i Visby. Stiftet levererade kulturvirke i form av 50 kubikmeter stolptimmer av tall till börshuset i Köpenhamn när historiska takstolar återskapades efter branden våren 2024.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Visby stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 10 600 hektar, varav 7 700 hektar (73 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 48). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 49). Jordbruket genererar den största andelen av intäkterna (figur 50). För skogen står virkesförsäljning för huvuddelen av intäkterna. Övriga intäkter från skogen består främst av jaktupplåtelser.

Figur 48. Ägoslagsfördelning i Visby stift.

Figur 49. Trädslagsfördelning i Visby stift.

Figur 50. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Visby stift (genomsnitt 2023–2025).

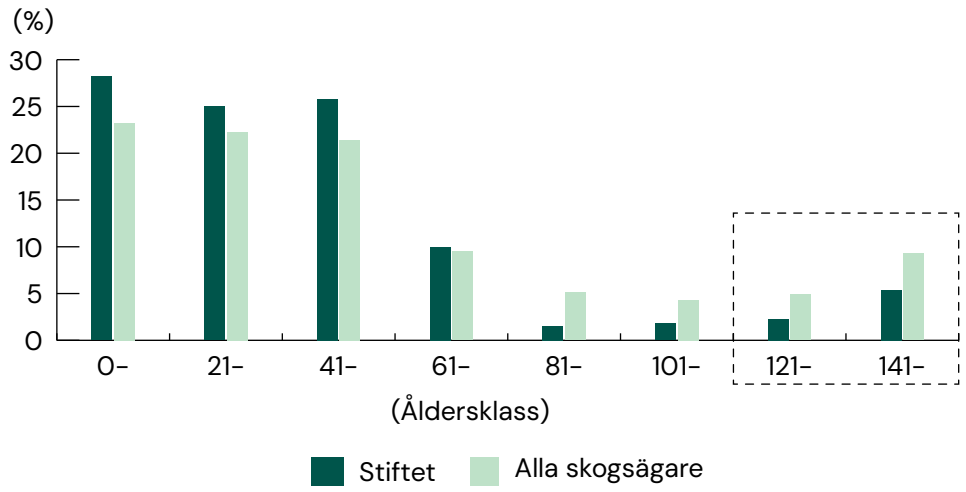
6.12 Västerås stift

Naturvårdsbränning på Talltuppmyran som exempel på hur Västerås stift arbetar med målområdet biologisk mångfald. Se bilaga 1.2, exempel B36 för detta exempel och fler. Foto: Jan Svalling

Västerås stift omfattar ett geografiskt vidsträckt och varierat område, från Mälardalens slättbygder i söder till Dalarnas fjällnära skogar i norr. I söder präglas landskapet av bördiga jordbruksmarker och lövskog runt Mälaren, medan det norrut övergår i Bergslagens kuperade och sjörika barrskogslandskap. Genom Dalarna breder stora skogar, myrar, sjöar och älvdalar ut sig. Längst i norr blir terrängen mer högländ, klimatet kärvare och skogens tillväxt lägre. Norr om Älvdalen, mot fjällkanten, finns några av Sveriges fattigaste jordmåner och mycket långsamväxande skogar.

Stiftets skogar ligger till stor del i områden som historiskt präglats av Bergslagens gruv- och järnhantering. Under flera hundra år användes stora mängder träkol i hyttor och järnbruk, vilket medförde ett intensivt nyttjande av skogarna. När träkolets betydelse minskade under 1800- och 1900-talen fick skogen i stället en allt större betydelse som råvara för sågverk samt massa- och pappersindustri. Den långa brukningshistoriken har satt tydliga spår i dagens skogslandskap, med bland annat kolbottnar och lämningar efter gruvor, hyttor, torp och andra bruksmiljöer.

Figur 51. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Västerås stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

Västmanlandsbranden 2014 fick stor påverkan på Västerås stifts skogsinnehav. Omkring 850–1 000 hektar av stiftets skog berördes av branden, som totalt omfattade cirka 13 000 hektar. Skadorna innebar betydande ekonomiska förluster och påverkade skogens åldersstruktur och framtida skötsel. Efter branden byttes cirka 400 hektar brandskadad mark med Naturvårdsverket mot produktiv skogsmark, så att den brända marken kunde avsättas i det brandreservat som bildades.

Den relativt stora andelen skog i åldersklassen 41–60 år har flera förklaringar (figur 51). Tillköp i samband med avyttring av naturvårdsområden har varit inriktade på produktiv skog. Skogsinnehavet drabbades också av stora skador efter stormen 1969. Några större fastigheter drabbades mycket hårt och i princip hela skiften blåste ner och återbeskogades därefter med gran. Skogspolitiken under 1960- och 1970-talen var inriktad på virkesproduktion, och såväl avverkade områden som tidigare åkermark planterades igen, oftast med rena granbestånd. Det bidrar till att markerna i dag domineras av barrskog med en låg andel lövträd.

Den höga stapeln för åldersklassen 0–20 år kan i sin tur kopplas till en ny strategi som beslutades efter stormen Gudrun. År 2006 beslutade stiftet att under en treårsperiod öka avverkningarna för att sänka virkesförrådet och minska risken för stormskador i de äldre skogarna. En satsning på vindkraft, som inleddes 2005, blev också en del av strategin.

Efter perioden med relativt hög avverkningstakt beslutade egendoms-nämnden 2022 att åter bygga upp virkesförrådet. Avverkningsnivån sänktes för att på sikt få ett högre virkesförråd med en större andel timmer. När avverkningarna minskar uteblir samtidigt en stor del av virkesintäkterna.

Den nya strategin innebär att omställningen till andra trädslag och bruknings-metoder tar längre tid, eftersom en relativt liten areal åtgärdas varje år. Hyggesfria metoder har hittills använts i mycket liten utsträckning men kommer att öka. Det finns också en ambitiös plan för naturvårdsbränning och återvätningsprojekt.

Ett långsiktigt arbete pågår för att öka intäkterna från andra verksamheter än virkesförsäljning. Stiftet har bland annat satsat på kolkrediter som ett sätt att få intäkter från kolinlagringen i det växande virkesförrådet. Från och med 2022 satsar stiftet också på investeringar i solkraft för att skapa fler intäktskällor.

Stiftet är FSC-certifierat, vilket sedan 2020 innebär utökade krav på sam-planering med rennäringen, i det här fallet Idre nya sameby. Liksom Luleå och Härnösands stift ser Västerås stift en utmaning i att samebyarna har begränsade resurser för samplanering. Stiftet är en relativt liten mark-förvaltare och kan därför inte alltid prioriteras framför större markägare.

I skogsskötseln är ambitionen att öka ståndortsanpassningen, vilket sedan drygt tio år innebär föryngring med tall i mycket större utsträckning än tidigare.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Västerås stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 51 100 hektar, varav 44 100 hektar (86 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 52). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 53). Skogen genererar den största andelen av intäkterna, varav huvuddelen kommer från virkesförsäljning (figur 54). Övriga intäkter från skogen kommer främst från vindkraftarrenden på fastighetsinnehavet.

Figur 52. Ägoslagsfördelning i Västerås stift.

Figur 53. Trädslagsfördelning i Västerås stift.

Figur 54. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Västerås stift (genomsnitt 2023–2025).

6.13 Växjö stift

Ekosystemtjänstcertifiering (via FSC) genom återvätning i Fröjdansås, som exempel på hur Växjö stift arbetar med målområdet klimatnytta. Se bilaga 1.4, exempel KL37, för detta exempel och fler. Foto: Mattias Magnusson

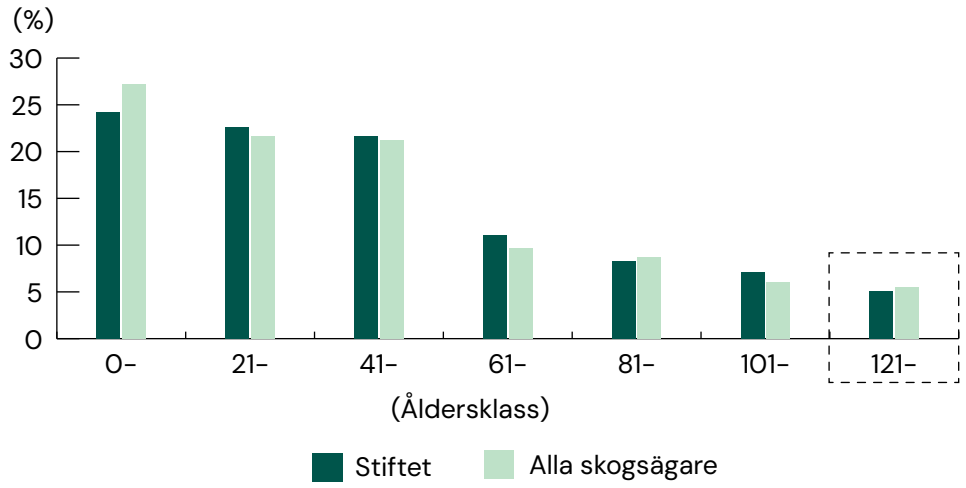
Växjö stift består till stora delar av ett varierat landskap med skog, beten, åkermark och myr. Förutsättningarna för skogsbruk skiljer sig mellan de olika brukningsenheterna. Klimatet, markens bördighet och nederbörden varierar mycket. På småländska höglandet är klimatet kärvare än vid Östersjökusten och Öland. I stiftets västra del är nederbörden riklig, medan de östra delarna ofta präglas av sommartorka. Tallskogarna i denna del av stiftet har historiskt präglats av återkommande skogsbränder.

Även jordbrukets förutsättningar varierar. På Öland finns några av landets bästa jordbruksmarker, medan fastlandet har omfattande småskaliga jordbruk med sämre odlingsförutsättningar. De östra delarna av stiftet, främst i Kalmar, hör till landets torraste områden.

Järn- och glasbruk har länge funnits i området och krävde stora mängder träkol som framställdes av skogen. Så sent som in på 1900-talet hade skogen stor betydelse som råvara för framställning av träkol och gengas till industrin och för transporter. En omfattande sågverks- och massaindustri samt träbearbetande industri – bland annat snickerier och möbeltillverkare – var en viktig drivkraft för att utveckla ett aktivt skogsbruk som kunde öka och säkra råvarutillgången.

Med den kraftiga befolkningstillväxten under 1800-talet blev nästan all mark i Småland uppodlad och betad. Skogarna utnyttjades hårt för framställning av träkol, gengasved och för byggnation till den växande befolkningen. Senare har stora arealer ställts om från jord- till skogsbruk och av det följer att en stor andel av skogen som avverkas i dag är första eller andra generationens skog. I dag är Växjö stift ett utpräglat glesbygdsstift där skogen och skogsbruket fortfarande är viktiga för sysselsättning och företagande på landsbygden. Stiftets fastigheter är också en förutsättning för många av de sociala aktiviteter som allmänheten efterfrågar.

Andelen äldre ädellövskog med höga naturvärden är större på stiftets marker än i det omgivande landskapet, eftersom bärande träd som bok och ek var fredade på kyrkans mark in på 1900-talet. Skogar med lång kontinuitet och skogar med höga naturvärden är oftast avsatta som naturvårdsskogar genom frivillig naturhänsyn.

Figur 55. **Åldersklassfördelning.** *Den vänstra stapeln i varje stapelpar visar arealandelen produktiv skogsmark förvaltad av Växjö stift fördelat på åldersklasser. Den högra visar motsvarande andel för alla markägare inom stiftets geografiska område. De markerade staplarna visar andelen gammal skog enligt definitionen i miljökvalitetsmålet Levande skogar.*

Stormarna Gudrun (2005) och Per (2007) fällde skog motsvarande mer än tio årsavverkningar i dessa delar av landet. Det präglade verksamheten i skogen långt in på 2000-talet, med restskogsavverkningar och låga virkesförråd som innebar merarbete och ekonomiska förluster. Tillsammans med barkborreangreppen efter torrsommaren 2018 har stormarna haft stor

betydelse för dagens skogstillstånd. Skogarna består i dag av en stor andel som är 0–40 år gammal (figur 55) med en successivt ökande andel lövträd och en skogsskötsel som ger mer varierande skogar.

Skogsskötseln är i dag inriktad på att anlägga och behålla växtliga, friska skogar med hög tillväxt. Det görs genom aktiva skötselprogram som bland annat minskar skaderisker genom att undvika åtgärder sent under omloppstiden, säkerställa ståndortsanpassad skötsel och göra lämpliga trädslagsval för uthållig tillväxt. Det handlar också om att öka andelen alternativa skogsskötselmetoder och avsättningar för att bygga och behålla andra värden i skogarna genom exempelvis återskapande av våtmarker, naturbetesmarker och upplåtelser för olika ändamål.

Läs mer om hur stiften arbetar med att klimatanpassa sina skogar i kapitel 5.3. Mer om stiftens avsatta naturvårdsarealer finns i avsnitt 5.4 och tabell 1.

Växjö stift i siffror

Stiftets totala markinnehav uppgår till 60 400 hektar, varav 49 300 hektar (82 procent) utgörs av produktiv skogsmark (figur 56). Trädslagsfördelningen visas nedan (figur 57). Skogsbruket genererar den största andelen av intäkterna, varav huvuddelen kommer från virkesförsäljning (figur 58). Övriga intäkter från skogen består främst av jaktupplåtelser. Upplåtelser för vindkraft ger också betydande intäkter.

Figur 56. Ägoslagsfördelning i Växjö stift.

Figur 57. Trädslagsfördelning i Växjö stift.

Figur 58. Utdelningsbart resultat fördelat per rörelsegren i Växjö stift (genomsnitt 2023–2025).

7. Källor

Lag (1998:1591) om Svenska kyrkan. *Svensk författningssamling.* Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-19981591-om-svenska-kyrkan_sfs-1998-1591/ [Hämtad 29 september 2026].

SCB (2026). *Skogsmark för naturvårdsändamål. Arealer och andel av Sveriges totala skogsmark 2025.* Tillgänglig: SCB – Skogsmark för naturvårdsändamål 2025 [Hämtad 29 september 2026].

Skogsstyrelsen (2026a). *Avverkningsstatistik.* Tillgänglig: https://www.skogsstyrelsen.se/statistik/avverkning/avverkningsstatistik/ [Hämtad 29 september 2026].

Skogsstyrelsen (2026b). *Statistik om miljöhänsyn vid föryngringsavverkning.* Tillgänglig: https://www.skogsstyrelsen.se/statistik/miljohansyn/miljohansyn-vid-foryngringsavverkning/ [Hämtad 29 september 2026].

SLU, Riksskogstaxeringen (2026). *Särskilt uttag av statistik för Svenska kyrkans skogsinnehav.* Opublicerat material.

Svenska kyrkan (2025). *Samråd och tillsyn prästlönetillgångar 2024: Rapport till kyrkostyrelsen om 2024 års förvaltning av prästlönetillgångar.* KS 2025–0311. Uppsala: Svenska kyrkan.

Svenska kyrkan (2026a). *Kyrkoordning för Svenska kyrkan. Lydelse 1 januari 2026.* Uppsala: Svenska kyrkan.

Svenska kyrkan (2026b). *Utveckling av kyrkostyrelsens tillsyn över prästlönetillgångarna: Stödmaterial till 46 kap. kyrkoordningen.* Dnr KS 2025–1827. Uppsala: Svenska kyrkan.

Bilaga 1.1–1.7 Exempel på stiftens aktiviteter *inom de sju målområdena*

En del i den kvalitativa beskrivningen av nuläget är de exempel på aktiviteter stiften själva valt ut för att visa hur de arbetar med de olika målområdena (se kapitel 4). Exempelsamlingen nedan är avsedd att visa bredden i de aktiviteter som ingår i stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna. Här ges bilden av en mångfacetterad verksamhet som är svår att fullt ut förmedla med enbart registerdata och andra kvantifierbara uppgifter.

Alla stift har lämnat exempel inom respektive målområde. Målområdena presenteras i ordningen:

1.1 Andliga värden
1.2 Biologisk mångfald
1.3 Kulturmiljö
1.4 Klimatnytta
1.5 Övriga ekosystemtjänster
1.6 Social välfärd
1.7 Uthållig totalavkastning.

Varje målområde är uppställt på samma sätt och stiften redovisas i bokstavsordning. När det finns synergier mellan målområden redovisas det i tabellen under exempelbeskrivningen.

Stiften har haft möjlighet att kommentera om det finns fler liknande exempel och om det finns utmaningar med aktiviteter som beskrivs i respektive exempel.

Bilaga 1.1 Andliga värden, exempel

Göteborgs stift: Åtgärder som främjar andliga värden			
	A1. Upplåta kräftfiske till lokalboende	A2. Kyrkoreservat, Prästalund	A3. Folder, Ut i naturen
	Plats: Sexdrega, Sexdrega 1:1	Plats: Starrkärr, Starrkärr 3:1	Plats: Hela stiftet
	Ge lokalboende möjlighet att fiska kräftor, uppleva och vistas i och ta del av naturen. Ge meningsfull fritidssysselsättning och möjlighet till återhämtning. Hantering av upplåtelser och tillstånd samt iordningsställa fiskeplatser.	Tillgängliggöra och bevara natur- och rekreationsområde för allmänheten och för hembygds-föreningens verksamhet. Aktiv förvaltning, dialog med hembygdsföreningen, kommunen och berörda myndigheter. Tillhandhålla resurser och informera om området på stiftets webbsida.	Öka ungas vistelse i naturen och ta del av och uppleva den. Har tagit fram en folder som ska inspirera till att besöka och vistas i naturen. Foldern ger förslag på aktiviteter och platser att besöka. Den finns på stiftets webbsida och sprids via Svenska kyrkans unga i Göteborgs stift (SKUG).
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Skapa möjlighet till återhämtning och vistelse i naturen. Samvaro med familj och andra i samband med fisket och vid kommande måltid.	Värna skapelsen och tillgängliggöra vistelse i och upplevelse av denna.	Hjälpa unga att ta del av skapelsen och tillgängliggöra vistelse i och upplevelse av denna, så att de själva kan bidra till att värna om den biologiska mångfalden.
B	Balansera kräftbeståndet.	Området har hög biologisk mångfald kopplat till grova äldre ekar och hassellundar.	
K U	Lång tradition att fiska kräftor bevaras och förs vidare.	Finns gärdsgårdar i området vilka bevaras samt intill området ligger hembygdsgården med anrika äldre byggnader.	Föra kunskap och tradition vidare t.ex. av att laga mat över öppen eld.
K L	"Närproducerad" mat utan odling eller långa transporter.		De besöksmål som föreslås i foldern nås via allmänna kommunikationsmedel.
E	Fiske.	Möjliggör församlingens och andras möjlighet att vistas i och ta del av området. Ger naturupplevelser, friluftsliv och rekreation.	Möjliggör ungas möjlighet att vistas i och ta del av naturen. Ger naturupplevelser, friluftsliv och rekreation.
S	Bidra till att lokalboende får tillgång till att vara i naturen och fiska kräftor.	Möjliggör vistelse i naturen och skogen. Lättillgängliga stigar och ger bra förutsättningar för hembygds-föreningen att genomföra sin verksamhet.	
U	Ger visst, om än liten, ekonomisk intäkt.	Visar att kyrkan är en ansvarsfull förvaltare vilket ger en positiv syn på verksamheten.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Finns ytterligare några kräftfiskeupplåtelser. Betydligt fler jakt- och fiskeupplåtelser	Göteborgs stift har två kyrkoreservat vilka är dokumenterade.	Det var första gången, men den går att utveckla med fler eller nya besöksmål och aktiviteter.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Viss administration kring fiskeupplåtelser, skötsel av fiskeplatserna och fakturering.	Kräver resurser och stort engagemang samt balansering av många olika intressen och önskemål.	Förutsätter en del administrativt arbete och dialog med kommunikatör och SKUG.

Härnösands stift: Åtgärder som främjar andliga värden

	A4. Upprustad fäbodvall	A5. Pärlstigen i Sunne	A6. Biskop Teresias kyrkoreservat
	Plats: Ytterhogdals prästgård 1:1	Plats: Sunne prästbord 1:1	Plats: Ytterlännäs prästbord 1:1
	Bevara stugan och miljön. Virke togs från platsen, PLT underhåller. Stig underhålls.	En slinga enligt frälsarkransen, som en kort pilgrimsvandring med möjlighet att skanna böner och instruktioner med QR kod. Vi betalade allt, löpande underhåll med församlingen.	Unik plats i kombination med Ångermanlands äldsta kyrka, stig finns i reservatet. Röjning, markering, informationstavla.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Friluftsgudstjänster.	Bönestig, friluftskyrka.	Friluftsgudstjänster, pilgrimsvandring, bön.
B		Gynnar lövet och sköts som lövskog, gamla tallar, död ved.	Höga biologiska värden kopplat till lång kontinuitet.
KU	Bevarat fäbodmiljön.	Äldsta boplatsen i Jämtland. Arkeologen satt vid strandkanten och sa att här har bott människor i 6 000 år, efter ett tag hittade han en pilspets vid stranden.	Direkt anslutning till en medeltida kyrka.
KL			Kollagring.
S	Tillgänglig för allmänheten.	Tillgänglig för allmänheten, tillgänglighetsanpassad.	Sommarcafé.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ytterligare någon som skall säljas p.g.a. dåligt skick.	Inga fler på PLT men vi kanske skapar en pärlstig till.	Vi har sju reservat till.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Dyrt, långt bort, måste anlita experter, tar tid från oss.	Det ska underhållas.	Underhåll.

Karlstads stift: Åtgärder som främjar andliga värden

	A7. Spara kulturvirkesträd	A8. Förvalta kyrko-reservat för natur/uteliv	A9. Översyn av målklasser
	Plats: Kalhyttan	Plats: Årjäng	Plats: Gunnarskog
	Äldre tallar överhålls i ett bestånd för att i en framtid kunna användas som råvara i antikvariska projekt med särskilda krav på virkeskvalitet.	Målet är att bevara, beskriva och marknadsföra en unik och intressant plats. Skyltar sätts upp liksom platsinformation på nätet. Parkering och rastplatser ska finnas. Stigar och leder under-hålls. Skräp städas bort.	Målklassningen speglar i praktiken hur de olika hållbarhetsperspektiven ska balanseras. Målet är att kontinuerligt se över målklassningen i bestånden. Fysiskt besök i varje bestånd som ska ses över.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Synliggör den historiska kopplingen mellan skogens brukande och användningen av virke i kyrkans byggnader. Det bidrar till att bevara kyrko-rummens kulturhistoriska värde.	Det finns flera vackra platser i reservatet som kan ge en andlig upplevelse av förundran inför skapelsen.	Det är ett andligt perspektiv på förvaltning att söka den bästa balansen mellan de olika hållbarhetsdimensionerna.
B	Högre beståndsålder gynnar arter med krav på lång skoglig kontinuitet.	Stora delar av området består av äldre skog och delvis mycket gammal tallskog, där arter som kräver lång skoglig kontinuitet kan etablera sig.	Översynen leder ofta till att nya områden med naturvärden hittas och görs till frivilliga avsättningar (målklass NO eller NS).
KU	Användning av lokalproducerat virke för renovering är i linje med god kulturmiljöhänsyn. Se även under andliga värden ovan.		
KL	Överhållning (ökad trädålder) bidrar till ökat kolförråd i skogen.		När områden sätts av för naturvård innebär det oftast att inget virke tas ut eller att träd avverkas enbart för att gynna biologiska värden. Det medför att skogens kollager ökar åtminstone på kort och medellång sikt.
E		Gör naturen mer tillgänglig för friluftsliv och rekreation, exempelvis vandring, utflykter och plockning av bär och svamp.	
S	Skötselmetoden med över-hållning ger bestånd med god sikt, många äldre träd och inte så mycket hindrande vegetation vilket gynnar upplevelsevärdet.	Området ligger nära tätorten och är en tillgång för många människor.	
U	De virkessortiment som produceras kan antas vara efterfrågade och värdefulla (även om nivån av avkastning över tid är svår att bestämma).		
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja. Liknande åtgärder finns i dagsläget planerat i sju bestånd, totalt 33 hektar.	Vi har 89,3 hektar kyrkoreservat i Karlstad stift.	Arbetet görs kontinuerligt hos oss.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Vindfällningsrisk. Svårare att planera. Svårare drivning när mindre mängd virke ska hämtas i flera omgångar. Försämrad ekonomi.	Att tillgängliggöra och ställa i ordning medför enligt vår erfarenhet att problemet med nedskräpning och förstörelse ökar. Vi vill att platserna ska vara vackra och fria från skräp.	Balansen mellan de olika dimensionerna är alltid svår, men det har det varit hela tiden, inget som är specifikt just nu.

Linköpings stift: Åtgärder som främjar andliga värden

	A10. Reparation av klockstapel	A11. Nyskapad pilgrimsled	A12. Vad är andlighet för dig?
	Plats: Söderköping	Plats: Flisby, Flisby klockaregård 1:1	Plats: Tranås
	Delar av de bärande delarna i klockstapeln behövde förnas/bytas ut. PLT bidrog med så kallat "kulturvirke", d.v.s. stockar från mycket gamla träd, som kommer att hålla upp klockstapeln under lång tid framöver.	Den lokala församlingen har skapat en helt ny pilgrimsled. Leden sträcker sig bland annat genom en av PLT:s fastigheter och förutom att upplåta mark har PLT även låtit göra en natur- och kulturvårdande åtgärd längs med en sträcka av leden. (I samband med detta bjöds allmänheten in till en skogsdag.)	Vi vill i dialog med människor i stiftet prata om vad andliga värden i skogen kan vara och hur stiftet kan jobba med det. Samtal i skogen med deltagare i "Walk the talk" som anordnas av Linköpings stift.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning		
A	Klockstapeln kan fortsätta att sammankalla till gudstjänst och förrättningar i den intilliggande kyrkan.	Pilgrimsleden används av församlingen för att bland annat fira gudstjänst.	Ett försök att ringa in och konkretisera men också belysa hur vitt begreppet andlighet är och vilket djup det rymmer.
B	Att spara skog så att den blir så gammal som krävs för att tillverka klockstaplar och takspån ger generellt fler äldre träd i skogen.	En naturvårdande åtgärd gjordes på delar av leden för att gynna bete, gamla tallar och lövträd samt skapa död och döende ved.	Samtal om respekt för skapelsen och naturen kan bidra till ett ökat intresse att värna om den biologiska mångfalden.
KU	Klockstapeln är även en del av ett kulturarv.		En andlig aspekt handlar om riter – kulturarv och kulturmiljöer.
KL	Detta bör ses som en klimatsmart användning av virket. Det kommer att binda kol i långtid framöver.		En andlig aspekt handlar om att värna och vårda och se mindre till sitt eget vilket kan bidra till en klimatnytta.
E			En aspekt handlar om att visa tacksamhet över de resurser och nyttor skapelsen ger mänskligheten.
S		Att vandra längs med leden kan göras enskilt men kommer många gånger göras i socialsamvaro.	De sociala värden som människor upplever i skogen ligger inte långt ifrån andliga värden.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Certifieringar och andra lagar har restriktioner kring hur gamla träd man får avverka och det skulle behövas ett undantag för detta syfte.		Åsikterna om vad som är andlig hållbarhet och vem som har "rätt" eller tolkningsföreträde komplicerar hela frågan. ("Alla har rätt - ingen har rätt")

Luleå stift: Åtgärder som främjar andliga värden

	A13. Kunskapsbyggande och utveckling av biologisk mångfald i kyrkoreservat	A14. Jakträttsupplåtelse till väl valda arrendatorer	A15. Förvaltning av stillhetens stig
	Plats: Åsele, Åsele 1:1	Plats: Skellefteå, Skellefteå PB 9:1	Plats: Luleå, Gammelstaden 6:1
	Målet är att synliggöra, tillgängliggöra, utveckla och öka kunskapen kring biologisk mångfald i gamla skogar. Resurser i form av personal, material och kunskap måste investeras i området. Välgrundade beslut om avsättning och val av områden.	Att människor ska få möjlighet att jaga och samtidigt få rekreation och andliga upplevelser ute i naturen. Viltvård inklusive reglering av viltstammar. Omsorg i val av arrendatorer samt prissättning.	Stillhetens stig som utgår från kyrkogården och sedan fortsätter på PLT:s mark där Nederluleå församling anlagt en stig samt ett skogsbad. PLT bedriver anpassad skötsel av området i form av hyggesfritt skogsbruk samt naturvårdande skötsel.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Kunskap kännedom och stolthet över kyrkans förvaltning ger andliga värden.	Att människor får möjlighet att ägna sig åt sina favoritsysselsättningar på fritiden ger är en möjlighet till andlig reflektion.	Möjlighet för församlingen att ge församlingsborna en andlig upplevelse.
B	Ja, avsättningar gynnar ofta sällsynta arter.	Viltvård och begränsning av viltstammar gynnar arter.	Gynnar störningskänsliga och skuggfördragande arter.
KU		Stigar och rastplatser underhålls ofta av jägare.	Anlagd intill kulturmiljö, osäkert om den bidrar.
KL		Reglering av viltstammar kan ge förutsättning för bättre tillväxt och kolinbindning.	
E	Artbevarande mm.	Viltkött, friskvård.	
S	Upplevelsevärden.	Spänning, upplevelser.	Avslappning, fokusering mm.
U		Till viss del men ej maximerad.	(ev. varumärkesbyggnad)
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, vi har ytterligare fem kyrko-reservat och planer på fler.	Ja, vi har upplåtit i princip all mark för jakt.	Kyrkstigar: två kända, kan finnas fler. Kyrkoreservat: sex.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Resurskrävande, finns egentligen ingen ände på hur mycket man skulle kunna göra.	Motstånd mot jakt, djurrättsaktivister.	Tidsåtgång (planering, städning, underhåll, säkerhet, marknadsföring) utan ekonomisk återbetalning.

Lunds stift: Åtgärder som främjar andliga värden

	A16. Dialog med Göinge kontrakt	A17. Kyrkoreservatet Borrby backar	A18. Möjliggör samman-länkning av nya och gamla kyrkan i Ignaberga
	Plats: Vinslöv	Plats: Borrby, Borrby 42:1	Plats: Hässleholm Ignaberga 1:18
	Vill skapa en relation och ha dialog mellan förvaltning och församlingar avseende skogsbruket på fastigheter av betydelse för församlingen. Kan t.ex. avse platser för friluftsgudstjänster och pilgrimsleder. Avsätta tid för samråd och därefter anpassa skogsbruket utifrån församlingens synpunkter.	Tillgängliggöra och bevara ett natur- och rekreationsområde för allmänheten Aktiv förvaltning, deltagande i styrelsearbete, tillhandahålla resurser och upplåta mark.	Genom en stig binda samman nya och gamla kyrkan i Ignaberga. Vi hörsammar församlingens behov och tar mark ur produktion för att upplåta mark till församlingen för att möjliggöra stigen.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Lyssnar in försöker tillgodose kyrkans behov.	Värna skapelsen och skapa en miljö för mellanmänskliga kontakter.	Vi har hörsammat församlingens önskemål och därför tagit mark ur produktion för att omvandla den till stig. Stort värde för lokala församlingen att på ett naturligt sätt promenera mellan de båda kyrkorna.
B	Det anpassade skogsbruket kan gynna den biologiska mångfalden.	Reservatsbildande är gynnsamt för den biologiska mångfalden.	
K **U**		Bevara och synliggöra kulturlämningar.	Binder ihop en medeltida, historisk kyrka med den nya kyrkan.
E	Möjliggör församlingens och närboendes nyttjande av skogen.	Skapar upplevelserikedom och livskvalitet i form av friluftsliv, rekreation och upplevelser av naturen. Ger möjlighet till naturpedagogik och kunskap om landskapets kultur- och naturvärden.	Gynnar kulturarvet.
S	Möjliggör nyttjande av tätortsnära skog, stärker delaktighet och social inkludering.	Blivit arena för föreningsliv och lokalt engagemang. Området knyter ihop olika delar av byn vilket stärker den sociala samhörigheten.	
U	Genom delaktighet och lyhördhet säkerställer PLT långsiktigt hållbar förvaltning och undviker händelsestyrd förvaltning.	Bidrar till en positiv syn på Svenska kyrkan och dess roll som ansvarstagande förvaltare.	Bidrar till en positiv syn på Svenska kyrkan och dess roll som ansvarstagande förvaltare.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, vi kommer att ha dialog med samtliga kontrakt och därigenom nå församlingarna. Lunds stift har tolv kontrakt och 106 församlingar.	Ja, det finns fyra kyrkoreservat. Inrättande av kyrkoreservat är lämpligt där rätt förutsättningar finns. Kyrkoreservateten är dokumenterade.	Liknande projekt finns runt om i stiftet.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Resurskrävande. Risk att olika intressen krockar med varandra då synen på skogsbruk kan skilja sig mycket åt.	Resurskrävande och kräver stort engagemang och delaktighet	Olika intressen i församlingen kan krocka. Uthållig projektledning och bibehållet engagemang kan bli en utmaning vid längre projekt.

Skara stift: Åtgärder som främjar andliga värden

	A19. Lägergård Svenska Kyrkans Unga (SKU)	A20. Uteklassrum i anslutning till klimatstig och stiftsreservat.	A21. Bevara gammal ödekyrkogård och kyrkplats.
	Plats: Flarken, Traneberg 1:12	Plats: Tjäderåsen, Fågelö 4:13.	Plats: Vallgårda, Vallgårda 1:4
	Upplåta sjönära lägergård för att ge förutsättningar för Svenska Kyrkans Unga:s verksamhet. Subventionerad upplåtelse och medel för underhåll av anläggningen.	Skapa tankar/förståelse för vår skapelse. Klimatstig med inriktning på barn och unga med information om klimatförändringar. Uteklassrum: väderskydd för besökare till klimatstigen och stiftsreservatet. Drift och underhåll av klimatstig och stiftsreservat. Nyligen byggt uteklassrum.	Bevara och tillgängliggöra den gamla ödekyrkogården och kyrkplatsen Nyborg. Återkommande röjningar av gräs och sly.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Möjliggör aktiviteter i naturen för barn och unga i kyrkans regi.	Kunskap om skapelsen och klimatet.	Möjliggöra friluftsgudstjänster.
B		Avsatt stiftsreservat. Kunskapsbyggande kring natur och miljö.	
KU	Bevara gammal torpmiljö med tillhörande krake med vasstak (traditionell byggnadstyp kring Kållandsö).	Uteklassrummet är uppfört med gammal byggnadsteknik i samarbete med Hjälmareds folkhögskola.	Bevara kulturmiljön.
KL		Information om klimat.	
S	Fin miljö för lägerverksamhet.	Tillgängliggöra vistelse i naturen.	Tillgängliggöra vistelse i naturen.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
		Finns 17 stiftsreservat och två klimatstigar.	Enstaka liknande.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Medvetet avstående av intäkter.	Kräver återkommande underhåll och tillsyn.	Återkommande skötsel.

Stockholms stift: Åtgärder som främjar andliga värden

	A22. Klippkyrkan	A23. Andlig hållplats	A24. Sankt Botvids pilgrimsled
	Plats: Upplands Väsby Borgby 1:1	Plats: Österåker Prästgården 1:1	Plats: Botkyrka, Eriksberg 2:27
	Erbjuder en vacker plats för andakt och vila. Platsen används av pastoratet för kyrkliga handlingar. PLT upplåter mark till pastoratet för ”kyrkan” och pilgrimsled.	Erbjuda en plats för vila och reflektion. Bänken är placerad vid en av PLT anlagd våtmark. Anlagd i samarbete med pastoratet.	Bidra till församlingens pilgrimsverksamhet. Anpassat en vägbom för att underlätta för vandring och utplacering av ledmarkeringar.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	En plats för kyrkliga handlingar.	Ingår som en del pastoratets miljöarbete med totalt sju andliga hållplatser.	En del i pilgrimsverksamheten i stiftet.
KU		Bidrar till de omgivande kulturmiljövärdena vid Österåkers kyrka.	
KL		Byggd av återanvända gravstenar och trä.	
S	Vid anlagd promenadstig nära bebyggelse. Platsen inbjuder till att slå sig ner och vila, rasta med plats för många, t.ex skolklasser.	Vid populärt promenadstråk nära bebyggelse.	Erbjuder rekreation för invånare i bostadsområden runt omkring.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
			Ja, fyra olika pilgrimsleder.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Underhåll, nedskräpning	Bygger på gott samarbete med pastoratet.	Slitage och nedskräpning och vandalisering av vägbom.

Strängnäs stift: Åtgärder som främjar andliga värden			
	A25. Kontraktsträffar för lokal dialog om förvaltning av skog och jord	A26. Tillhandahållande och förvaltning av kyrkoreservat	A27. Bevaka församlingens intresse vid försäljning av prästlönefastighet
	Plats: Samtliga kontrakt inom stiftet	Plats: De fastigheter som har kyrkoreservat	Plats: Nyköping Björklunda 1:1
	Att föra en dialog och förankring inom kyrkans organisation. Att träffa de olika kontrakten och verkställa det som överenskommit.	Informerar och sprider kunskap om kyrkoreservaten på hemsidan. En broschyr togs fram 2014, där kyrkoreservatens värden beskrivs. Anpassad förvaltning för att tillvarata värdena på respektive område. Tillhandahåller områdena för församlingens aktiviteter, om intresse finns, t.ex. för pilgrimsvandringar.	Halla kyrka hade gökotta och utomhusgudstjänster vid Näsberget intill sjön Yngaren. Oro framfördes i samband med försäljning av församling samt lokalbefolkning. Inför försäljning medverkade PLT till framtida skydd av platsen i form av nyckelbiotop och biotopskydd.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Att inkludera de lokala krafter som finns inom kyrkan.	Vi gör våra kyrkoreservat synliga, tillgängliga och mer intressanta.	Trygga framtida användande av etablerade kyrkorum.
B		Områdena har redan idag hög biologisk mångfald.	Tryggar värdena genom skyddsformen.
K U		Vi bevarar och visar upp kulturmiljöer.	Kulturmiljöer framhävs.
E	Kunskap och information	Skog och natur för upplevelser, gynnar habitat och livsmiljöer, biologisk mångfald	Skog och natur för upplevelser, gynnar habitat och livsmiljöer, biologisk mångfald
S	Skapar dialog och kontaktytor inom kyrkan.	Gör att folk hittar ut till dessa naturområden.	Kan bidra till att skapa en mening åt människor och användande av en historisk plats för lokalbefolkningen.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Nej.	Elva kyrkoreservat.	Nej.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Att hitta tid och rum för att nå så många som möjligt.	Resurser för att sköta områdena, hålla efter nedskräpning, tillgodose aktuellt skyltmaterial etc.	Återkoppling från berörd församling innan försäljning. PLT skickar alltid ut ett brev med fråga innan försäljning.

Uppsala stift: Åtgärder som främjar andliga värden			
	A28. Kyrkan i skogen	A29. Anpassad skogsskötsel i anslutning till lägergård	A30. Gudstjänstplats i kyrkoreservat/naturreservat
	Plats: Söderala, Ranboberget, kyrkoreservat	Plats: Fasterna lägergård, Rånäs	Plats: Häverö, Prästäng
	Samverkan mellan församling och PLT där församlingen vill nå fler församlingsmedlemmar. Ge plats för rekreation och andlighet. PLT ansvarar för skötsel av kyrkoreservatet, så att stigar underhålls, skyltning fungerar m.m.	Roslagens västra pastorat bedriver lägerverksamhet på sin fastighet som ligger insprängd i vår. Vi samverkar med församlingen och bidrar positivt till deras verksamhet. Anpassning av skogsåtgärder.	Möjlighet att nyttja reservatet som ett kyrkorum och bedriva utomhusgudstjänster. Bevaka församlingens intressen i samband med framtagande av reservatsföreskrifter.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Skapa rum för andlighet.	Bidrar till att skapa goda miljöer för församlingens verksamhet.	Skapa rum för andlighet.
B	Bibehålla de höga naturvärdena i området.	Sannolikt, genom att bedriva skötsel med andra brukningsmetoder, frihuggning av träd m.m.	Bevarande av naturvärden, bl.a. via slåtter.
KU			Slåtter, som främjar det biologiska kulturarvet.
KL	Kollager.		Kollager.
E	Ger möjlighet till bär och svampplockning.		
S	Är ett utflyktsmål med stigar och vackra utkiksplatser. Folkhälsa.	Ger miljöer som uppmuntrar till besök i naturen.	Rekreation.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Finns något enstaka ytterligare exempel på Kyrkan i skogen.	Ja, finns ett par liknande exempel till.	Några enstaka.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Kan eventuellt finnas risk för att församlingens önskemål om åtgärder i reservatet kan krocka med reservatets syfte.	En utmaning kan vara att leva upp till höga förväntningar på underhåll och skötsel.	Säkerställa att det inte blir intressekrockar mellan olika aktörer och värden att värna

Visby stift: Åtgärder som främjar andliga värden

	A31. Andaktsplats i ett gotländskt änge	A32. Delar av pilgrimsleder på kyrkans mark	
	Plats: Väte Annex 1:1	Plats: Totalt tre fastigheter varav en är Klinte Prästgården 1:1	
	Möjliggöra friluftsgudstjänst i ett gotländskt änge. Hålla änget i hävd genom att upplåta platsen som naturreservat. I avtalet med Naturvårdsverket står det inskrivet förbehåll att kunna fortsätta ha friluftsgudstjänst på platsen.	Främja möjligheten att pilgrimsvandra. Upplåta mark och ta hänsyn vid brukande av fastigheten.	
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Möjliggör friluftsgudstjänst och andra aktiviteter som relaterar till kyrkan.	Främja möjligheten att pilgrimsvandra.	
B	Ängen bidrar till hög biologisk mångfald vilket naturreservats-skyddet bekräftar.		
KU	En av få platser på Gotland där det finns ett gårdskors.		
S	Änget är fritt och tillgängligt för allmänheten att besöka.	Fritt och tillgängligt för allmänheten.	

Västerås stift: Åtgärder som främjar andliga värden

	A34. Kyrkoreservat Håkansboda	A35. Områden med fri utveckling	A36. Pilgrimsleden Romboleden
	Plats: Lindesberg, Håkansboda	Plats: Finnåkers kursgård	Plats: Flera fastigheter
	Detta är Västerås stifts största kyrkoreservat. Naturvård, rekreation och kulturlandskap kombineras i ett större sammanhängande område. Naturskyddsföreningen använder området för kurser i lieslåtter. En åtgärd som planeras är att börja med skogsbete i delar av kyrkoreservatet. Stiftet har upprättat en skötselplan tillsammans med Skogsstyrelsen där huvudmålet har varit att främja den vitryggiga hackspetten. Därför handlar många av åtgärderna om att röja inväxande granskog.	På hela PLT:s markinnehav finns det gott om områden med naturvärden som inte gynnas av skötsel. Dessa områden är lämnade till fri utveckling Områdena finns spridda över hela stiftet och alla olika fastigheter har något inslag av målklassen naturvård orörd (NO). Dessa områden ingår i den svenska skogsbruksmodellen som kallas frivilliga avsättningar dvs avsättningar som PLT har gjort utan krav från lagar eller myndigheter.	Ett flerårigt projekt har gjort att stiftet lyckats återskapa hela leden mellan Köping och Trondheim. Romboleden passerar ett flertal PLT-fastigheter där PLT underhåller vissa rastplatser.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	PLT bildar kyrkoreservat på eget initiativ. Avsättning och skötsel görs helt frivilligt. Syftet är att bevara naturvärden eller kulturvärden och samtidigt att bjuda in till reflektion, rekreation eller andlig upplevelse.		Att vandra på en led där kristna gått i närmare tusen år kan vara en stark andlig upplevelse. Leden går mellan kyrkor och kapell.
B	Kyrkoreservatet är relativt stort och det finns gott om sällsynta arter, bl.a. vitryggig hackspett.	Bestånd som är klassade som NO (Naturvård orörd) hyser ekologiska värden av något slag. Naturvärdena varierar väldigt mycket beroende på var i geografin det är och hur de naturgivna förutsättningarna ser ut. Den gemensamma nämnaren är oftast att naturvärdena gynnas av trädkontinuitet och kontinuerlig påfyllning av död ved.	
K U	Spår efter Bergslagens bergsbruk finns det gott om inom kyrkoreservatet. PLT röjer runt kulturminnena så att de syns och samtidigt skyddas från inväxande rötter. Stora träd nära gamla stenmurar och husgrunder riskerar annars att förstöra kulturlämningen om träden blåser omkull. En del av marken slås med lie, en gammal metod för att hävda kulturmarker.	De flesta bestånd innehåller någon form av kulturminne från bergs-bruket i Bergslagen. Kulturminnen är känsliga för påverkan av rötter, igenväxning mm. För att kunna sköta kulturvärdena är det viktigt att de markeras i fält (och skogliga dataprogram) för att skyddas både nu och i framtiden. Träd och buskar som växer nära kulturminnen ska oftast tas bort för att minska risken för skador från trädens rötter.	Många kulturmiljöer passeras längs vandringen.
S			Bra rekreationsmöjlighet både för fysisk och mental hälsa
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, Västerås har i dagsläget 17 kyrkoreservat spridda inom stiftet.	Ja, det finns det. Andelen NO är knappt 4 000 hektar och finns spridda över hela stiftet.	Fler leder passerar PLT-mark och kan bidra till andliga upplevelser: Vasaloppsleden, Bruksleden, Bergslagsleden m.fl.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Ja till viss del. Det kräver lite mera skyltning och information.	Dessa områden kan upplevas svår-tillgängliga, en vanlig orsak till att markgrannar framför synpunkter.	Nedskräpning och risken för bränder ökar.

Växjö stift: Åtgärder som främjar andliga värden

	A37. Bilda kyrkoreservatet Lillån	A38. Upplåta jakt/fiske till lokalboende	A39. Förbättrad tillgänglighet på Arnö
	Plats: Bankeryd, Jönköping Bankeryd 1:1	Plats: Mörbylånga, Norra Möckleby 1:1	Plats: Växjö, Ekesås 1:1
	Skydda limnologiska värden i vattendraget och tillgängliggöra området för allmänheten. Skötsel kring stigar ”Lillåleden” samt skyltning och platsinformation på nätet.	Ge människor möjlighet att uppleva natur och skapa utrymme för återhämtning och kontemplation. Engagemang och administration för att möjliggöra för människor att arrendera mark eller vatten.	Att tillgängliggöra kyrko-reservatet Arnö för besökare. Att stigarna och området runt fågeltornet samt hembygds-gården röjs.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Kyrkoreservatet är invigt av biskop. Platsen är vacker, har höga biologiska värden och lätt tillgänglig för de boende i tätorten.	Skapa utrymme för återhämtning och kontemplation för människor med koppling till naturen	Ön som i sin helhet är ett kyrkoreservat ligger vackert i sjön Innaren och har besökare på sommaren med båt och på vintern med skridskor.
B	Lillån är särskilt värdefull för fisk och natur då det är ett av få naturliga vattendrag som mynnar ut i Vättern. Lillån hyser en stam av storvuxen öring, harr och flodnejonöga.	För att får en vilt- eller fiskstam i balans behövs ett ansvarsfullt arbete med jakt eller fiske och biotopvård.	Området består av ca 25 hektar naturvårdsskog.
KU		Inom stiftet har jakt och fiske historiskt varit viktiga bidrag till försörjningen i den agrara ekonomin för småbrukare. På så vis är utarrenderingen av jakt och fiske idag ett sätt att bevara en tradition.	En hembygdsgård finns på ön.
KL	Området på sex hektar är lämnat för fri utveckling och är en kolsänka.	Viltstammar i balans gör det möjligt att föryngra med tall. Vi behöver tallen på många marker i sydöstra Sverige idag och med ett förändrat klimat i framtiden blir rätt trädslagsval ännu viktigare för att få klimatnytta.	Skogen är lämnad för fri utveckling och fungerar som en kolsänka.
E	Bär och svampplockning, fiske.	Jakt och fiske.	Främjar friluftsliv.
S	”Lillåleden” har tillkommit i samarbete med Bankeryds lokala föreningsliv och Jönköpings kommun.	Skapar förutsättningar för att lokalt boende får tillgång till naturen genom att dessa premieras före högsta bud från utsocknes. Samråd/dialog alltid vid tillsättning av jakt och fiskeupplåtelser med församlingen.	Speciellt besöksmål anpassat för båtlivet med brygga.
U		Ger ett positivt ekonomiskt tillskott för förvaltningen.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Växjö stift har idag åtta kyrkoreservat omfattande 187 hektar varav 164 hektar är skogsmark.	Växjö stift har ca 150 fiskearrenden och ca 370 jaktarrenden	Växjö stift har idag åtta kyrkoreservat omfattande 187 hektar varav 164 hektar är skogsmark.

Bilaga 1.2 Biologisk mångfald, exempel

Göteborgs stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald			
	B1. Bildande av Natur-reservatet Sju Strömmar	B2. Utveckla betesmarker	B3. Fri utveckling av brandområde
	Plats: Torestorp, Torestorp 1:27	Plats: Östad, Naverstad 1:1	Plats: Kalv, Kalv 1:1
	Tillför ett ytterligare område till tidigare naturreservat i syfte att gynna områdets naturvärden. Tidigare kyrkoreservat görs om till naturreservat genom att ingå avtal med Naturvårdsverket.	Att öka den biologiska mångfalden genom att restaurera och beta tidigare betesmarker kring Naverstad kyrka. Samt bidra med utsikt över Bullaresjön och andra upplevelsevärden. Skog har avverkats, stängsel har satts upp och en arrendator med betande kor har tagits in på arrende. Dialog med församlingen kring området.	Genom att lämna ett brandområde, sju till åtta hektar, orört förändras och ökas den biologiska mångfalden i området. PLT tillsammans med brandkåren har släckt elden och säkrat området så att det är säkert att vistas i det. Området är tänkt att lämnas för fri utveckling och inkluderas i de frivilliga avsättningarna.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Bevarad biologisk mångfald bidrar till den andliga dimensionen.	Återställa marken till samma naturgivna förutsättningar och bruk som tidigare.	Värna skapelsen genom att skapa och tillvarata miljöer där flera arter trivs.
B	Gynnar biologisk mångfald genom formellt skydd och utökat sammanhängande område.	Ge förutsättningar för att återskapa den tidigare biologiska mångfalden, bland annat genom de processer som betande djur bidrar med.	Ge förutsättningar för att brandgynnade arter får utrymme och livsmiljö. Bidrar till ökad biologisk mångfald.
KU		Återskapar historiska miljöer.	
KL		Bidrar med lokalproducerat kött och kolinlagring i betesmarken.	
E		PLT bidrar med mark som inte är lämplig för odling men som lämpar sig som betesmark och för produktion av mat.	
S	Bidrar till naturupplevelser, att besöka området.	Ger utsikt över omgivningen med naturbetesmark kring kyrkan och bidrar till upplevelsevärden.	Bidrar till upplevelsevärde när ett brandområde utvecklas över tid.
U			Det ingår i certifieringens krav att viss areal ska brännas. Området bidrar med sådan areal vilken ger förutsättning för att ta del av certifieringspremier.

	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, stiftet har medverkat till flera naturreservat och naturvårdsavtal genom åren.	Ja, inom förvaltningen finns betesmark men alla är inte naturbetesmarker.	Ja, vi har ytterligare ett antal mindre och något enstaka större område som är påverkade av brand.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Det är en lång process att bilda naturreservat. Det kräver också en avvägning mellan att förvalta och besluta själva om dessa områden kontra att låta marken gå över till Naturvårdsverket.	Det är svårt att hitta arrendatorer och betesdjur. Kostsamt att stängsla in nya områden.	Naturligt uppkomna bränder är en sak. Kontrollerade naturvårds-bränningar är betydligt mer komplexa att planera och genomföra, för att inte elden ska sprida sig utanför det tänkta området. Det innebär en avvägning att lämna naturligt brända områden för fri utveckling, kontra att plantera ny skog med produktionsändamål. Detta då det troligen är lägre långsiktigt kolupptag och sämre ekonomi i det självföryngrade området med fri utveckling.

Härnösands stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald			
	B4. Hede urskog	B5. Råskärsöns brandområde	B6. Vinklumpens fjällskog/naturskog
	Plats: Hede pb 1:1	Plats: Råskärsön 1:1	Plats: Hotagen 2:1
	Avsatt år 1909, talldominerat.	Lämna ett område orört efter skogsbrand.	600 hektar grandominerad fjällnaturskog, lämnas för fri utveckling.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	En skog som berör, man känner tiden.		Orörd vildmark, känsla av högre makt.
B	Urskog med allt vad det innebär.	Fri utveckling efter brand.	Grandominerad urskog.
KU			Skogsbete, fjällko.
KL	Kollagring.	På sikt kollagring.	Kollagring.
E	Turism, besöksmål, jakt-fiske.		Jakt-fiske.
S	Se ovan.		Församlingen tillgängliggör genom att sköta och tillgängliggöra Hasslingkojan, PLT betalar.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Finns på fler ställen, flera av våra frivilliga avsättningar tangerar detta.	Vi har ett till, Storbrätta.	Vi har några som är lite mer unika men många avsatta områden med gammal skog och höga naturvärden.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Sophämtning, skylt mm		

Karlstads stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald			
	B7. Återställa gamla betesmarker	B8. Naturvårdande skötsel som efterliknar brand	B9. Hänsyn till en fridlyst och hotad art (knärot)
	Plats: Edsleskog	Plats: Sunne khb	Plats: Hulteby
	Målet är att gynna hävdberoende arter samt bidra till öppna landskap. Avverkning av planterad skog på gammal betesmark och därefter återuppta betet i samverkan med en lokal bonde.	Målet är att utveckla platsens naturvärden knutna till skogsbrand. Det krävs noggrann planering och operativt arbete tillsammans med entreprenörer för att få åtgärderna gjorda som vi vill ha dem.	Målet är att avgränsa en yta som vi inte avverkar för att kunna ha kvar orkidén knärot på platsen. Det krävs noggrann inventering och avgränsning samt artkompetens.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A		Ett andligt perspektiv på förvaltning innefattar att bevara skapelsens mångfald.	Ett andligt perspektiv på förvaltning innefattar att bevara skapelsens mångfald.
B	Åtgärden har stor potential att gynna hävdberoende hotade arter.	Åtgärden gynnar hotade arter som är beroende av död och döende tallved.	Åtgärden bevarar orkidén knärot på platsen.
KU	Åtgärden återskapar ett stycke av vår agrara historia.		
KL			På kort sikt ökad uppbyggnad av skogens kollager, men effekten avtar med tiden och markens växtförmåga utnyttjas inte för produktion av råvara.
E	Det finns potential att gynna blommande växter för pollinatörer. Betesdriften bidrar även till produktionen av naturbeteskött.		
S	Öppet landskap som är attraktivt att vistas i.		
U	En förlorad intäkt från skogsskötseln kompenseras åtminstone delvis genom arrendeintäkter från betesdriften.		Denna typ av naturvårdshänsyn ingår i kraven för certifierat skogsbruk. Kostnader kompenseras delvis genom certifieringspremier när virket säljs.

	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, Edsleskog är det andra större återställandeprojektet inom stiftet. Det finns även mindre områden.	Ja, detta gör vi regelbundet när vi kommer på lämpliga objekt. Cirka tio hektar om året de senaste fem åren	Att avgränsa områden för knärot har förekommit cirka fem gånger per år de senaste tre åren, cirka fem hektar per år.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Komplex samverkan krävs för att nå målet. Länsstyrelse, bidragsregler, brist på bönder med betesdjur. Ganska nytt ämnesområde för oss.	Det kräver extra instruktioner till utförarna som inte alltid är vana att utföra den här typen av åtgärder.	Knärot omfattas av artskydds-förordningen. För att undvika att förbudet aktualiseras krävs ett förebyggande arbete, som är tidskrävande och måste utföras formellt korrekt.

Linköpings stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald			
	B10. Naturvärdesinventering i skogar över 100 år.	B11. Nybyggnad och renovering av bon till vildbin	B12. Analys av grön infrastruktur
	Plats: Samtliga stiftets fastigheter	Plats: Ycke 1:1	Plats: Flera av stiftets fastigheter
	Anpassa brukandet i äldre skogar utifrån de faktiska naturvärden och eventuella artfynd som finns. I alla skogar som är tänkta att avverkas görs en grundläggande naturvärdesbedömning. I skogar som är över ca 100 år görs en mer djupgående naturvärdesinventering. Utifrån utfallet anpassas brukandet, allt ifrån orörd skog till hyggesfritt eller hänsynsytor.	Frilägga sandiga ytor som vilda solitärbin behöver för att bygga bon och kunna fortplanta sig. Upplåtelse av mark till bana för motorcross bidrar till att upprätthålla frilagda sandiga ytor i området.	Hitta delar av skogen där vi med anpassat brukande kan skapa korridorer eller på annat vis öka konnektiviteten för rödlistade arter. En analys över vilka bestånd som ligger intill värdekärnor och har möjlighet att genom anpassat brukande stärka konnektiviteten mellan dessa.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Bidrar till ett hänsynsfullt förvaltarskap av vår jord.		Se att den lilla delen är viktig i det stora perspektivet. Här växlar vi från den lilla enskilda arten till dess plats och miljö i det stora landskapet.
B	Tar hänsyn till hänsynskrävande miljöer, strukturer och arter i skogen.	Bidrar till att vildbinen kan öka i antal.	Skapa en bättre konnektivitet och på så vis förbättra spridnings- och överlevnadsmöjligheter för rödlistade arter.
KU	Kan även bidra till att gynna arter som trivs i och vid kulturmiljöer, t.ex öppna gläntor kring före detta torp.		Det kan även bidra till att kulturmiljöer värnas i de fall åtgärden samtidigt gynnar specifika arter.
KL	Att gynna arter ger mer resilienta skogar vilket i förlängningen är en klimatnytta.		
E		Vildbin är viktiga pollinatörer.	Kan bidra till att skapa resilienta skogar som i sin tur gynnar flera ekosystemtjänster.
U	Större biologisk mångfald över lag, kan ge oss mer resilienta skogar som potentiellt kan ge mer värdefull råvara från skogen.		Smart hänsyn och smart produktion, ger en bra bild av vilken hänsyn som gör störst nytta och var. Kan samtidigt visa områden där hänsynen inte kräver lika mycket och produktionen av virke kan väga tyngre.

	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
		19 platser inom stiftet registrerades efter inventering som länsstyrelsen genomförde 2021. Dessa är också åtgärdade.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
			I en starkt produktionspräglad skog är det svårt att anpassa brukandet så att värdekärnorna stärks och konnektiviteten mellan dem ökar, särskilt i de fall där värdekärnorna utgörs av andra trädslag än den omgivande skogen.

Luleå stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald			
	B13. Åtgärder för hotade arter	B14. Förstärkt generell hänsyn	B15. Naturvårdande skötsel
	Plats: Jörn, Jörn 3:1	Plats: Lidträsket, Byske-Rismyrliden 1:9	Plats: Nordmaling, Nordmalings PB 1:91
	Gynna/bevara förutsättningar för taggsvampsarter som ingår i naturvårdsverkets åtgärds-program Särskild naturvårdande skötsel av avsatta skogar. Kompetens, intresse m.m.	Bevara biologisk mångfald, ge en mångfald av arter möjligheter att överleva i ett brukat landskap. God fältplanering samt stort svängrum för planerare att avsätta hänsyn i större utsträckning än certifiering och lag kräver.	Löv och död ved, gynnande naturvårdande skötsel för att förstärka biologisk mångfald och förbättra förutsättningarna för hotade arter i området Fälla träd gallra bort barr, skada träd, uppsättning av fågelholkar ringbarkning, lokal kunskap om artförekomster m.m.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Ge alla arter möjlighet att överleva i ett brukat landskap.	Ge alla arter möjlighet att överleva i ett brukat landskap.	Ge alla arter möjlighet att överleva i ett brukat landskap.
E	Artmångfald bevarad för framtiden.	Artmångfald bevarad för framtiden.	Artmångfald bevarad för framtiden.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, egentligen all naturvårdande skötsel, finns statistik.	Ja, egentligen all naturvårdande skötsel, finns statistik.	Ja, det går att följa hur mycket naturvårdande skötsel som utförs i årsvisa sammanställningar.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Svår balansgång hur radikal åtgärden ska vara, naturvården inte eniga om huruvida man ska hålla på med gynnande skötsel eller lämna allt orört.	Kräver kunnig personal som kan fatta egna beslut utifrån direktiv som inte är styrande eller fyrkantiga.	Veta med säkerhet vad som är rätt åtgärd, ekonomiskt och tidsmässigt kostsamma åtgärder.

Lunds stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald			
	B16. Bildande av naturreservat Gudmuntorp	B17. Återskapande av betesmarker	B18. Gynna pollinatörer
	Plats: Höör, Gudmuntorp 4:1	Plats: Kristianstad, Lyngsjö 48:1	Plats: Landskrona, Härslöv 17:1
	Bevara och utveckla naturvärden knutna till äldre ädellövskog i jordbrukslandskapet. Nära dialog med länsstyrelsen. Frivilligt avstå brukningsbar mark.	I anslutning till befintlig naturbetesmark återställs första generationens skog till betesmark. Succesiv avverkning av produktiv skog för att på sikt återskapa betesmark. Stängsling och tillse tillgång till betesdjur genom befintlig arrendator. Avstå virkesproduktion.	Att genom specifika insatser bidra till ökad biologisk mångfald på jordbruksfastigheterna. Framtagande och tillhandahållande av särskilt framtagna blomsterfröblandningar
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Bevarar skapelsen och skapar en miljö för reflektion och återhämtning.	Bruka marken utifrån dess naturliga förutsättningar.	Bevara skapelsen.
B	Säkerställa bevarandet av ett område med höga naturvärden.	Naturbetesmarker är viktiga habitat och gynnar biologisk mångfald.	Pollinatörer är av avgörande betydelse för den biologiska mångfalden.
KU		Historiska miljöer återskapas.	
KL		Betesmarker bidrar till kolinlagring.	Växtlighet runt brunnarna binder näringsämnen vilket bidrar till minskat läckage av kväve och fosfor till vattendrag, vilket i sin tur är avgörande för att stoppa övergödningen i sjöar och hav. Näringsläckage leder till omfattande algblomning, syrebrist och bottendöd.
E	Bidrar med bevarande och skydd av natur med hög biologisk mångfald. Ge utrymme för ekosystem och livsmiljöer. Bidrar till friluftsliv och återhämtning.	Betande djur kan omvandla gräs och örter på marker som inte lämpar sig för livsmedelsodling till livsmedel utan att konkurrera med produktion av grödor för mänsklig konsumtion.	Bidrar till varierat och vackert landskap. Ekonomiskt gynnsamt för lantbrukaren att undvika näringsläckage och i stället behålla näringen. Detta bidrar också positivt till vattenkvaliteten, se KL ovan.
S	Skapar miljöer för rekreation och friluftsliv.		
U	Biologisk mångfald är en förutsättning för resilienta skogar.	Naturbetesmarker är robusta mot torka tack vare djupa rotsystem och stor artrikedom, pollinatörer och nyttodjur gynnas vilket stärker produktionen på omkringliggande marker.	

	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, har 17 naturreservat idag och arbetar aktivt med nya områden.	Ja, vi förvaltar ca 650 hektar betesmark men allt utgör inte naturbetesmark. Det finns en potential att arbeta aktivt tillsammans med arrendatorer kring åtgärder och brukningsformer.	Samtliga jordbruksarrendatorer har erbjudits blomsterfröblandning, totalt har fröer för ca 450 hektar hittills delats ut. Projektet har inspirerat många församlingar i Lunds stift att särskilt gynna pollinatörer
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Den nationella budgeten för naturvårdsavsättningar är begränsad. Olika arbetssätt hos olika länsstyrelser. Möjligheterna till kompensation genom intrångsersättning eller utbytemark kan påverka avkastningen.	Tillgången till betesdjur är begränsad.	Tidskrävande administration, en ”investering” som inte medför någon direktavkastning

Skara stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald			
	B19. Restaurering av Nissans kantzoner	B20. Bevarande av en unik skärgårdsmiljö	B21. Uppsättning av boplattformar för Lappuggla
	Plats: Unnaryd, Vallgårda 1:4.	Plats: Kållandsö, Traneberg 1:12.	Plats: Lagerfors, Aspetorp 1:8.
	Återskapa lövskogsmiljöer längs Nissan och därmed främja den biologiska mångfalden genom naturvårdande skogsskötsel.	Möjliggjort bildande av naturreservat på ca 400 hektar på Tranebergsfastigheten. Dialog innan överenskommelse med Länsstyrelsen/Naturvårdsverket.	Skapa häckningsmilö för Lappuggla i område där Lappuggla har observerats. Sponsring för sändare som kan följa ugglornas rörelsemönster och deras val av habitat.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Återskapa naturlig, lövrik miljö kring vattendraget.	Fantastisk skärgårdsmiljö.	Häckande lappugglor i stiftsskogen.
B	Genom återskapande av naturliga miljöer främjas arter knutna till den fuktiga miljön och vattenmiljön.	Möjliggöra större sammanhängande landskap med höga naturvärden.	Bidrar till livsmiljöer för en hotad art.
KU	En attraktiv miljö i anslutning till den gamla restaurerade sågverksmiljön.		
KL		Långsiktigt bevara skog som binder kol.	
E	Funktionella kantzoner som bidrar till vattenrening.	Jakt och fiske. Bär och svampplockning.	
S	Trevlig miljö att vistas i.	Jakt och fiske. Bär och svamp-plockning. Vandringsleder. Båtliv.	Uppleva att få se lappuggla.
U		Intrångsersättning.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
		17 naturreservat.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Skogliga åtgärder i en fuktig miljö kräver stora anpassningar.	PLT tappar förfoganderätten.	Förekomst av hotade arter kan innebära inskränkningar i skogsbruket.

Stockholms stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald			
	B22. Bekämpa invasiva arter	B23. Bete av Kyrkoreservat	B24. Prästgårdens våtmark
	Plats: Österåker Prästgården 1:1	Plats: Haninge Östra Hässelmara 1:1	Plats: Österåker Prästgården 1:1
	Utrota den invasiva arten jättebalsamin. PLT uppdrar till en extern entreprenör att bekämpa växterna.	Ökad biologisk mångfald genom kontinuerligt bete. Subventionera arrendet för att området ska betas av får.	Bidrar till ökad biologisk mångfald och minskar utflödet av näringsämnen från jordbruket till vattendrag. PLT har låtit anlägga en våtmark.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A			Platsen är välbesökt och uppskattad av de kringboende.
B	Undvika att inhemska arter trängs undan.	Gynnar växter som trivs på betad mark.	Ökat antal fåglar, insekter och kräldjur.
KU		I området finns en bronsålders-boplats som synliggörs och vårdas genom betet.	Platsen slås med lie och höet hjässas.
KL	Bekämpning på klimatvänligt sätt. Dras upp manuellt.	Gynnar lokal varuproduktion på ön.	Bidrar till reglering av vattenförsörjningen i området.
E			I förlängningen bidra till förbättrad vattenkvalitet i Östersjön.
S	Vi tar ansvar och förhindrar vidare spridning till grannfastigheter.	Gynnar lokal jordbrukare.	Upplevelse av djur och natur och gamla brukningsmetoder.
U		Bibehåller betesmarken öppen.	Ökat värdet på mark som inte togs i anspråk.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, minst två invasiva arter.	Ja, några stycken.	Ja, ytterligare en våtmark.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Andra fastighetsägare i närheten måste också bekämpa växten på sin mark. Kostnader och långsiktighet.	Att det finns lantbrukare och djur som vill bruka marken.	Kräver samarbete med olika myndigheter och pastorat och ekonomiska resurser.

Strängnäs stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald			
	B25. Naturvårdande skötsel för värmeälskande insekter	B26. Förstärkt generell hänsyn	B27. Inventering av naturvärden
	Plats: Tumbo, Eskilstuna Valtomta 1:6	Plats: Näshulta, Eskilstuna Störhult 1:3	Plats: Hela stiftet, samtliga förvaltade fastigheter
	Gynna arter såsom silversmygare (rödlistad fjäril), sandjägare (skalbagge), samtidigt trivs myrlejon, sandbin och brun vårtbitare bättre. Årlig röjning av sly och ormbunkar för att skapa solbelyst mark samt att finkornig sand blottläggs.	Skapa substrat som sakta dör för att utveckla ved som bryts ner långsamt. Anpassad generell hänsyn i samband med avverkning genom att kata träd (skala bort bark) med skördaren.	Identifiera i vilka äldre bestånd det finns höga naturvärden. Inventering av samtliga barrbestånd över 100 år samt lövbestånd över 70 år.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Värnar skapelsen genom att skapa miljöer där flera arter trivs.	Värnar skapelsen genom att skapa miljöer där flera arter trivs.	Värna skapelsen genom ökade avsättningar.
B	Skapar en miljö som ovan beskrivna arter trivs i.	Gynna arter som t.ex. vedskivlav.	Bättre kunskap om befintliga naturvärden.
K **U**	Synliggör ett gravfält.		
E	Pollinering av växter, gynnar habitat och livsmiljöer, biologisk mångfald, miljö och estetik, upplevelseturism.	Biologisk mångfald, habitat och livsmiljöer, miljö och estetik.	Biologisk mångfald, habitat och livsmiljöer, miljö och estetik.
S	Blir lättare att besöka gravfältet.		Identifierar genom inventeringen skogar lämpliga för rekreation.
U			Kännedom om var produktion kan ske.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Att det kräver årlig skötsel.	Att se till att kunskap finns hos de som ska utföra.	Att det är kostsamt och arbetskrävande.

Uppsala stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald

	B28. Tillskapa kyrkoreservat	B29. Veteranisering av tallar	B30. Utökning av naturvårdsavtal
	Plats: Prästholmen, Östhammar	Plats: Isberget, Rogsta	Plats: Gamle, Hedesunda
	Lyfta fram området som rymmer värdefull kalkbarrskog med extra stor betydelse för den biologiska mångfalden och som ger tillgång till rekreation. Området blev ett kyrkoreservat 2020, med en skötselplan som bland annat innebär att frihugga hassel, hugga fram gamla tallar och ta bort gran.	Öka naturvärdena genom att kata och ringbarka tallar för att skapa mer död ved i området Denna typ av åtgärd kräver ibland samverkan med myndigheter då det kan behövas samråd och ekonomiskt stöd.	Skapa miljöer för att gynna vitryggig hackspett vid Dalälven Skogsstyrelsen genomför naturvårdande åtgärder inom avtalat område. Vi upplåter mark och förstärker lövvärden i närliggande områden.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Finns många olika perspektiv som vägts in.		
B	Bevara värdefull biologisk mångfald i en prioriterad naturtyp-kalkbarrskog.	Åtgärden ökar naturvärdena.	Bidrar till den biologiska mångfalden.
K L	Den bevarade skogen fungerar som kollager.		
E	Svamp och bär m.m.		
S	Ger förutsättningar för rekreation genom att hektar tagit fram en bra stig, parkering i anslutning till reservatet.	Anlitande av lokal entreprenör för utförande av åtgärden.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, och vi har ett nytt kyrkoreservat på gång, det 14:e.	Ja, finns enstaka.	Vi har flera avtal utifrån samma syfte, varav några enstaka har utökats.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
		Att skapa bättre rutiner och planering för att få till naturvårdande skötsel.	

Visby stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald

	B31. Restaurering av rikkärr	B32. Bevarande av gotländska ängen	
	Plats: Othem Prästgården 1:1 och Hejde Lojsthajd 1:1	Plats: cirka 38 platser	
	Hydrologisk restaurering, bekämpa igenväxning och skydda hotade arter Samverkan med Länsstyrelsen	Bevara ängena på Gotland Tillse att ängena sköts enligt traditionell hävd (fagning, slåtter m.m.)	
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A		En form av ”gröna utomhuskyrkor” där kyrkliga förrättningar kan ske. De ligger dessutom ofta precis bredvid kyrkan vilket gör dem lättillgängliga.	
B	Skapa goda livsmiljöer för sällsynta arter.	Supernyckelbiotoper med hög biologisk mångfald och sällsynt flora genom traditionell skötsel.	
KU		Gotländsk ängshävd är numera klassat som ett immateriellt kulturarv enligt Institutet för språk och kulturminnen.	
KL	Klimatanpassning av fastigheterna.		
S		Plats för lek, spel och rekreation.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	
	Inte på kyrkans mark.	Totalt ca 200 ängen på Gotland (1/4 på kyrkans mark).	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	
	Brandrisk vid röjning. Tidskrävande.	Svårt att tillgodose skötseln p.g.a. äldre ängshävdare och svårt att engagera de yngre.	

Västerås stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald

	B34. Fjärilen som mötte Carl von Linne	B35. Återställda våtmarker	B36. Naturvårdsbränning Talltuppmyran
	Plats: Siggebohyttan, Dyrkatorp	Plats: Ängelsberg	Plats: Malung
	Mellan Lindesberg och Nora ligger den vackra hembygdsgården Siggebohyttan, där en av Sveriges två populationer av den vackra och sällsynta Asknätfjärillen finns. Fjärilen kräver speciella förhållanden, bland annat mycket lövträd och framför allt ask. Återkommande bortröjning av barrträd för att gynna lövträd. Det behöver också finnas mindre hyggen i landskapet för att gynnsamma förhållanden ska skapas.	Förvaltningen har ingått ett återvätningsavtal med Skogsstyrelsen. Förvaltningen bidrar med mark som tidigare har varit dikad och brukad. Målet är att öka den biologiska mångfalden och att minska hastigheten på vattenflödet i landskapet. När vattennivån höjs dör den skog som etablerats sedan tidigare. Död ved gynnar många arter i dagens skogsbruk där död ved är en bristvara.	Förvaltningen genomförde en naturvårdsbränning under våren 2026 för att öka de ekologiska värdena på ett 30 hektar stort område utanför Malung. Målet är att öka förutsättningarna för arter som är beroende av brand. Brand är ett naturligt inslag i landskapet, men har minskat i takt med att brandförsvaret byggts ut under 1900-talets senare del.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
B	Lövskogar är generellt en bristvara i skogslandskapen och flera olika arter skulle gynnas om större och äldre sammanhängande lövskogar skulle finnas, t.ex. vitryggig hackspett. Här gynnas lövträden i skogsskötseln.	Våtmarker och sumpskogar är en biotop som gynnar flera olika arter. Det fördröjer även vattenflödet i landskapet och är viktigt för många olika djur och insekter.	Exempel på sällsynta arter som behöver eller gynnas av brand är Svedjenäva, brandlöpare och tretåig hackspett.
KU	Spår av bergsbruket finns i alla våra bestånd och lämningar syns överallt i våra skogar. Det kan vara kolmilor, kolarkojor, spår av gruvbrytning eller gamla vägar.	Marken är dikad av människor en gång i tiden och det kan finnas spår av gamla industribyggnader som sågverk, kvarnar m.m. där våra förfäder använde uppdämda dammar för att få ett jämnare vattenflöde.	
KL		Kan bidra till ökad kolinbindning.	
S	Lövskog kan upplevas ljusare och trevligare även om den i en del fall är svårtillgänglig på grund av hög vegetation.		En lokal entreprenör anlitades för arbetet. Förhoppningsvis kan vi göra området tillgängligt för besökare länge fram.

	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	I dagsläget görs åtgärden inom en begränsad yta inom en fastighet, men förvaltningen skulle kunna öka arealen som anpassas till fjärilens behov genom restaurering.	Totalt har vi tre olika våtmarksprojekt.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Det krävs skötselintensiva åtgärder för att skapa gynnsamma förhållande för asknätfjärilen. Risk för skador i angränsande granbestånd.	Att lyckas behålla vattnet där så är planerat.	Naturvårdsbränningar är mycket kostsamma projekt men väldigt viktiga för de arter som kräver brand för sin överlevnad.

Växjö stift: Åtgärder som främjar biologisk mångfald

	B37. Möjliggöra bete på alvaret	B38. Naturvårdsklassning av skog	B39. Medverka till bildande av ett nytt naturreservat
	Plats: Mörbylånga, Vickleby 1:1	Plats: Markaryd, Hinneryd 3:1 (Hamraskiftet)	Plats: Vetlanda, Lemnhults-Gatu 1:1
	Att låta köttdjur beta på 650 hektar på Alvaret på Öland. Nybyggnation av ett dikostall på gårdsarrendet.	Att spara skogar med höga naturvärden, en skog med orkidén knärot har målklassats till en naturvårdsskog. Fältpersonal som har god artkompetens och kan känna igen skogar med strukturer som har höga naturvärden.	Att spara skogar med höga naturvärden. En skog som naturskydds-föreningen vill spara kommer att göras om till ett naturreservat. Detta kommer att ske i samarbete mellan Växjö stift och Länsstyrelsen i Jönköpings län.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Alvaret är en unik miljö som finns med på Unescos världsarvslista.	Den biologiska mångfalden gynnas vilket också ökar den andliga dimensionen i skogen.	Den biologiska mångfalden gynnas vilket också ökar den andliga dimensionen i skogen.
B	Alvaret har en speciell flora med en mängd arter som är rara, speciellt orkidéer. Betning är en förutsättning för att området inte ska buskas igen.	Skogen där den rödlistade orkidén knärot växer kommer att lämnas orörd för den biologiska mångfalden	Gynna den biologiska mångfalden genom att formellt skydda ett område.
KU	Historiskt har området betats, tradition.		
E	Bibehålla öppna landskap.		
S	Öppet landskap är attraktivt att vistas i.		
U	Säkerställa långsiktighet i betesdriften.		
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Betesmarker är generellt områden som har hög biologisk mångfald och ger landskapet en variation. Växjö stift uppskattar att man har ca 2 300 hektar betesmarker.	I dag har 7,6 procent av Växjö stifts skogar målklassningen naturvårds-skog (N-klass). Målet är att detta ska öka, det är viktigt att det blir de skogar som har de största naturvärdena som sparas.	Växjö stift har genom åren medverkat till att många natur-reservat har bildats på sin mark och även sålt av mark för bildande av reservat. Idag finns 15 naturreservat på Växjö stifts mark vilket motsvarar ca 1 400 hektar varav ca 550 hektar är skogsmark.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Att hitta djurhållare för områden som behöver betas är utmanande då kraven för djurhållning är stora och lönsamheten för brukaren osäker och beror av bidragsnivåer som kan ändras över tiden.	Växjö stifts naturvårdsstrategi innebär att man samordnar sina avsättningar med andra aktörer och myndigheter som t.ex. Skogs-styrelsen och länsstyrelsen. Internt har Växjö stift också satsat på att vidareutbilda sin personal för att kompetensmässigt kunna inventera skogar med höga naturvärden.	Det tar lång tid och är en omfattande process med sam-arbete mellan förvaltningen och myndigheter innan ett reservat kan bildas.

Bilaga 1.3 Kulturmiljö, exempel

Göteborgs stift: Åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU1. Anpassad markberedningsmetod	KU2. Samplanering med länsstyrelsen	KU3. Bökås natur- och kulturmiljö
	Plats: Flertal fastigheter	Plats: Sexdrega, Sexdrega 1.1	Plats: Bökås, Askome-Bökås 2:1
	Inte skada eller påverka kultur- och fornlämningar. Inom områden med kultur- och fornlämningar avstå från och/eller genomföra markberedning med hjälp av grävmaskin. Markberedningen kan styras mer i detalj och utföras på mindre yta.	Inte skada eller påverka odlingsrösen. Tagit kontakt med länsstyrelsen och genomför samplanering och utmärkning av odlingsrösen inom ett avverkningsområde.	Rensa och röja så att kulturlämning bestående av stenmurar, hus-grunder, stenrösen m.m. tas fram. Omfattande röjning och borttransport av sly och träd. Ansökt om medel från Skogs-styrelsen, Skogens miljövärden.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Bevara och visa vördnad inför tidigare generationers lämningar och historia.	Bevara och visa vördnad inför tidigare generationers lämningar och historia.	Bevara och visa vördnad inför tidigare generationers lämningar och historia.
B	Att markbereda eller inte gynnar olika arter.		Återkommande skötsel gynnar biologisk mångfald i form av blommor och örter samt pollinerande insekter.
KU	Visar hänsyn, skyddar och motverkar skador på kultur- och fornlämningar.	Genom noggrann planering och utmärkning av odlingsrösen undvika påverkan.	Genom planering och aktiv skötsel bevara och lyfta fram kulturlämning och miljö.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Finns många årligen.	Ja, samplanering och kontakt med länsstyrelsen sker återkommande.	Som en del av certifieringen och skogsbrukets målbilder friställs kulturlämningar, och kulturstubbar placeras för att märka ut området eller objektet.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Är en utmaning att hitta och avgränsa kultur- och fornlämningar. Kan vara svårt att uppnå en god föryngring utan markberedning. Dyrare att markbereda med grävmaskin än med konventionell markberedning.	Är en utmaning att hitta och avgränsa kultur- och fornlämningar. Har bra dialog och samverkan med länsstyrelsen.	Är en utmaning att hitta och avgränsa kultur- och fornlämningar. Kräver återkommande insatser för att området inte ska växa igen.

Härnösands stift: Åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU4. Bevarande av Franzéns kulle	KU5. Sunne kyrkoruin	KU6. Ödesbölet i Revsund
	Plats: Byåker 1:1	Plats: Sunne prästbord 1:1	Plats: Revsunds PB 1:1
	En vacker kulle med minnesplats för biskop Franzén. Mycket liljekonvaljer på platsen. Röjs och gallras eftersom. Senaste gallringen gjordes med häst.	Ruin av medeltidskyrka och kastal. Det finns många historiska händelser knutna till platsen. Underhåll, röjning.	Synliggöra ett ödesböle med terassodlingar från medeltiden. Kontinuerlig röjning.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Fin andlig park, friluftsgudstjänster.	Kyrkomiljö vid Storsjöns strand.	Gamla lämningar skapar tankar.
B		Vi håller platsen öppen, slåtterflora.	
KU	Historisk plats förknippad med biskop Frans Michael Franzén (1772-1847).	Se ovan, historiskt besöksmål.	Se ovan, bevara synliggöra lämningar.
KL			
E	Lättillgänglig besöksplats.		
S	Lättillgänglig besöksplats.	Besöksnäring, Storsjöodjursspaning	Tillgänglig vandringsstig.
U			
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ett unikt exempel.	Flera kyrkoruiner som vi underhåller.	Unik plats.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
		Engagemang och arbetsinsatser.	Arbetsinsatser.

Karlstads stift: Exempel på åtgärder som främjar kulturmiljö

	KU7. Kyrkoreservat med kulturprägel	KU8. Vård av en gammal kyrkplats, Hedane kapell	KU9. Vård av kulturbyggnad, Karl XII-stugan
	Plats: Casperstället	Plats: Södra Hedane	Plats: Holmedal
	Målet är att levandegöra platsens historik genom att synliggöra odlingsspår och husgrunder. Vad som gör platsen extra bevarandevärd jämfört med andra övergivna torpställen är att hela den historiska bakgrunden kring fastigheten, människorna, bygden och kyrkans roll finns uttömmande beskrivet i bokform. Inom området görs grässlåtter varje år. Rastplats och skyltar hålls i gott skick.	Målet är att bevara och tillgängliggöra en kulturmiljö (kyrkoruin) som en vacker plats för andakt och reflektion Platsen röjs regelbundet för att hindra igenväxning. Andra åtgärder görs i samverkan med församlingen.	Målet är att bevara och tillgängliggöra en äldre byggnad på PLT-mark som bär på en historiskt intressant berättelse. Huset är kulturskyddat och vårdas utifrån antikvariska krav. En målsättning är också att PLT själva ska producera insatsmaterial exempelvis näver för användning vid renovering. PLT samverkar med stiftsantikvarie kring åtgärderna. Därigenom fungerar huset även som en brygga och samverkansyta mellan olika interna kyrkliga funktioner och verksamhetsområden. Huset ligger nära kyrkan och prästgården och samverkan sker även med församlingen.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Ja, eftersom åtgärden bidrar brett till att uppfylla flera målområden.	Platsen ger möjlighet för reflektion och andakt kopplat till skapelseperspektiv och naturrelation.	Ja, huset bär på berättelser om kyrkans roll i bygden. Förvaltningen av huset bygger intern samverkan inom stiftet och mellan stift och församling
B	Ja, grässlåttern kommer på sikt gynna hävdberoende flora.		
KU	Ja, det bevarar, synliggör och berättar om en historiskt intressant plats.	Ja, bevarar och synliggör en plats med historia.	Ja, det bevarar och synliggör en plats med historia.
E	Bevarar ett område som utgör en del av vårt kulturarv. Skapar livsmiljö för ett flertal av det gamla kulturlandskapets arter.	Tillhandahåller ett område av symbolisk och religiös betydelse	
S	Ökat upplevelsevärde och tillgänglighet.	Platsen har iordningställts i samverkan med den lokala församlingen	Tillgängliggör ett besöksmål i trakten
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, vi gör grässlåtter/gräsröjning på ytterligare två ställen. Sammanlagt fem hektar.	Likande exempel är kyrkoreservatet Trettondetjärn som bland nyttjas för gökotta.	Inga andra liknande byggnader. Samverkan kring ”kulturvirke” finns inom fler områden t.ex. produktion av takspån.

	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Slåtter är en åtgärd vi sällan beställer och vi har därmed få upparbetade kanaler för att leta efter utförare.	Att tillgängliggöra och ställa i ordning medför enligt vår erfarenhet ett större problem med nedskräpning och förstörelse. Vi vill att platserna ska vara vackra och därmed fria från skräp.	Synnerligen resurskrävande och kräver mycket samverkan och specialistkompetenser.

Linköpings stift: Åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU10. Historiska boplatser syns igen	KU11. Gravfält hindras från igenväxning	KU12. By där tiden stannade
	Plats: Linderås 4:1	Plats: Tollstad 7:1	Plats: Åsen 2:1
	Bevara och synliggöra gamla torpmiljöer och kulturlämningar. När skogen intill de gamla torplämningarna har gallrats så har maskinerna även huggit bort träd som riskerar att skada eller på annat sätt skymmer torpmiljön. Genom åtgärden är lämningarna synliga igen för allmän beskådan.	Ett av Östergötlands större gravfält hålls öppet och synligt för allmänheten. Området arrenderas ut till en fårbonde som låter sina får beta i området vilket gör att det hindras från att växa igen och förstöras.	Här reser man tillbaka till 1900 och upplever livet i en småländsk by. Vi sålde av marken så att kultur-reservatet kunde återskapas. Vi upplåter områden till symbolisk summa i vår intilliggande skog för att de skall kunna bedriva viss verksamhet även utanför sin egen mark.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Att synliggöra och vistas på platser där människor för längesedan bott och verkat kan få en att fundera på skeenden i tid och rum, vilket i sin tur kan öppna upp för tankar kring andlighet.	Då man besöker forna gravar ligger det ju inte långt bort att tänka på livet efter detta och andlighet.	Historien som återskapar hur folket bodde på denna plats år 1900 skapar i sig en andlig känsla.
B	Att öppna upp torpmiljöer i skogen innebär inte bara att det blir en glänta utan det brukar ofta även finnas gamla vårdträd eller andra bärande blommande träd och buskar som friställs. Varma solbelysta miljöer där en mängd lavar, insekter och fåglar trivs.	Att området betas gör att andra arter så som lavar, insekter och fåglar som trivs i halvöppna varma miljöer gynnas.	Här skapas en bredd av biologisk mångfald i jordbrukslandskapet som vi har en bristvara av idag, då många av dessa områden växer igen idag.
E			I området pratar man mycket om och gör konkreta åtgärder för att gynna pollinatörer.
S	Ger möjlighet till lärande och bildning om historien i kombination med rekreation.	Ger möjlighet till lärande och bildning om historien i kombination med rekreation.	Ger möjlighet till lärande och bildning om historien i kombination med rekreation.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ryningsnäs 1:41.		
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
		Svårt att få tag på betesdjur	

Luleå stift: Åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU13. Nybygget Rismyrliden	KU14. Bevarande av äldre försvarsanläggningar	KU15. Kulturmiljön kring Linnés källa
	Plats: Rismyrliden, Skellefteå Rismyrliden 1:1	Plats: Kukkola, Kukkola 79:11	Plats: Luleå, Gammelstaden 6:1
	Bevara kulturmiljö från nybyggar-tiden, levande historia. Delta i föreningsverksamhet, bidra med medel för att upprätthålla skötsel av byggnader och mark.	Bevara för eftervärlden hur Sveriges försvar byggdes efter andra världskriget och fram till kalla krigets slut. Ha kännedom om vilka anläggningar som finns, sköta skogen kring utvalda anläggningar så att de inte växer igen, märka ut vissa lämningar, sköta stigar m.m.	Bevara och synliggöra kulturmiljö i form av Linnés källa. Servitutsavtal skrivet med Luleå kommun om skötsel och underhåll, skogsskötseln i omgivande skog har anpassats i form av blädningsbruk
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Att uppleva historia på en plats där tiden stannat upp bör kunna ge andliga upplevelser och insikter.	All historia är värd att begrundas och ger eftertanke vilket kan ses som ett andligt värde.	Levande friluftsmuseum där nutid möter dåtid ger andliga perspektiv på människans utveckling under de senaste århundradena.
B	Bete förekommer och kan gynna vissa arter.		Äldre brukningsmetoder och vissa äldre historiskt viktiga växter odlas för att bevara dessa för framtiden.
E			Viktiga historiska arter kan gynnas.
S	Rekreation och reflektion viktig för folkhälsan och denna plats bör ge individer sådana möjligheter.	Möjlighet att se historien i verkligheten kan ge insikter som hjälper människor i deras vardag.	Rekreation och kunskap förmedlas till allmänheten.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, hänsyn till forn och kulturlämningar försöker vi göra där vi hittar dem, svårt att kvantifiera.	Ja, ett fåtal kända och kanske fler okända, ingen statistik på detta.	Ja, hänsyn till kultur och fornlämningar sker vid avverkning där kända eller nyupptäckta lämningar finns. Lite svårt att få fram statistik, men det bör gå åtminstone i norra Sverige.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Resurskrävande utan ekonomisk avkastning.	Resurskrävande utan ekonomisk avkastning.	Att information och planering når fram till alla berörda så att inget skadas.

Lunds stift: Åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU16. Delförvaltare av Örnanäs kulturreservat	KU17. Värnar öppet kulturlandskap	KU18. Bevarande av kultur- och fornlämningar i skogsbruket
	Plats: Lönsboda, Örnanäs 1:13	Plats: Karlskrona, Ramdala-Lillö 1:1	Plats: Röstånga, Ask 2:1
	Genom bildande av kulturreservat bevara och restaurera värdefull kulturmiljö. Tillsammans med länsstyrelsen årligen bedriva skötsel i reservatet.	Säkerställa att marken hävdas och brukas så att det öppna kultur-landskapet bibehålls. Upplåta till en arrendator som har aktiv djur-hållning och egna betesdjur	Undvika skador på kulturlämningar vid skogsbruk. Ingen markberedning av området innan plantering.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Reservatet bidrar till människors upplevelse av mening, identitet, kontinuitet, vördnad och existentiell eftertanke.	Den vackra och stillsamma miljön bevaras.	Lämningarna bidrar till människors upplevelse av identitet, kontinuitet, vördnad och existentiell eftertanke.
B	Restaurering av kulturmiljön i området bidrar till den biologiska mångfalden men är inte huvudsyftet.	Området har höga naturvärden och utgör ett habitat för många olika arter.	Generellt gynnsamt för den biologiska mångfalden att inte markbearbeta. Dock gynnas vissa arter av djur och växter av markbearbetning.
KU	Bevara och synliggöra ett kulturellt arv. Kulturreservatet innebär ett starkt skydd och långsiktig vård för att säkerställa att hela kultur-landskapet hålls levande. Här skyddas inte bara naturen utan hela den kulturhistoriska miljön med landskap, hus, kunskaper och traditioner. I Örnanäs vill man visa utvecklingen för en gård i skogs-landskapet. Vi får möjlighet att uppleva hur både boendemiljön och landskapet kan ha tett sig för över hundra år sedan. Örnanäs har funnits som gård i 500 år.	Området är ett kulturlandskap och har en lång historia av att vara ett öppet landskap med tydliga kopplingar mellan jordbruket och kustlandskap.	Genom att inte markbereda innan plantering minimeras risken ytterligare för skador på kultur- och fornlämningar.
KL			Ökad kolinlagring, minskade utsläpp från maskiner.
E	Bidrar till upplevelserikedom.	Bidrar med livsmedel i form av naturbeteskött. Vacker miljö för rekreation.	Värnar kulturarvet.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
		Ja, flera liknande betesmarker.	Ja, vi värnar kultur- och fornminnen och arbetar generellt för att undvika skador i samband med skogsbruks-åtgärder.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Tillgång till betesdjur och många myndighetskontakter.	Tillgång till betesdjur är en stor utmaning.	De positiva fördelarna med markberedning uteblir, som t.ex. plantetablering, snytbaggeskydd och mindre konkurrens från vegetation.

Skara stift: Exempel på åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU19. Spåntak på klosterkyrka	KU20. Restaurering av gammal sågverksmiljö	KU21. Anpassad mark-beredning på fossil åkermark
	Plats: Varnhems klosterkyrka, Varnhem.	Plats: Spafors, Valgårda 1:4	Plats: Mariestad, Fåleberg 1:3
	Möjliggöra restaurering av kulturbyggnad med lokalproducerat virke. Dialog med församlingar och pastorat om vilka behov de har av ”kulturvirke” för att kunna möjliggöra.	Bevara och synliggöra historiska kulturminnen Insatser i form av restaurering av närmiljön, byggnaderna i sig samt framtagande av informationsunderlag	Inom område med fossil åkermark nyttjas grävmaskin för riktad markberedning. Detta för att minimera risken för skador på lämningen. God planering med avgränsning i fält. Myndighetskontakter.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Bevarande av medeltida kyrkomiljöer.	Bevarandet av det historiska.	Bevara forna tiders lämningar.
KU	Skapar förutsättningar för bevarande av kulturmiljöer – i detta fall en medeltida kyrka.	Restaurerad kulturbyggnad som bevarar de gamla kulturmiljöerna.	Väl tilltagen hänsyn runt lämningen.
KL	Lagra inbundet kol i byggnad.	Restaurering av träbyggnad innebär att det lagras inbundet kol i byggnaden.	
S	Möjliggör fortsatt besöksmål.	Möjliggör fortsatt besöksmål.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ett fåtal.	Det finns ett tiotal motsvarande platser/byggnadsmiljöer som restaurerats.	Ett flertal varje år.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Inga direkta utmaningar mer än att det förutsätter en dialog utifrån framtida behov, så att vi kan möjliggöra de produkter som behövs.		Svårt att avgränsa i fält. Kräver extra uppmärkning.

Stockholms stift: Åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU22. Lertäkter för handslaget tegel	KU23. Synliggörande av förhistoriskt gravfält	KU24. Fornminnesvård Vada sjökullar
	Plats: Olika PLT-fastigheter	Plats: Österåker Prästgården 1:1	Plats: Vallentuna Vada prästgård 1:1
	Söker lämplig råvara för att i liten skala låta tillverka tegel till renoveringen av S:t Jakobs kyrka. I nästa steg erbjuda mark till lertag, om provtagningen visar att leran har rätt kvalitet.	Restaurera en gammal betesmark och synliggöra järnåldersgravfältet. Ny hägnad av hagen och att hyra in betesdjur.	Skydda, vårda och synliggöra de tre storhögarna Vada sjökullar. Är ett kyrkoreservat och Natura 2 000-område. Efter kontakt med länsstyrelsen har en vårdinsats genomförts.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Bidrar till renoveringen av en 1600-tals innerstadskyrka som ägs av Stockholms stift.	Uppmuntrar till reflektion över begravningstraditionen över tiden.	Ett välbesökt kyrkoreservat med kulturlämningar och en rik flora och fauna.
B		Gynna gamla lantraser som jämtget och roslagsfår. Gynna flora och fauna som trivs på hårt betad mark.	Platsen är känd för sina backsippor.
KU	Möjliggöra tillverkning av autentiskt ersättningstegel till restaurering av kyrkans tornkonstruktion.	Den gamla betesmarken hävdas och gravfältet synliggörs för besökare.	Välskyltad fornlämning.
KL	Lokaltillverkning bidrar till kortare transporter.		
E	Stötta stiftet genom att bidra med lera av rätt kvalitet.		Subventionerat bete för att hålla marken öppen.
S	Stöttar småskalig tegelproduktion.	Besökare kan uppleva betesdjuren och gravfältet på nära håll. Informationsskylt finns.	Intresset för området är lokalt förankrat bland annat via hembygdsföreningen.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Nej.	Ja, två kyrkoreservat	Ja, två kyrkoreservat
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Täktverksamhet kan innebära miljöpåverkan och kräver tillstånd.	Behov av betesdjur och entreprenör som kan stå för praktisk skötsel. Kostnader.	Behov av betesdjur och entreprenör som kan genomför större skötselåtgärder i känsligt natur- och kulturlandskap. Kostnader.

Strängnäs stift: Åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU25. Projekt för restaurering av kultur-byggnader	KU26. Betesdjur i kyrko-reservatet Ullevi ängsbackar	KU27. Kyrkstig mellan Tumbo kyrka och Råby-Rekarne kyrka
	Plats: Hela stiftet, samtliga förvaltade fastigheter	Plats: Sorunda, Nynäshamn Sunnerby 1:1	Plats: Tumbo, Eskilstuna
	Producera virke för restaurering av kyrkobyggnader. Identifiera lämpliga bestånd inom innehavet.	Att bevara ägoslaget naturbetes-mark och äldre ägoslagsfördelning. Upplåta jordbruksarrende för bete.	Restaurera kyrkstigen. Upplåta marken för ändamålet till hembygdsföreningen Esbjörn Blåpannas Gille.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Upplevelsen av att ha när-/egenproducerat virke i sina kyrkobyggnader.	Behålla ägoslagsfördelning, skapa miljö för församlingens verksamhet.	Bevara och tydliggöra strukturer kopplat till Svenska kyrkan.
B		Skapa habitat för betesgynnade arter.	
KU	Ett sätt att vårda och bevara de kulturbyggnader som finns inom organisationen med rätt material.	Bibehålla ägoslagsfördelningen och genom bete synliggöra kulturlämningar.	Synliggöra äldre kyrkstig.
KL	Närproducerat innebär kortare transporter.		
E	Försörjande ekosystemtjänst genom produktion av byggnadsmaterial.	Försörjande ekosystemtjänst genom betesdjur som används för livsmedelsproduktion.	
S	Gynnar lokala entreprenörer och hantverkare.	Skapar miljö för församlingens arbete och upplevelsevärden samt tillgänglighet.	Öka tillgängligheten och upplevelsevärden.
U	Skapar lägre kostnader inom kyrkan.	Genom hävd och arrendeupplåtelse.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
		Ja, ett flertal.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Att få accept för avverkning av gamla träd inom skogsbruks-certifieringen.	Att hitta arrendatorer med betesdjur.	Att få med alla markägare längs stigen i projektet.

Uppsala stift: Åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU28. Sköta kulturreservat	KU29. Hänsyn till Kolarstigen	KU30. Ställa kulturstubbar
	Plats: Vänge, Ekeby by	Plats: Ora, Norrbo	Plats: Gnarp
	Bibehålla 1700-tals miljön både avseende byggnader och naturmiljö. Renovering av byggnader, naturvårdande skötsel, samverkan med länsstyrelsen och hembygds-föreningen samt arrendatorer.	Hänsyn till Kolarstigen, som lyfter historiken kring kolarverksamheten och fäbodvallar. Ta bra hänsyn i samband med åtgärder i anslutning till stigen.	Kulturstubbar ställs för att tydliggöra lämningars plats för att undvika skador både nu och framåt. Goda planeringsunderlag där kultur- och fornlämningar framgår och att kulturstubbar ska ställas. Kompetensutveckling för att känna igen lämningar i fält och på kartunderlag.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Vård av ett gammalt ärkebiskop-hemman.		
B	Bevarande och skötsel av värdefulla träd t.ex. vårdträd, brynmiljöer.		
KU	Bevarande och vård av en radby från 1700-talet.	Ger möjlighet för människor att ta del av bygdens historia och besöka fäbodvallar och kolnings-anläggningar.	Förhindra skador och lyfta fram lämningarna.
S	Midsommarfirande, caféverksamhet, utflyktsmål.	Ger möjlighet för människor att komma ut och röra sig i skog och mark.	Lyfter fram platser och förekomster som kan knyta ihop människors historia både för enskilda människor och som folk.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, finns två ytterligare – Skuttunge prästgård och Kvarnberg.	Finns mark och byggnader som är upplåtna till hembygdsföreningar.	Ja, kulturstubbar ställs vid avverkning där lämningar finns.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Kostar mycket pengar.	Svårt att underhålla stigar, leder vid tex stormar.	Ja, att hitta de lämningar som inte är kända idag eller har gamla koordinater (stor osäkerhet).

Visby stift: Åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU31. Tjärbränning i Sojde	KU32. Kulturtimmer	
	Plats: Fardhem Prästgården 1:1	Plats: Hejde Lojsthajd 1:1, Ardre Mullvalds 1:1	
	Gynna/stötta produktion av gotländsk tjära. Bevara hantverks-traditionen. Upplåta mark.	Bidra med lokalproducerat virke till historiska byggnader såsom kyrkor och börshuset i Köpenhamn Manuell plockhuggning.	
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
KU	Bevara platsen och hantverkstraditionen.	Bidra med lokalproducerat virke till historiska byggnader.	
KL		Kolbindning i byggnadsmaterial för lång tid.	
E	Producera högkvalitativ tjära.	Underhåll av kulturbyggnader.	
S	Gemenskap i bygden.		
U		Högt virkespris (men också höga omkostnader).	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	
	Inte som används aktivt.		
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	
		Liten marknad, höga omkostnader. Kan komma i konflikt med FSC-certifieringen.	

Västerås stift: Åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU34. Kulturvirke från blivande kyrkoreservat	KU35. Fäbodbruk vid Prästvallen	KU36. Restaurerad kyrkstig i Siggebohyttan
	Plats: Älvdalen, Bösjön	Plats: Mora, Prästvallen	Plats: Lindesberg, Siggebohyttan
	Ett friviligt avsatt område som är ca 180 år, för att på sikt producera kulturvirke genom ett mycket försiktigt virkesuttag. Långsiktigt tålmodigt arbete och god planering för att uttaget inte ska bli för stort och påverka något av de andra hållbarhetskriterierna i beståndet.	Prästvallen är en gammal fäbodvall i norra Dalarna. I dagsläget finns det inga betande djur i området men det finns en enklare stuga för uthyrning. PLT sköter om stugan och ser till att de närmaste fäbodvallarna inte växer igen.	I samarbete med hembygds-föreningen har en gammal kyrkstig restaurerats. I anslutning till stigen har ett gammalt gruvområde röjts fram och informationsskyltar om gruvan satts upp. Det krävs också ett visst underhåll av stigen och området så att den inte växer igen.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Andlig upplevelse att vara i detta vackra skogsbestånd som är ovanligt stort och orört utan att vara formellt skyddat.	Mora församling har aktiviteter vid fäbodvallen. Området är ett kyrkoreservat idag.	En andlig upplevelse att gå på den gamla kyrkstigen där generation efter generation har gått för att fira gudstjänst.
B	Hög ålder brukar indikera förutsättningar för ovanliga arter. Ingen direkt förekomst idag.	Vissa arter är kopplade till det gamla kulturlandskapet.	
KU			Stigen i sig är ett kulturminne men den passerar även en gammal gruva.
KL	Visar ett exempel på bestånd med förlängd omloppstid. Lagrar fortfarande kol men andelen död ved ökar.		
E	Mycket trevlig blåbärsskog eller för diverse rekreation.		
S		En enkel stuga finns för uthyrning.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Något enstaka exempel kanske finns.	Det finns områden som skulle kunna bidra till att utveckla fäbodbruket igen, men inte så många. Det finns ytterligare två stugor för uthyrning i samma område	Ytterligare några.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Det tar väldigt lång tid att producera kulturvirke av rätt kvalitet, ytterligare 80 till 100 år om utgångsläget är en 80-årig skog. Kan komma i konflikt med diverse regelverk, målbilder och FSC.	Dessa fastigheter ligger avlägset till och det är svårt att hitta någon som är intresserad av att ha betande djur på fäbodvallarna.	

Växjö stift: Åtgärder som främjar kulturmiljö			
	KU37. Kulturreservatet Linnés Råshult	KU38. Bevara betes och odlingslandskapet	KU39. Markera torplämning i skogen med kulturstubbar
	Plats: Älmhult, fastighet Stenbrohult 2:1 (med flera fastigheter)	Plats: Borgholm, Persnäs 5:1 (med flera fastigheter)	Plats: Jönköping, Östra Ubbarp 1:17
	Sprida kunskap om Carl von Linné och förvalta dennes födelsehem. Bistå med råd och skötsel i reservatet. Växjö stift har skänkt marken till en stiftelse (där man deltar tillsammans med Älmhults kommun) som förvaltar reservatet.	Bibehålla beteslandskapet i en mycket gammal kulturbygd på Öland. Aktiv jordbruksförvaltning som hittar lämpliga arrendatorer med djurhållning.	Hantera forn- och kulturlämningar i skogsmark på ett riktigt sätt vid skogliga åtgärder. Kunnig och motiverad fältpersonal som planerar och entreprenörer som utför åtgärder.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Det finns andliga värden i kultur.	Ölands odlingslandskap är en unik miljö med höga ekologiska värden.	Människor har bott på platsen och den hanteras därför med varsamhet.
B	Stor biologisk mångfald i reservatet.	Mycket stor biologisk mångfald.	
KU	Kulturreservatet innebär bl.a. att den tidigare ängen i det för-industriella samhället återskapas.	Betning av djur är en förutsättning för att området inte ska buskas igen.	Människor har bott på platsen och den hanteras därför med varsamhet
E		Livsmedelsproduktion	
S	Kunskapsspridning och kultur.	Främjar lokalt företagande, skapar arbetstillfällen.	Spår av människor i skogen från gamla tider är en del av vårt kulturarv och ska värnas.
U		Ger utdelningsbart kapital via arrende.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Växjö stift har ytterligare ett reservat som är inriktat på att bevara kulturlandskapet och bebyggelsen: Villstad kyrkby med kyrkstallar, prästgård, klockaregård etc. och som ligger i anslutning till ån Nissan (Villstad 2:4).	Växjö stift har ca 2 300 hektar med betesmarker.	Ja, det är mycket vanligt med forn- och kulturlämningar i skogen i södra Sverige. Uppföljning av hantering görs årligen genom ett stickprov på föryngringsavverkade trakter, KUSK-rapporten.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
		Att hitta djurhållare kan vara utmanande då kraven på brukaren är stora och lönsamheten för brukaren osäker.	

Bilaga 1.4 Klimatnytta, exempel

Göteborgs stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL1. Återvätning av tidigare utdikade torvmarker	KL2. Uttag av grot (grenar och toppar)	KL3. Byte av trädslag
	Plats: Lia, Lia 2:7	Plats: Forshälla, Forshälla 1:1	Plats: Örby, Örby 1:1
	Återväta tidigare utdikade torvmarker i syfte att stoppa pågående koldioxidutsläpp från torvnedbrytning. Avverka delar av den stående skogen i området och ingå natur-vårdsavtal med Skogsstyrelsen.	Att bidra med förnyelsebar energi som kan ersätta fossila bränslen och minska klimatpåverkan. Att vid uttag av skogsråvara anpassa området, bruknings-metoden m.m. för att möjliggöra uttag av grot.	Byta trädslag, från gran till tall och löv, för att öka variationen i landskapet och öka skogens resiliens. Efter avverkning av gran har stängsel satts upp kring ett 2,1 hektar stort område och tallplantor har planterats.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Stärker naturens resiliens.	Minskar koldioxidutsläppen.	Stärka skogens resiliens.
B	Restaurerar/återställer området till tidigare naturtillstånd.		Ökad trädslagsblandning.
KU			Använde en "äldre metod" av stängsling, med saxar istället för tryckimpregnerade stolpar, för att bevara äldre metoder av stängsling.
KL	Minskar koldioxidutsläppen och medger långsiktig kolinbindning i tärd och mark.	Minskade fossila koldioxidutsläpp.	Med ökad trädslagsvariation blir skogen mer robust vilket kan ge goda förutsättningar för långsiktig kolinbindning.
E	Kolinbindning och vattenlagring.		
S	Ökad variation i landskapet.		Det kommande tall- och lövområdet bryter av i ett i övrigt grandominerade landskapet. Det kan bland annat bidra till ett ljusare intryck som kan upplevas positivt.
U	Ökar diversifiering i landskapet vilket är en grunden för långsiktig avkastning.	Ger intäkter vid försäljning som kan delas ut till församlingar och pastorat.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, det finns fler liknande naturvårdsavtal, hittills ungefär tio stycken och fler är på gång.	Uttag av grot genomförs där det finns naturgivna förutsättningar. Uttag av grot sker uppskattningsvis på 30-40 procent av genomförda föryngringsavverkningar (trakthyggen).	Via diversifiering och ståndortsanpassat trädslag ge förutsättningar för framtida avkastning.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Kan komma i konflikt med och påverka skogsbruksåtgärder som sker på andra delar av fastigheten. Åtgärden behöver balanseras med den klimatnytta nuvarande (innan åtgärd) växande skog bidrar med.	Markens bärighet och avstånd till bilväg är avgörande om uttag av grot är möjligt.	Kostsamt att sätta stängsel, underhålla och avveckla när stängslet har fullgjort sitt syfte. Kan av allmänheten upplevas negativt att det finns stängsel i naturen.

Härnösands stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL4. Återvätning Laxsjö	KL5. Grotuttag Föllinge, contorta	KL6. Kulturvirke
	Plats: Laxsjö 4:1	Plats: Föllinge PB 1:1	Plats: Mattmars PB 1:1
	Återvätning, skogsdiken stoppas för att undvika slam i Hökvattsån. Upplåter marken, virke som används till att återväta/byggnation.	Tillvarata energiresursen, förbättra, förenkla föryngringen. Underlätta för renarna att beta, underlätta transporten.	Uttag av eget kulturbyggnadsvirke. Vi har information i vår skogs-bruksplan om lämpliga kulturvirkes-bestånd. Utmaningen är att enligt vår FSC-certifiering få avverka dessa träd.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A			Bidrag till kyrkobyggnader.
B	Vi återskapar våtmarker, förbättrar vattenkvalitén för framförallt flodpärlmusslan.		Lång överhållning, väldigt gamla tallar.
KU			Virke till kulturbyggnader.
KL	Buffrar vatten, långsammare flöden, minskar utflödet av CO2.	Vi tar ut energi ur skog, förnyelsebar resurs.	Kollagring, klimatsmart kulturvirke, närproducerat.
E		Bioenergi.	
S		Ökar tillgängligheten i skogen. Rennäring, bärplockare, jägare har nytta av det.	Vi har en infoslinga om dessa kulturvirkesträd, råmaterial till lokala timmermän/slöjdare. Samisk slöjd.
U		Snabbare föryngring.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ett till är på gång, Hammerdals prästbord.	Det finns fler platser, där vi avvecklar contortan och tar ut grot.	Vi har flera bestånd med kulturvirke, 500-600 hektar.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
			Utmaningen är att enligt vår FSC-certifiering få avverka dessa träd.

Karlstads stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL7. Gallrar för att skapa blandskog	KL8. Deltar i forsknings-projekt om ras och skred	KL9. Återvätning av dikad skogsmark
	Plats: Almar	Plats: Kyrkebol	Plats: Brunskog
	Målmedveten gallring i syfte att bibehålla ett barrblandbestånd med stort lövinslag.	Målet är att öka kunskapen om olika brukningsmetoders påverkan på skredrisk. Vi har bistått med de praktiska åtgärderna i försöket.	Målet är att hålla vattnet en längre tid i landskapet och att stoppa nedbrytningen av torv och därmed koldioxidutsläppen. Vi har bistått med mark och gjort fältgranskning av de tänkta objekten.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Ett andligt perspektiv på förvaltning innefattar att beakta samtliga hållbarhetsaspekter, däribland klimatrisker och klimatanpassning.	Ett andligt perspektiv på förvaltning innefattar att beakta samtliga hållbarhetsaspekter, däribland klimatrisker och klimatanpassning.	Ett andligt perspektiv på förvaltning innefattar att beakta samtliga hållbarhetsaspekter, däribland skogens kolbalans.
B	Variation av trädslag ökar livsutrymmet för fler arter på sikt.	Lokalt kan slamflöden skada skyddsvärd naturmiljö.	Sumpskogar som blir blötare kan potentiellt bli mer värdefulla för vissa arter.
KL	En blandskog kan antas vara mer motståndskraftig mot stormar och stressfaktorer än en ren monokultur.	Ny kunskap om hur klimatanpassning av skogsbruket kan göras.	Minskad koldioxidavgång.
E		Skydd mot erosion.	Ökad vattenhållande förmåga.
S		Minskade klimatrisker.	
U	En blandskog kan antas vara mer motståndskraftig mot stormar och stressfaktorer än en ren monokultur.		
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, att öka variationen i trädslag är en övergripande instruktion som vi jobbar med, i alla fall där det finns möjlighet.	Nej.	Vi har åtta objekt på sammanlagt 13 hektar som är genomförda och några till på gång inom en snar framtid.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Det krävs extra noggranna och detaljerade instruktioner till våra entreprenörer	Det kräver mycket tid och speciallösningar som vi inte använder annars.	Nej, vi har god hjälp av Skogs-styrelsen som gör planeringen och upphandlar genomförandet av pluggningen.

Linköpings stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL10. HVO100 i tanken på "egna" maskiner.	KL11. Återvätning av torvmark	KL12. Elektrifierade tjänstebilar
	Plats: Hela stiftet	Plats: Eksjö, Kongseryd 1:12	Plats: Hela stiftet
	Minska användningen av fossila bränslen i vårt skogsbruk. De entreprenörer som har avtal med oss ska tanka HVO100 motsvarande den mängd bränsle som förbrukas när de arbetar i våra skogar.	Att stoppa nedbrytningen av torv och därmed koldioxidläckage från diken i torvmark. Skriver ett avtal med Skogsstyrelsen om att återväta genom att plugga igen diken på ett större skogsområde. (ca 15 hektar).	Samtliga tjänstebilar drivs med el. Ett policybeslut har fattats inom stiftet om att elbilar ska användas.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
B		På sikt kommer detta även kunna gynna arter som kräver blöta/fuktiga miljöer.	
K L	Att minska mängden koldioxid är en konkret klimatnytta.	Sänker koldioxidutsläppen.	Minskar de momentana koldioxid-utsläppen och behovet av fossila drivmedel.
E	Ett renare drivmedel ger renare luft.	Kan bidra till renare vatten.	
S			Mycket trevligare körning.
U		Ett sätt att få inkomst på en mark som är svårbrukad och har låg tillväxt.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	HVO är mycket dyrare än diesel.	Svårt att samordna med grannar.	Dyrare och tyngre fordon. Kräver utökat B-körkort och begränsad dragvikt.

Luleå stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL13. Öka timmerandelen	KL14. Försök med gödsling av skogsplantor	KL15. Återbeskogning av nedlagd åkermark
	Plats: Tåme, Byske-Forsliden 1:17	Plats: Sandträsk, Sandträsk 1:71	Plats: Södra Bergfors, Bureå 2:104
	Hugga äldre skog till skärmställning för att gynna rennäring och för att producera kvalitetstimmer. Komma överens med rennäringen, avstå det tillgängliga nettot idag för att förhoppningsvis få en god värdetillväxt på de sparade träden.	Få en robust föryngring snabbare och kanske utan markberedning. Öppenhet och tid för att prova nya obeprövade metoder, tidsåtgången är hög.	Återbeskogning av nedlagd åkermark med björk. Investering i markbehandling och plantering samt stängsling mot viltbete.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Ett skogsbruk med lägre intensitet kan upplevas som andlig.	Snabb tillväxt och hög överlevnad av skogsplantor kan ses som andligt då vi bidrar till produktion på planeten.	Att ta tillvara jordens produktions-förmåga för att försörja jordens befolkning kan vara ett andligt perspektiv.
B	Arter som kräver trädkontinuitet kan gynnas.		Restaurering av exploaterad mark till skogsmark?
KU		Kan minimera behovet av markberedning vilket kan rädda forn-/kulturlämningar.	
KL			Ökad inbindning av koldioxid i stamved.
E	Kanske kan hjälpa vissa arter att överleva i landskapet?		
S	Gynnar rennäring och i vissa fall bärplockare.	Ökad tillgång till skoglig råvara på lång sikt.	Mer råvara skapar fler arbetstillfällen.
U		Ökad produktion av vedråvara till försäljning	Förmodligen positivt netto i evighetsperspektiv.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, vi för statistik på hur stor areal som anpassas och hur.	Ja, utfört på tre ställen på försöksnivå.	Ja, det mesta är redan gjort men det finns några hektar till som vi kan åtgärda.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Mindre virkesuttag per åtgärdad hektar leder till att större arealer måste planeras och åtgärdas på andra platser, för att få samma virkesfångst/intäkt.	Tidskrävande, osäkert resultat.	Kortsiktigt ekonomiskt kostsamt.

Lunds stift: Exempel på åtgärder som främjar klimatnytta

	KL16. Byte av trädslag för framtida motståndskraft	KL17. Återvätning av tidigare utdikad torvmark	KL18. Fossilfri elproduktion
	Plats: Hörby, Trulshärad 3:1	Plats: Karlskrona, Lindet 1:2	Plats: Simrishamn, Östra Herrestad 20:1
	Byta trädslag, i detta fall från gran till ek och björk i nemoral zon (sydsvenska lövskogszonen). Anlägga en skog som står emot klimat-förändringar. Eventuellt bidragsansökan och viltskyddsåtgärd i form av planteringshägn.	Återväta tidigare utdikad torvmark för att avstanna nedbrytning och koldioxidutsläpp. Avverka produktiv granskog. Ändra målklass från PG* till NS**. Naturvårdsavtal med Skogsstyrelsen. *PG = produktionsmål med generell naturvård **NS = naturvårdsmål med skötsel	Att bidra till klimatomställningen genom att producera förnybar energi. Monetära investeringar i solcellsanläggningar.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: (A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Stärker naturens resiliens.	Stärker naturens resiliens.	Värna skapelsen genom att möjliggöra fossilfri energi.
B	Ökad trädslagsblandning och lövandel.	Återställer naturtillstånd som bidrar till biologisk mångfald.	Ökad biologisk mångfald på grund av att det skapas en livsmiljö för andra arter av djur och växter i åkerlandskap.
KL	Ökad resiliens. En motståndskraftig skog skapar förutsättningar för långsiktig kolinbindning.	Skapar förutsättningar för kolinbindning och hindrar utsläpp av växthusgaser	För att minska behovet av fossil energi krävs ökad förnyelsebar energiproduktion.
E		Kolinlagring och vattenbuffring.	Bidra till förnyelsebar energi.
S	Ökad andel lövskog kan bidra till en ljus skog som tilltalar vissa besökare.	Bidrar till ett varierat landskap.	Bidrar till ett trevligt rekreationsområde.
U	Genom ett ståndortsanpassat trädslagsval säkra avkastningen på sikt.	Buffrat vatten i landskapet ökar förutsättningar för tillväxt vid torrare klimat.	Ökad resiliens genom att arrendatorn blir mindre beroende av extern energi. Ekonomiskt fördelaktigt för arrendatorn vilket skapar uthållighet i förvaltningen.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, vi arbetar aktivt med trädslagsval utifrån respektive ståndort. Trädslagsfördelning går att följa i skogsbruksplan.	Ja, nya områden tillkommer årligen. Genomförda områden finns markerade i skogsbruksplan.	Merparten av PLT:s gårdsarrenden skulle kunna ha solcellsanläggningar. Idag har sju gårdar solelsproduktion.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Viltskador på tall- och lövplantor (i det här fallet). Kan bli kostsamt beroende på trädslag och viltskyddsåtgärder.	Områdena är inte sällan högproduktiv skogsmark som idag ger hög ekonomisk avkastning.	Lönsamhet (ekonomiska förutsättningar varierar över tid), inte alla byggnader har lämpliga tak (p.g.a. sin konstruktion).

Skara stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL19. Förnybart drivmedel från skog till industri	KL20. Återställning av gammal torvtäkt om 55 hektar	KL21. Upplåtelse av mark för förnyelsebar energi
	Plats: Skara stift	Plats: Gårdsjömosse, Gårdsjö 1:13	Plats: Töreboda, Hallansberg 3:10
	Minska CO^2-utsläpp genom att använda HVO vid all avverkning och alla virkestransporter. Arbetet består i att ”sälja in” ett annat drivmedel hos samtliga entreprenörer samt det efterföljande uppföljningsarbetet (se till att det dyrare drivmedlet också används).	Minska CO^2-utsläppet genom återvätning och skapande av våtmark av en ej tidigare återställd torvtäkt. Igenläggning av t.ex. gamla diken, så att vattnet stannar kvar i landskapet.	Bidra till både miljö och färdplan för klimatet genom att skapa förutsättningar för produktion av förnybar solenergi. Ingå avtal för markupplåtelse efter att dialog med berörd församling hållits.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Värnar skapelsen genom minskad användning av fossila drivmedel.	Värnar skapelsen genom minskade utsläpp av CO^2.	
B		Främjar både växt- & djurlivet.	
KL	Reducering av CO^2-avtrycket.	Skapar förutsättningar för kolinbindning samt hindrar utsläpp av CO^2 från torven.	Bidrar med förnyelsebar energi och minskar därmed vårt CO^2-avtryck.
E			Bidrar med mark för en solcellsanläggning.
S		Vandringsled märks ut i terrängen kring våtmarksområdet för bättre tillgänglighet.	Lokalproducerad energi.
U			God avkastning.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Konceptet nyttjas för hela stiftets geografi.	Totalt har sex våtmarker återställts och lika många är under ”skapande”.	I dagsläget finns avtal motsvarande 200 hektar solcellspark.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Det är relativt kostsamt, vilket övervägs av nyttan det ger. Ökad administration för förvaltningen.		Stor lokal opinion rörande förnyelsebar energi i stort (gäller både sol och vind).

Stockholms stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL22. Fossilfria skogstransporter	KL23. Återvätning för minskad nedbrytning av torv	KL24. Förlängd omloppstid för långlivade produkter av trä
	Plats: alla skogsfastigheter	Plats Vallentuna Ös„eby-Garns prästgård 3:6	Plats: Värmdö prästgården 1:1
	Minska de fossila koldioxidutsläppen. Vi ser till att transporterna sker på förnyelsebara drivmedel.	Minska nedbrytningen av torv genom att höja vattenståndet. Beslut att ta marken ur produktion och avtal med Skogsstyrelsen.	Stockholm stift bedriver ett återhållsamt skogsbruk med längre omloppstid. Målet är skapa mer timmer i föryngringsavverkningar. Det krävs att PLT klarar av en lägre förräntning från sina fastigheter eftersom vi skjuter intäkter framåt i tiden.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A			Ett försiktigare brukande av skapelsen.
B		Ökad mångfald för arter som trivs i den miljön.	Gynnar arter som trivs i den senare delen av omloppstiden.
KL	Minskar fossila CO^{2-}utsläpp i enlighet med Svenska kyrkans färdplan för klimatet.	Stoppa nedbrytning av torv.	Skapar mer timmer vilket i sin tur leder till mer långlivade produkter.
E	Bidrar positivt till reglerande ekosystemtjänster.	Bidrar positivt till reglerande ekosystemtjänster, som t.ex. att minska risken för uttorkning i området.	Bidrar positivt till reglerande ekosystemtjänster, som t.ex. kolinbindning.
S			Skapar mer skogar som folk kan plocka t.ex. svamp i.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Gäller alla PLT:s skogsfastigheter.	Nej.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Högre kostnader.	Välja rätt områden och bortfall av skogsintäkt.	Ju längre vi låter skogen stå desto fler målkonflikter uppstår med artskydd etc.

Strängnäs stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL25. Viltskyddsbehandling	KL26. Fossilfria transporter	KL27. Byggnation av skogsbilväg, "Jonas väg"
	Plats: Hela stiftet, samtliga förvaltade fastigheter	Plats: Hela stiftet, samtliga förvaltade fastigheter	Plats: Granhed, Katrineholm Himlinge 3:1
	Ökad överlevnad i föryngringar i en geografi med höga viltstammar, för att skapa en hög tillväxt och högre kolinbindning. Ekologisk viltskyddsbehandling av samtliga etableringar av tall och löv.	Minska fossila koldioxidutsläpp. Transportörer kör på förnyelsebart drivmedel. PLT kompenserar ekonomiskt för ökade kostnader.	Kortare drivningsvägar. Investera i vägbyggnation när behov uppstår. Ökad tillgänglighet för samhället.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Värnar skapelsen genom ökad kolinbindning.	Värnar skapelsen genom minskad användning av fossila drivmedel.	Värnar skapelsen genom minskade körskador i skogen, tack vare kortare terrängtransporter.
B	På lång sikt gynnar arter som är trädslagsberoende.		Val av sträckning, skapar livsmiljöer för vissa arter i vägkanterna, överfarter.
KU			Val av sträckning undviker att påverka kulturminnesområdet negativt.
KL	Skapar högre kolinbindning.	Minskade fossila utsläpp av CO^2.	Minskade utsläpp av CO^2.
E	Stödjande ekosystemtjänst som ökar fotosyntesen genom ökad biomassa tack vare högre överlevnad av föryngring.		Ökad tillgänglighet för att nå t.ex. bär- och svampställen, vandringsleder, ridstigar etc.
S		Ett gott exempel för andra aktörer.	Ökad tillgänglighet till skogen.
U	Skapar högre tillväxt.		Effektivare brukande.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
			Ja, någon väg varje år.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	En kostsam åtgärd.	En kostsam åtgärd.	Synpunkter från allmänheten att skogen skärs sönder genom vägnät.

Uppsala stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL28. Återvätning av torvmark	KL29. Byte till kodlås på vägbommar	KL30. Elektrifiering av bilparken och personalens sågar
	Plats: Jordmossen, Siggefora	Plats: Ekeby, Vänge	Plats: Hela förvaltningen
	Minska CO^2-utsläpp, öka vattenhållande förmåga och bidra till forskning. Samverka med myndigheter, bistå med lämpliga objekt, avstå produktion.	Byta ut nyckelhänglås till kodlås för att undvika onödig bilåkning. Köpa nya lås.	Målet är att det vi direkt kan påverka ska vara eldrivet för klimatets skull. Vi har en pågående dialog med entreprenörer kring deras elektrifiering.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
B	Återskapar fuktiga torvmarker som är livsmiljöer för groddjur, sländor m.m.		
KL	Minskat CO^2 utsläpp.	Mindre bilåkning, för entreprenörer och övriga.	Minimera utsläpp av svarta kolatomer till förmån för gröna.
E	Den vattenhållande förmågan ökar, vilket bör bidra till minskad risk för översvämningar. Det minskar också risken för uttorkning, tack vare jämnare flöden. Ger också vatten till viltet.		
S		Rädda om varandras arbetstid, underlättar för entreprenörer.	Flera arbetsmiljöfördelar. Trygga och säkra bilar. Verktygen är lätta och man slipper avgaser.
U	Riskspridning i trädslag, då vi vill återbeskoga med löv istället för gran.	Mindre kostnader med minskat körande.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, vi har avtal på ett 20-tal objekt och fler på gång.	Ja, det är många. De flesta i Uppland har bytts ut, och arbete pågår med resten.	Samtliga av förvaltningens bilar utom en, drivs i dag till hundra procent av el. Den sista är en hybrid (etanol/bensin). Samtliga motorsågar och röjsågar som förvaltningen behöver är utbytta.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Det gäller att hitta rätt objekt. Vi vet inte riktigt ännu hur återbe-skogningen av löv lyckas på objekten, efter pluggning av dikena.	Risk att koden till bommarna sprids, speciellt vid känsliga ställen, t.ex. där vi har stora förråd m.m.	Hur kan vi få samma effekt hos de entreprenörer vi anlitar? Är de elektriska verktygen funktionella för heldagsbruk? Förr var vi oroliga för räckvidden hos bilarna men det fungerar.

Visby stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL31. Överhållning av skog	KL32. Satsningar på sol- och vindelsproduktion	
	Plats: Alla skogsfastigheter	Plats: Hejde Lojsthajd 1:1, Follingbo Prästgården 1:1 m.fl.	
	Öka volymen vid slutavverkning genom längre omloppstider	Grön energiproduktion till samhället på prästlönefastigheter. Upplåta mark och förhandla/teckna avtal.	
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
B	Längre tid för biologiska värden (arter) att utvecklas.		
KL	Större kolförråd och längre bindningstid för kolet.	Minskat beroende av fossil el.	
E		Energiförsörjning.	
U	Överhållen brukad skog har en högre andel timmer. Timmer står för den största intäkten vid avverkning. Ett jämnt timmeruttag över tid ger en jämnare avkastning.	Arrendeintäkter.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	
		Mycket kritik mot både sol- och vindkraftsutbyggnad från lokalsamhället. Tidskrävande.	

Västerås stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL34. Överhållning av skog	KL35. Fossilfri fordonsflotta	KL36. Kolkrediter möjliggör omställning
	Plats: Nora, Östra sund	Plats: Ort, fastighet	Plats: Hela markinnehavet
	Målet är att öka virkesförrådet och timmerandelen på innehavet. Ökat virkesförråd lagrar in koldioxid från atmosfären.	All skoglig personal kör elbilar för att minska de fossila utsläppen.	Ett externt företag kvantifierar och godkänner förvaltningens kolinlagring i skogen enligt en EU-godkänd standard. Målet är att bredda intäkterna genom att förlängda omloppstider och öka kolinbindningen.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A			Mer rekreationsvänliga skogar.
B	Ökad omloppstid och äldre skog kan öka chansen för natur-vårdsarter.		Förlänger omloppstiden vilket ökar chansen för arter som kräver äldre skog för sin överlevnad.
KU	Det finns spår av bergsbruk i bestånden.		
KL		Minskade utsläpp av fossilt kol till atmosfären.	
E	Äldre produktionsskog är ofta trevliga blåbärsskogar.		Mer skogar som kan nyttjas av svamp och bärplockare.
S	Ofta upplevs äldre produktions-skogar positivt ur rekreations-synpunkt.		
U	Uppbyggnad av skogskapital som kan realiseras vid framtida avverkning. Kolkrediter kan tillföra kassaflöde under virkesförråds-uppbyggnaden.		Förvaltningen vill bredda intäkterna och testar därför andra affärs-modeller än virkesförsäljning.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
		Alla anställda i den skogliga förvaltningen (sex personer) och som kör över 1 000 mil per år kör elbil.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
		Det kostar 50 000 kr per anställd och år att byta till en fossilfri fordonsflotta.	Det tar tid att implementera EU:s klimatarbete i förvaltningen vad gäller nya intäkter från kolinlagring

Växjö stift: Åtgärder som främjar klimatnytta			
	KL37. Ekosystemtjänst-certifiering via FSC genom återvätning	KL38. Möjliggöra produktion av vind-el	KL39. Solcellsanläggning på Falåkra arrendegård
	Plats: Växjö Fröjdansås 1:1	Plats: Jönköping, Torestorp 1:7	Plats: Alvesta, Skatelövs prästgård 1:1
	Att möjliggöra för kyrkan att bli klimatneutral till 2030 genom att binda kol i torvmark genom att täppa igen gamla diken och återväta marken. Samarbete med Skogsstyrelsen som tillsammans med vår skogliga fältpersonal ser ut lämpliga objekt, skriver avtal och genomför åtgärden. Växjö stift är först i landet att få till en tredjepartscertifiering med FSC för ekosystemtjänst med inriktning mot klimat. För varje objekt kommer en klimatberäkning att göras som visar på den positiva nettoeffekten i ton koldioxid per år.	Att möjliggöra för kyrkan att bli klimatneutral till 2030 genom produktion av el med vindkraft. Växjö stift upplåter mark för att sätta upp vindkraftverk i skogen på sin mark, på fastigheten Torestorp 1:7 finns fem verk.	Att möjliggöra för kyrkan att bli klimatneutral till 2030 genom produktion av el med solceller. Växjö stift investerar tillsammans med arrendator i solceller för produktion av el.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Klimatkrisen är både en existentiell och andlig kris.	Klimatkrisen är både en existentiell och andlig kris.	Klimatkrisen är både en existentiell och andlig kris.
B	Återvätning innebär att andelen sumpskog kommer att öka i land-skapet vilket är positivt, då stora arealer historiskt har dikats ut.		
KL	Ja, återvätning ger en god klimatnytta genom att den organogena torvmarken inte bryts ner efter att grundvattennivån höjs.	Ja, att arbeta med förnyelsebara energislag som vindkraft har stor klimatnytta.	Ja, att arbeta med förnyelsebara energislag som solceller har stor klimatnytta.
E	Återvätning bidrar till ökad grundvattenbildning, förbättrad vattenkvalité och att utjämna klimatet (torka och nederbörd).		
S		Inhemsk energiproduktion är bra, ger arbetstillfällen och bidrar till förbättrad beredskap.	Inhemsk energiproduktion är bra, ger arbetstillfällen och bidrar till förbättrad beredskap. Med lokal elförsörjning minskar risker vid krig, strömavbrott osv.
U		Upplåtelser för vindkraften ger ett betydande ekonomiskt tillskott till förvaltningen.	

	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, vi har ett långsiktigt samarbete med Skogsstyrelsen och kommer att återväta minst ett objekt per distrikt och år framöver. Just nu har vi fem objekt som är under planering.	Ja, totalt sett har Växjö stift 20 upplåtelser för vindkraft. Det projekteras för mer vindkraft för åren som kommer.	Ja, det finns ytterligare exempel. På senare år har större markförlagda, mer resurseffektiva solparker kommit. Inga parker finns i nuläget uppförda på stiftets marker, men ett tiotal projekt ligger i olika faser. Förhoppning finns om driftstart av några av projekten inom några år.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Om skog behöver avverkas innan återvätning så är det en utmaning att drivningen (avverkning och uttransport av virke) sker utan att markskador uppkommer.	Att få lokalboende att acceptera vindkraftverk i närheten av sina bostäder.	Att få lokalboende att acceptera solparker i närheten av sina bostäder.

Bilaga 1.5 Övriga ekosystemtjänster, exempel

Göteborgs stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster			
	E1. Tillgänglighet genom öppna skogsbilvägar	E2. Upplåtelse för skid- och elljusspår för träning och rekreation	E3. Generell hänsyn i skogslandskapet
	Plats: Dingle, Svarteborgsskogen 1:1	Plats: Ed, Dals-Eds Strand 3:1	Plats: Ivarsbo, Ivarsbo 1:1
	Ge allmänheten tillgång till skogsbilvägsnätet för att underlätta åtkomst till skog och mark. Låta befintliga bommar vara öppna. Behöver kontrollera slitage av vägar och nedskräpning återkommande.	Ge allmänheten möjlighet till fysisk aktivitet. PLT upplåter mark och har dialog med den lokala idrottsföreningen. Bedriver ett anpassat skogsbruk i och runt elljus- och skidspåren.	Målet är att skapa kantzoner mot tex. myrar, bäckar och ställa grupper med träd för att ge skydd för djurlivet. Att i samband med avverkningsplanering markera och undanta område från skogsbruk i syfte att skydda, gynna eller i framtiden skapa naturvärden.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Bereder möjlighet att vistas i skapelsen i form av skog och mark. Ta del av intryck, plocka svamp och bär m.m.	Möjliggör naturupplevelser och fysisk aktivitet inom närområdet till samhället, vilket innebär att man tar del av de andliga värden som finns i naturen och guds skapelse.	Gynnar skapelsen och den biologiska mångfalden.
B		Anpassat skogsbruk i området vilket ger en förändrad biologisk mångfald genom spridning i åldrar, trädhöjd och trädslagblandning. Det ger förutsättningar för en annan biologisk mångfald än tidigare.	Bidrar till biologisk mångfald genom att känsliga områden skyddas, orörda områden lämnas för fri utveckling och nya kantzoner tillskapas.
KL			Bidrar till landskapets vatten-hållande förmåga och vattenkvalité. Ger friskare växande skogar.
E	Möjlighet att plocka svamp och bär.	Bidrar till vardagsrekreation och träningsaktiviteter.	Bidrar till landskapets vatten-hållande förmåga och vattenkvalité.
S	Underlättar att ta sig ut i skog och mark och ta del av denna och plocka bär och svamp.	Elljus tillåter aktivitet även vid mörker. Anpassat skogsbruk bidrar till upplevelsen genom "luftiga" skogar där sikten är fri, varierande åldrar och trädslagsblandning.	Generell hänsyn i form av lämnade träd och trädgrupper minskar upplevelsen av kala ytor efter avverkning, vilket upplevs positivt. Bidrar även till varierat skogslandskap.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Merparten av stiftets vägar är öppna. Vid återkommande nedskräpning eller inbrott i bostäder kan vägbommar stängas.	Finns många upplåtelser för elljusspår på PLT:s markinnehav.	Generell hänsyn tillämpas vid samtliga skogliga åtgärder.

	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Utmaningen är dumpning och nedskräpning samt buskörning som skadar vägarna.	Förutsätter mycket dialog med berörda kommuner eller föreningar. Stor anpassning i skogsbruksmetoder och avverkningstidpunkt.	Förutsätter en bra traktplanering och samarbete med utförande entreprenör. Idet finns inte alltid generell hänsyn att lämna, t.ex. i rena skötta granbestånd. Viktigt att skapa områden för framtida generell hänsyn i de fallen.

Härnösands stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster			
	E4. Fjällstation Arådalen	E5. Öka lövandelen, skapa mer lövskog	E6. Håckrens fiskevårdsområde
	Plats: Ovikens PB 1:1	Plats: Stigsjö pbol 1:1	Plats: Mörsils och Undersåkers PB 1:1
	Sveriges äldsta fjällstation i drift. Ägs av PLT drivs av STF. Finns även ett kapell. Mycket jobb med drift och underhåll.	Har sparat allt löv vid en avverkning. Vi jobbar aktivt på plats för att skapa mer löv. Därigenom skapar vi robustare skogar.	Aktivt fiskevårdsområde där PLT har stor andel. Administrativt styrelsearbete, även jobb i fält, insättning fisk m.m.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Kapell, viktig plats för samerna, lyfta fram samiska värden.		Fin vildmark, fiskeupplevelser. Närhet till skapelsen.
B	Angelikasjön, unik fjällflora.	Vi ökar lövskogsandelen med allt vad det innebär.	
KU	Fäbodvall, fjällstation skolkåta, kapell, leder, pilgrimsvandring.		
KL		Öka ekosystemets motståndskraft.	
E	Fjällturism, fjällstation som STF arrenderar, bas för pilgrimsvandring i området.	Öka ekosystemets motståndskraft.	Fisketurism, besöksnäring.
S	Friluftsområde, stugområde. Vi har sålt ett 60-tal tomter i området.		Fisketurism, tillgängligt för alla, gratis för barn upp till 18 år.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ett unikt exempel.	Det finns fler liknande exempel. Ofta tätortsnära, ljusare, tryggare skogar.	Vi är med i flera fiskevårdsområden.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Kräver ganska stort engagemang.		Många möten.

Karlstads stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster			
	E7. Skapa funktionella bryn mellan skog och odlad mark	E8. Låta diken växa igen	E9. Skogsbilvägar öppna för alla
	Plats: Tröstad	Plats: Västgötetorp	Plats: Alkvettern
	Målet är att skapa funktionella bryn mellan skogsmark och jordbruksmark som ska gynna bland annat pollinatörer samtidigt som bonden inte ska behöva röja för att hålla odlingsmarken öppen. PLT behöver "backa tillbaka" brynet in på skogsmarken. Alla granar avverkas, ingen återplantering av barrträd sker och det nya brynet sköts i kommande röjningar så att buskar och lövträd gynnas.	Målet är att hålla kvar vattnet i landskapet under en längre tid och samtidigt gynna naturvärdena. Spara sumpskogar som hänsynsytor och undvika att dikesrensa i och i närheten av dessa.	Allmänheten ges tillgång till ett stort enskilt bilvägnät inom ett av kyrkans största markinnehav i landet. Ställer krav på mer tillsyn, vägreparationer och städning jämfört med om vägarna skulle bommas.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Ett andligt perspektiv på förvaltning innefattar att bevara skapelsens mångfald och ekosystemtjänsterna.	Ett andligt perspektiv på förvaltning innefattar att bevara skapelsens mångfald och ekosystemtjänsterna.	Ett andligt perspektiv på förvaltning omfattar social hänsyn, däribland att tillgängliggöra markerna genom att ha öppna vägar.
B	Gynnar sälg, rönn, asp och buskar. Samtliga arter är en brist i landskapet och åtgärden gynnar bland annat pollinatörer.	Gynnar arter som är beroende av fuktiga och stabila miljöer i skogen.	
E	Gynnar pollinatörer.	Ja, den ökar landskapets vattenhållande förmåga samt tillgången till rent vatten.	Tillhandahåller miljöer för friluftsliv och rekreation.
S			Gör miljöer för friluftsliv och rekreation mer lättillgängliga, exempelvis för bär- och svampplockning samt jakt. Förbättrar säkerheten och åtkomsten för räddningstjänst.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Vi har gjort cirka tre liknande åtgärder de senaste tre åren. Inga stora arealer eftersom det är bryn/kantzoner.	Det finns inga exakta siffror, men det är ett avstående vi gör kontinuerligt när vi avgränsar hänsynskrävande biotoper (sumpskogar) i våra slutavverknings- och gallringsplaneringar.	Den övervägande delen av alla skogsbilvägar är tillgängliga utan vägbommar (förutom kortare perioder vid t.ex. tjällossning).
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Att få ut information i alla led att vi inte ska plantera hela arealen ända ut till åkerkanten.	Nej, det är ett inarbetat arbetssätt.	Ja, avsaknad av bommar ökar nedskräpning och sönderkörning av vägar. Ett återkommande problem är dumpning av skräp, skrotbilar och liknande.

Linköpings stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster			
	E10. Förbättra vattenkvalitén	E11. Fler ska fiska, jaga och leka på kyrkans mark.	E12. Ökad tillgänglighet
	Plats: Smedby 1:1	Plats: Hela stiftet	Plats: Hela stiftet
	Anläggande av bevattningsdamm och kvävefälla. Vattenbesparande och minskade utsläpp.	Att människor ska få arrendera jakt och fiske på kyrkans mark samt att barn ska få leka och lära i skogen. Upplåter arrenden. Upplåter skolskogar, Lambohov, Tjällmo, Lommaryd, Frödinge m.fl.	Att allmänheten ska kunna vistas och arrangera diverse aktiviteter i stiftets skogar. Hålla vägar och stigar som nyttjas i gott skick. Upplåter mark för bl.a. rally i Målilla-Gårdveda. Flertal rastplatser med picknickbord, bl.a. Malexander. Bidragit till asfalterad slinga intill skidspår för rullstols-burna i Ödeshög. Bidrog till byggande av fågelskådarbrygga för rörelsehindrade i Tranås Säby.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A		Att vistas i naturen på detta sätt kan för många vara en andlig upplevelse.	Att vistas i naturen på detta sätt kan för många vara en upplevelse som andlig.
B	Detta har blivit en plats för bl.a. tofsvipor och andra våtmarksfåglar.		
KL	Bidrar till att hålla kvar vatten i landskapet.	Att äta viltkött är klimatsmart.	
S		Dessa aktiviteter är i mångt och mycket sociala och bidrar till folkhälsan.	Dessa aktiviteter är i mångt och mycket sociala och bidrar till allmänhälsa.
U	Bidrar till ökad produktion av grödan.		

Luleå stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster			
	E13. Producera kolkrediter för en ny marknad	E14. Återställning av våtmark	E15. Samarbete med besöksnäringen
	Plats: Sorsele, Sorsele 1:1	Plats: Korpilombolo, Korpilombol 6:1	Plats: Muonionalusta, Muonionalusta 1:1
	Skapa en produkt som är säljbar utifrån det mer långsiktiga skogsbruk som PLT bedriver jämfört med snittskogsägaren. Analys av avtalsformer, analys av trovärdighet och transparens mm. Kunskap om skogens utveckling lokalt.	Återställa en dikad våtmarks biologiska status inklusive vattenhållande förmåga. Aktiv förvaltning och goda kontakter med myndigheter mm.	Skapa förutsättningar för turistverksamhet genom samverkan med turistentreprenör. Upplåta mark med rimliga villkor som gör att verksamheten kan utvecklas. Överväga att sälja mark till rimliga priser för att möjliggöra utveckling
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Hjälpa världen att bli koldioxidneutral kan tyckas ha ett andligt värde.	Återställning av mänsklig aktivitet kan ses som andligt.	Förutsättning för lokalt företagande och levande landsbygd.
B		Naturliga arter kan förhoppningsvis fortleva/återetablera sig.	
KU			Hjälper till att upprätthålla kulturmiljön med öppna landskap.
KL	Begränsa uppvärmningen genom att jobba mot nettonoll-utsläpp av koldioxid.		
E		Ökar den vattenhållande förmågan i landskapet.	
S	Mer komplext skogsbruk ger fler arbetstillfällen, kan dock ge mindre tillgänglig råvara i vidareförädlingsleden.		Arbetstillfällen och service på landsbygden.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, vi har tecknat 4 avtal om CO2 krediter	Ja, ett tidigare projekt	Ja, många upplåtelser som finns registrerade men även fler aktiviteter som inte är formaliserade (allemannsrätten)
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Väldigt osäkert ekonomiskt utfall, nya oprövade skogsskötsel-metoder mm.	Kan ifrågasättas om offentliga medel ska användas till detta, hur vägs nytta mot kostnad.	Tidskrävande och litet ekonomiskt utbyte. Egna anläggningar kräver underhåll och skötsel (nedskräpning m.m.).

Lunds stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster			
	E16. Återställning naturliga vattendrag	E17. Skapande av våtmarker	E18. Främja livsmedelsförsörjning
	Plats: Skurup Skivarp 1:1	Plats: Trelleborg, Vemmerlöv 13:1	Plats: Trelleborg, Stora Slågarp 18:1
	Ersätta raka diken och vattendrag med meandrande åar och tvåstegsdiken i syfte att förhindra översvämning och samtidigt öka den biologiska mångfalden och minska näringsutsläpp. Hägna in området och förse med betesdjur. Avstår vissa arealer som annars skulle ha använts till livsmedelsproduktion för tvåstegsdiken.	Vattenreglering som minskar näringsläckage och stärker den biologiska mångfalden. Upplåtelse av mark som därmed inte kan brukas. Underhållsåtgärder.	Att skapa en produktiv och bärkraftig jordbruksfastighet. Gott samarbete med duktiga arrendatorer. Investeringsvilja.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A		Värnar skapelsen.	Bidra till människors överlevnad genom matproduktion.
B	Ökad biologisk mångfald på grund av att det skapas en livsmiljö för andra arter av djur och växter i åkerlandskap. Skapar ekologisk konnektivitet (sammanhängande livsmiljöer).	Skapar livsmiljöer för fåglar, groddjur och insekter. Även för växter.	
KL		Minskar näringsläckage.	Positivt för klimatet med närodlad mat som inte importeras.
E	Ökad resiliens i form av motståndskraftig miljö, minskad risk för översvämning och uttorkning.	Bidrar till vattenhållning i landskapet och minskar effekter av torka och skyfall.	Bidrar till livsmedelsförsörjning. Bidrar till självförsörjning.
S	Bidrar till ett trevligt rekreationsområde.	Genom minskad risk för översvämningar skapas tryggare lokalsamhällen	Skapar arbetstillfällen på gården och även (indirekt) i vidare-förädlingen.
U		Skapar resiliens och möjliggör uthållig avkastning eftersom effekterna av torka och skyfall mildras.	Livskraftig företagsamhet är en förutsättning för uthållig avkastning från jorden.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, där förutsättningar finns. Har gjort detta på ett antal fastigheter i slättlandskap och planerar för fler områden.	Ja på flera fastigheter. Måste vara rätt våtmark på rätt plats för att inte bli kontraproduktivt	All jordbruksmark i Skåne och Blekinge som förvaltas av Lunds stift
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Personalresurser - kräver omfattande dialog med intressenter. Medför kostnader.	Arrendatorn måste vara positiv till åtgärden. Krävs finansiering. Produktiv mark tas ur bruk. Kol lagras medan metan kan riskera att släppas ut. Tidskrävande process.	Förutsätter att jordbruks-arrendatorn har god anpassnings-förmåga i en föränderlig omvärld.

Skara stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster			
	E19. Sveriges tuffaste OCR-bana (Obstacle Course Racing)	E20. Tillgängliggörande av jakt för utbildning	E21. Båtplatser i Vänerskärgården
	Plats: Limmared, Åsarp 7:14	Plats: Torsö, Fågelö 4:13	Plats: Eriksberg, Traneberg 1:12
	OCR-banan, som är avsedd för både träning och tävling, gynnar hälsa genom fysisk aktivitet. Upplåtelse av mark till den lokala föreningen.	Genom Jägarförbundet Skaraborg tillgängliggöra jaktmark för utbildning med fokus på ungdomar, kvinnor, funktionsnedsatta och marklösa jägare. Upplåtelse av jakträttsavtal.	Ge allmänheten möjlighet till båtplatser på Kållandsö. Få tillstånd från berörda myndigheter.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A		Många som bedriver jakt upplever jakten som ”ett andligt värde”.	Naturupplevelser kan bidra till andliga upplevelser.
E	Tillgängliggör motionsspår.	Viltkött ut på marknaden.	Ge allmänheten möjlighet till båtplatser på Kållandsö.
S	Möjliggör samt främjar rekreation och träning i naturen.	Skapar förutsättningar för vistelse i skog och mark.	Möjliggör rekreation i Vänerskärgården.
U	Möjlighet till intäkt.	Upplåtelsen ger en intäkt.	Upplåtelsen ger en intäkt.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
			En handfull större bryggor.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Kräver förstärkt hänsyn vid skogsbruksåtgärder.		Svårighet att få tillstånd för nya anläggningar.

Stockholms stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster			
	E22. Skogen kallar	E23. Elljusspår för rekreation och träning	E24. Aktiv skogsskötsel för motståndskraftiga skogar
	Plats Katrineholm Långkärr 1:6	Plats: Täby Prästgården 2:1	Plats: Alla fastigheter inom PLT
	Stötta konstverket Skogen kallar, ett projekt med stöd av Statens konstråd på Fågelsta säteris mark. PLT avsätter skog som gränsar till konstverket för att öka upplevelsen av orörd natur.	Erbjuda rekreation och friluftsliv till invånare. Upplåter mark för spår och belysning.	Genom en aktiv skogsskötsel skapa motståndskraftiga skogar för framtidens klimat. Krävs att vi aktivt jobbar med rätt trädslagsfördelning, åtgärder i rätt tid, ökad lövandel, vågar utmana oss själva etc.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Försiktighet i brukandet av skogen bidrar till upplevelsen av konstverket.	Möjliggör naturupplevelser inom närområdet för de kringboende och de som nyttjar den kommunala idrottsanläggningen.	
B			En välmående skog gynnar en biologisk mångfald.
KU	Gynnar konstverket.		Ett aktivt skogsbruk synliggör våra kulturlämningar i skogen.
KL			Skogen växer bättre och bidrar på det sättet till kolinbindning.
E		Bidrar till vardagsrekreation och träningsaktiviteter.	Bidrar till försörjande och stödjande ekosystemtjänster.
S	Bidrar till kulturella ekosystemtjänster.	Belysningen möjliggör aktivitet året runt (skidspår på vintern) och ökar tryggheten.	
U			Skogar som mår bra och växer bra ger även möjlighet till större avkastning.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Nej.	Nej, bara ett elljusspår.	Gäller alla PLT:s fastigheter.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Samråd med konstnärerna.	Teckna avtal med kommunen. Slitage och påverkan på omkringliggande mark.	Att få tiden att räcka till, samt att vi vågar utmana våra gamla sanningar.

Strängnäs stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster

	E25. Upplåtelse av mark för barnverksamhet	E26. God skogsskötsel	E27. Ökad lövandel för motståndskraftiga skogar
	Plats: Hälleforsnäs, Flen Mellösa-Näs 1:156	Plats: Hela stiftet, samtliga fastigheter som förvaltas	Plats: Östra Vingåker, Vingåkers-Kvarngölet 1:1
	Kunskapsuppbyggande för barn som vistas i skogen för att lära dem att hitta hem. Upplåta fastigheten för ändamålet till Bygderådet i Hälleforsnäs som driver projektet "Hitta vilse".	Genom aktiv skötsel av skogen bidra till hög tillväxt som skapar timmer, massaved och biobränsle. Föryngring med lämpliga trädslag för marken och klimatet, röjningar och gallringar i rätt tid och med rätt intensitet.	Högre resiliens genom ökad lövandel. Plantera förädlad björk på tidigare granmarker.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Värnar människan.	Brukandet i sig.	Visuell upplevelse genom ökad lövandel i landskapet.
B		Bidrar till livsmiljöer för de arter som är beroende av t.ex. solbelysta miljöer.	Gynnar arter knutna till lövskogar.
KU		Synliggör kända kulturlämningar och hittar okända.	Gynnar den visuella upplevelsen av landskapet.
KL		Klimatnytta genom substitution.	Genom val av förädlade plantor skapas en hög kolinbindning.
E	Kulturell ekosystemtjänst.	Försörjande ekosystemtjänst; timmer och massaved, biobränsle, vilt, svamp och bär, vatten.	Stödjande ekosystemtjänst; stabilitet och resiliens och habitat och livsmiljöer.
S	Får människor att känna sig trygga i skogen.	Skapar tillgänglighet, arbetstillfällen.	Ljusare skogar som får människor att känna sig trygga.
U		Skapar genom aktiva val i skoglig skötsel både direktavkastning och värdetillväxt.	Riskspridning genom en ökad variation av trädslag.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
			Ja, men kan inte kvantifiera.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Tidsbrist.	Viltstammarnas storlek eftersom viltbete försvårar möjligheten att få rätt trädslag att utvecklas på rätt plats. Kalamiteter.	Viltstammarnas storlek eftersom viltbete försvårar möjligheten att få rätt trädslag att utvecklas på rätt plats. Kalamiteter.

Uppsala stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster			
	E28. Planering av överfart av bäck	E29. Tillgänglighet till skogen	E30. Skapa fiskemöjligheter
	Plats: Hassela	Plats: Jordåsen, Mackmyra	Plats: Ockelbo, Hällsjön
	Säkra vattenkvalitet och undvika skador på mark och vatten. I första hand planera så att ingen överfart behövs, i andra hand säkra att rejäla överfarter byggs t.ex. stålbro i Hassela.	Hålla vägar öppna (undvika vägbommar) och underhållna så att människor kan komma ut i naturen.	Möjlighet för allmänheten att fiska. Genom att vi tillsammans med två andra aktörer administrerar försäljning av fiskekort.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Säkra vattenkvalitet bidrar till en mångfald av positiva effekter nu och framåt.	Ge möjlighet för människor att söka sig ut för att få ta del av andlighet i skog och mark.	Fiske upplevs meditativt av vissa människor.
B	Inga vandringshinder, ingen grumling m.m.		
E		Skapar tillgänglighet även för jägare, svamp- och bärplockare m.m.	Möjlighet att fiska.
S	Ger möjlighet att korsa vattendrag.	Tillgång till rekreation.	Bidrar till integration. Rekreation.
U		Underhållna vägar möjliggör skogsbruk.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, i samband med att åtgärder ska göras i anslutning till vattendrag.	Ja, de flesta av våra vägar i Gävleborgs län hålls öppna.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Att informationen går hela vägen fram till utföraren.	Att orka prioritera underhållet. Att vägarna inte missbrukas genom dumpning av skräp etc.	Kräver arbetstid.

Visby stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster			
	E31. Försäljning av grenar och toppar (grot) till fjärrvärmeverk	E32. Deltagande i vattenprojekt	
	Plats: Alla skogsfastigheter	Plats: Alla fastigheter	
	Leverans av förnyelsebar råvara för värmeproduktion till samhället med hjälp av aktivt skogsbruk.	Kunskapsbyggande i förvaltningen och samverkan/erfarenhetsutbyte med relevanta aktörer på Gotland. Projektet syfte är kunskaps-uppbyggande inom deltagande organisationer inte att bygga fysiska vattenanläggningar.	
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
KL	Minskad användning av fossila bränslen och import av sopor.		
E		Bidra till hållbar vattenhushållning/förvaltning på landskapsnivå (hela Gotland).	
S	Värme till fjärrvärmenätet för leverans till människors bostäder.		
U	Intäktsbringande verksamhet.		
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	
	Mer hyggesfritt skogsbruk minskar möjligheterna att ta ut grot och innebär mindre intäkter.	Tid och engagemang krävs.	

Västerås stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster

	E34. Motionsspår och utegym	E35. Generell hänsyn och målbilder	E36. Skidåkning vid vackra Granberget
	Plats: Götlunda	Plats: Nora, Östra sund	Plats: Leksand, Granberget
	Ge allmänheten möjlighet till fysisk aktivitet. PLT upplåter mark och har dialog med den lokala idrottsföreningen. Bedriver ett anpassat skogsbruk i och runt motionsspåret.	Målet är att skapa kantzoner mot t.ex. myrar, bäckar, åkermark och ställa grupper med träd för att ge skydd för djurlivet. Att i samband med avverkningsplanering markera och undanta område från skogsbruk i syfte att skydda, gynna eller i framtiden skapa naturvärden.	Ge allmänheten möjlighet till fysisk aktivitet. PLT upplåter mark och har dialog med den lokala idrottsföreningen. Bedriver ett anpassat skogsbruk i och runt elljus- och skidspåren.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Trevliga skogsmiljöer och fysisk aktivitet utomhus upplevs av många bidra till en bättre existentiell hälsa.		Trevliga skogsmiljöer och fysisk aktivitet utomhus upplevs av många bidra till en bättre existentiell hälsa.
B			Längre omloppstider ökar möjligheten för vissa arter att fortplanta sig.
KU	Motionsspåret tangerar en gammal kolerakyrkogård.		
S	Bidrar till folkhälsan.		Positivt för rekreation och folkhälsan.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Det finns ca tjugo motionsspår på markinnehavet men det är bara ett utegym.	Många.	Det finns ett tiotal skidspår på markinnehavet.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Ökat slitage på skogen samt viss skadegörelse och nedskräpning i närheten av utegymmet.		

Växjö stift: Åtgärder som främjar övriga ekosystemtjänster			
	E37. Restaurering av betesmark	E38. Tillgängliggöra skog och mark för allmänhet	E39. Anlägga en våtmark i skogen
	Plats: Högsby, Fagerhult 1:1	Plats: Växjö, Hemmesjö 6:1	Plats: Uppvidinge, Björneke 2:3
	Bevara och gynna den biologiska mångfalden samt skapa en fin miljö för närboende. Avverkning av träd och buskar, stängsling och samarbete med djurhållare.	Att göra skog och mark tillgängligt för allmänhet för svamp-, bärplockning och friluftsaktiviteter. Genom att inte sätta upp bommar till vägarna.	Hålla kvar vattnet i landskapet en längre tid och samtidigt gynna naturvärden. Positiva effekter som vattenrening, minskad klimatgasavgång, biotop för mångfald, rekreation och grundvattenbildning. Engagera en naturvårdskonsult som hjälper till att projektera och genomföra åtgärden (LONA).
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Skapar vackra miljöer med betande djur i ekhagar.	Ger tillträde till naturen, stillhet.	
B	Ökar den biologiska mångfalden i landskapet.		Ökar den biologiska mångfalden i landskapet.
KU	Positivt, området har tidigare varit bete.		
KL			Minskar klimatgasavgången.
E	Bidrar till öppna landskap och livsmedelsförsörjning.	Svamp och bärplockning.	Bidrar till grundvattenbildning, sänker vattnets hastighet i landskapet.
S	Gynnar lokalsamhället och bidrar till sysselsättning.	Främjar människors tillgång till naturen, speciellt lokalsamhället.	Positivt för rekreation.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Betesmarker är områden som generellt har hög biologisk mångfald och ger landskapet en variation. Växjö stift uppskattar att man har ca 2 300 hektar betesmarker.	Ja, det är policy på Växjö stift att hålla vägnätet öppet för allmänheten.	Ja, Växjö stift har ett samarbete med en naturvårdskonsult för att arbeta med att skapa våtmark i skog och på jordbruksmark. Flera projekt är färdigställda, t.ex. Visingsö, Skirö och flera är på gång.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Att hitta djurhållare för områden som betas kan vara utmanande.	Tyvärr är nedskräpning ett stort problem för oss, som en följd av att vägnätet är öppet. Arbete kring uppstädning tar resurser och energi från personalen.	Det krävs specialkompetens utifrån för att kunna driva dessa projekt, ofta utdragna processer med myndigheter för tillstånd.

Bilaga 1.6 Social välfärd, exempel

Göteborgs stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S1. Vandringsleder för friluftsliv och rekreation	S2. Anlitande av lokala entreprenörer	S3. Orienteringsträning och tävling
	Plats: Munkedal, Torreby 3:1	Plats: Uddevalla, Forshälla 1:1	Plats: Hjärtum, Hjärtum 1:1
	Möjliggöra vandring och rekreation nära lokalsamhället. Upplåter mark och har tät dialog med Munkedals kommun samt närboende. Röjer och håller stigarna öppna, anpassat skogsbruk.	Anlita lokala entreprenörer för att bygga långsiktiga relationer där kunskap kan byggas upp över tid och ge trygga förutsättningar för att bedriva en entreprenadfirma. Bra avtal, dialog och samarbete över tid med entreprenören	Ge möjlighet att träna och tävla i orientering som ger fysisk aktivitet och samvaro. Dialog med den lokala orienteringsföreningen och upplåtelse av mark och vägar.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Möjlighet att visas ute i naturen och ta del av skapelsen.		Möjlighet att visas ute i naturen och ta del av skapelsen.
B	Anpassat brukande vilket kan ge en annan typ av biologisk mångfald och bidra till ökad variation.	Kunskap och samsyn byggs upp över tid och skapar förutsättningar för god miljöhänsyn och väl utförda åtgärder.	
KU		Samsyn och dialog ger kunskap och förståelse för vikten av hänsyn och skydd av kultur- och fornlämningar.	
E	Bidrar till att kommunen kan erbjuda sina invånare motionsområden.		
S	Ger möjlighet till utomhusvistelse och fysisk aktivitet.	Erbjuder arbetstillfällen på landsbygden. Ger unga möjlighet att få arbete eller praktik på "hemmaplan".	Ger människor möjlighet att träffas, träna och vistas i naturen.
U		Bidrar till en effektiv förvaltning genom långsiktiga samarbeten. Leder till väl utförda skogsbruks-åtgärder.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, det finns många stigar och leder på stiftets fastigheter.	Ja, de flesta av de anlitade entreprenörsföretagen har lokal förankring inom stiftet.	Ja, orienteringstävlingar, hundspårkurser, svampkurser förekommer.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Kräver extra planering och dialog innan skogsbruksåtgärder genomförs. Dyrare förvaltning och minskad avkastning p.g.a. anpassat brukande och minskat uttag av skogsråvara.	Utmaning att hitta lokal personal för skogsvårdstjänster.	Förutsätter resurser för dialog.

Härnösands stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S4. Hembygdsförening Grundsunda	S5. Skogsmuséet i Mörsil	S6. Skogen i skolan Härnösand
	Plats: Grundsunda PB 1:1	Plats: Mörsil Römmen	Plats: Byåker 1:1
	Upplåter mark för hembygds-förening. PLT utför visst underhåll.	Skogshistorisk utställning, kyrkans skogars historia. PKT bidrar ekonomiskt.	Skogen i skolan bidrar till att få ut barn i skogen, vilket främjar framtida rekrytering m.m. Vi är värdar på Skogen i skolan-dagar, betalar medlemskap, ingår i lokal styrelse. Vi erbjuder också PRAO-verksamhet
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
KU	Ofta gamla byggnader, utställningar med lokal anknytning.	Berättar om skogshistoria, bl.a. kokerskans roll i skogshistorien.	
E	Besöksturism.	Främjar besöksturism.	
S	Se ovan	Se ovan, historiskt lärande	Skogligt lärande för barn och lärare.
U			Underlättar framtida rekrytering till skogsbruket.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Många hembygdsföreningar nyttjar våra marker.		Vi har denna typ av verksamhet i ett par kommuner.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
			Det tar tid för oss, vi är ganska få.

Karlstads stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S7. Tätortsnära anpassad skogsskötsel	S8. Bidra till sysselsättning för personer med funktions-nedsättning	S9. Samråd med lokalboende inför åtgärder
	Plats: Holmedal	Plats: Alkvettern	Plats: Kyrksten
	Målet är att ha en skog som lockar till utomhusaktivitet (motionsspår, discgolfbana, kojor mm). Åtgärderna som görs anpassas så att skogen är varierad och att man har god sikt.	Anlitar ett lokalt verksamt skogsvårdsföretag (Samhall) som anställer personer med funktionsvariation.	Målet är att inhämta synpunkter från lokalt boende vid åtgärder intill deras hus. Utskick av inbjudan med material. Träffa boende i fält. Anpassning av åtgärderna till synpunkter som framkommit.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
S	Tillhandahåller naturmiljöer för friluftsliv och rekreation, exempelvis bär- och svampplockning, skidåkning, löpning, discgolf m.m.	Bidrar till lokal företagsamhet. Stärker möjligheten till syssel-sättning för människor med funktionsvariation.	Ge lokalt boende ökat inflytande.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, det finns tätortsnära/skolnära skog på ytterligare tre platser. Jämfört med andra stift har vi väldigt lite tätortsnära skog.		Ja, vi har gjort liknande samråd, sammanlagt fyra stycken av den här större karaktären under de senaste fem åren. Mer informella samråd av mindre karaktär görs löpande med enstaka boende som berörs av avverkning, uppskattningsvis cirka 20 per år.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Planering och dialog tar extra tid. Det finns inget svar på vad som är rätt eller mest populär åtgärd. Det beror på vilken person man frågar.	Ja, det går inte att ha bråttom när åtgärder ska utföras.	Planering och dialog tar extra tid. Det finns inget svar på vad som är rätt eller mest populär åtgärd. Det beror på vilken person man frågar.

Linköpings stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S10. Nya picknickbord vid Svarten	S11. Hyggesfri fastighet	S12. Fälttävlan i skogen
	Plats: Malexander	Plats: Tranås, Knutingarp 1:1	Plats: Tollstad 7:1
	Utplacering av picknickbord vid natursköna platser där människor passerar, t.ex. vid Svarten i Malexander. Målet är besökare ska att kunna rasta i fina miljöer och få själslig harmoni. I samarbete med byalaget i Malexander underhålls platserna. Det skapar förståelse för vår förvaltning.	Inom det kommunala reservatet Illern behålla skogskänslan för de som motionerar på stigarna och lederna som finns i skogarna, genom att bedriva hyggesfritt skogsbruk. På kort och lång sikt ställa om från trakthyggesbruk till hyggesfritt skogsbruk.	Den lokala ridklubben kan träna fälttävlan i skogen. Stigar hålls öppna och ridbara. Ridklubben får sätta upp hinder på flera ställen på fastigheten.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Få möjligheten att uppleva sjön Svarten och skogen med en kopp kaffe.	Att få möjlighet att vandra genom pelarsalar av gammal tallskog som kan ge en känsla som knyter an till andlighet.	
B		Arter som gynnas av eller är i behov av beskuggning och/eller skoglig kontinuitet kan gynnas av ett hyggesfritt brukande.	
KU		De torplämningar som finns inom skogen kommer att friställas.	
KL			
E	Människor som rör sig på våra marker får ett bord att sitta vid, vilket kan bidra till en mer positiv friluftsupplevelse.		
S		Ger möjlighet för befolkningen att fortsatt ha en skogskänsla längs med motionsspåren.	Merparten av skogen på fastigheten brukas med hyggesfria metoder då det bidrar till att bevara känslan av att rida i mindre påverkade skogsmiljöer
U	Kan bidra till att synen på skog och skogsbruk blir positivare.		
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	På 10-15 platser runt om i stiftet har detta utförts.	Mjölby Tollstad 7:1, mycket lövskogar med frekventa ridstigar och terrängritt.	

Luleå stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S13. Upplåta mark till utförsåkningsanläggning	S14. Skolskogen i Åsele	S15. Rekreationsområdet Tannberget
	Plats: Tärnaby, Laxnäs 1:1	Plats: Åsele, Åsele 1:1	Plats: Lycksele, Lycksele 11.12
	Bibehålla skidturism i området. Upplåta mark för verksamhet och vara lyhörd för nya satsningar som kan leda till fler arbetstillfällen m.m.	Erbjuda skolan undervisningsrum på PLT- mark. Anpassa skötseln efter skolans önskemål, intensiv skötsel vid efterfrågan.	Stadsnära fastighet där motionsspår funnits sedan länge, bidrar till folkhälsa, utbildning (skidgymnasium) rekreation, attraktiva boendemiljöer. PLT har sålt mark för asfalterade rullskidspår/konstsnöslinga, upplåter mark till längre natursnöspår. Anpassad skötsel efter flera aktörers önskemål, lyhördhet och vilja att avstå ekonomisk avkastning.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Levande bygd är ett bidrag till andlighet.	Skolverksamhet i naturen bör kunna ses som en andlig upplevelse.	Att få vara ute i en miljö som upplevs som trevlig bör höja upplevelsen även ur andligt perspektiv.
B			Försiktig skogsskötsel med mer kontinuitet ger möjlighet för känsliga arter att fortleva.
KU	Området brukas och det finns möjlighet för människor att bruka jord även med betande djur för att upprätthålla kulturarvet.	Lära ut om skogens och skogsbrukets historia för att lära nya generationer om kulturarv och varför det är viktigt att bevara.	Skogen som historia blir tydlig när ett mer genomtänkt brukande kan ta hänsyn till gamla seder och bruk.
S	Verksamheten bidrar till ekonomin i bygden på ett avgörande sätt.	Interaktion med näringsliv och verkligheten ger barnen insikt i hur samhället fungerar.	God rekreation är viktig för folkhälsa och återhämtning för innevånarna i samhället och dess produktivitet.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, vi har flera upplåtelser till skidbackar även om detta är det med störst påverkan på samhället.	Ja, vi har fler upplåtelser till skolskogar.	Ja vi har många upplåtelser till motionsspår och andra friluftsaktiviteter.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Låg ekonomisk avkastning på insatt kapital.	Nyttan bygger mycket på lokalt engagemang från lärare, tids-krävande skötsel och underhåll.	Minskad ekonomisk avkastning p.g.a. mindre avverkning och dyrare metoder vid avverkning. Svårt att få enhetliga förväntningar från lokalsamhället hur stort ”området” är, d.v.s. var vi kan börja bruka skogen utan särskild hänsyn.

Lunds stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S16. Egen skoglig personal	S17. Lokala jakträttsinnehavare	S18. Stödjer lokalt föreningsliv
	Plats: Lunds stift	Plats: Osby, Loshult 6:1	Plats: Kristianstad, Västra Vram 1:1
	Egen personal genererar sociala värden genom att skapa långsiktiga och trygga arbetstillfällen, bygga upp och bevara kompetens inom organisationen, stärka lokal förankring och säkerställa kontinuitet i relationer och förvaltning. Arbetsgivaransvar, förse med arbetsuppgifter året om, hitta lämplig arbetskraft.	Värna en god viltförvaltning i samråd med markägarens och övriga lokala intressen. Långsiktighet ska eftersträvas i jaktförvaltningen för att jakträttsinnehavarna ska sköta jakt och viltvård ansvarsfullt. Sträva efter att tillsätta jakträttsinnehavare med lokal förankring och möjliggöra för denne att bedriva en ansvarsfull jaktutövning.	Bidra till lokalt föreningsliv, hälsa, tillgång till naturen och rekreation genom att förmånligt upplåta mark till FK Åsen, Tollarps scoutkår och Tollarps skytteförening. Tillmötesgå och hantera önskemål efter föreningarnas behov.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Ta helhetsansvar för förvaltningen och arbetsmiljön för de anställda.	Att bedriva jakt beskrivs av många som ”ett andligt värde”.	Tillgängliggör kyrkans mark för många olika behov.
B	Ökar möjligheterna att säkerställa kompetens och kunskap för att bevara biologisk mångfald.	Att hålla viltstammar i balans bidrar till den biologiska mångfalden.	Föreningarnas verksamhet medför ett lågintensivt skogsbruk som även är gynnsamt för biologisk mångfald.
KU	Ökar möjligheterna att säkerställa kompetens och kunskap för att skydda fornlämningar.		
KL	Egen personal kan planera skogsskötsel långsiktigt med hänsyn till markförhållanden, naturvärden och kolbindning. Kontinuiteten minskar risken för kortsiktiga beslut som kan försämra skogens klimatnytta.	Bidra med tillgång till viltkött.	
E	Den egna personalens lokal-kännedom, kontinuitet och praktiska naturvård bidrar till att bevara och utveckla ekosystemens funktioner över tid.		Ger upplevelserikedom och livskvalité i form av friluftsliv och rekreation och upplevelser av naturen.
S	Främja företagande, sysselsättning och goda arbetsvillkor.	Jakten har för många ett stort socialt värde.	Möjliggör ett rikare lokalt föreningsliv.
U	Tillgång till rätt kompetens ökar möjligheten för en uthållig total-avkastning	Viltstammar i balans håller tillbaka viltbetesskador. Jakträttsavgift ger intäkt.	

	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Lunds stift har egen skoglig personal i all sin skog både i Skåne och Blekinge.	Lunds stift upplåter drygt 100 jakträtter på skogsmark.	Ja, på många platser men det måste vara rätt förutsättningar, t.ex. tätortsnära och intressant för rekreation och föreningsliv.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Det är svårt att hitta personal. Utmanande att förse med arbets-uppgifter hela året då mycket av arbetet är säsongsbetonat.		Många människor som ska interagera inom samma område kan vara en utmaning. Tillståndsprocessen för att ställa om skog till t.ex. en fotbollsplan kan vara utmanande.

Skara stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S19. Anpassat skogsbruk i tätortsnära läge	S20. Bostadsområde på Torsö	S21. Anlita lokal skogsvårdsentreprenör
	Plats: Bottnaryd, Bottnaryds prästgård 1:1	Plats: Torsö, Fågelö 4:13	Plats: Götene, J.Dahl Skogstjänst AB
	Skapa attraktiva miljöer för boende, skolbarn och motionärer. Att tillsammans med berörda föra dialog om deras respektive önskemål.	Att som en större markförvaltare vara med och skapa förutsättningar för en levande landsbygd med lokala bostadsexploatörer. Att tillsammans med lokala exploatörer driva en detaljplane-process.	Säkerställa en god arbetsmiljö och goda arbetsförhållanden vid skogsvård på PLT:s fastigheter. Hitta lokala företag.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Att för de boende möjliggöra en närmiljö som kan ge dem ett lugn och en avkoppling i livet.	Skapande av en attraktiv sjönära boendemiljö.	Omsorg om de anställda och deras arbetsmiljö.
B	Ett skogsbruk med stort hänsynstagande främjar den biologiska mångfalden.		Bättre utförda uppdrag inom ramen för PLT:s instruktioner.
KU			Bättre utförda uppdrag inom ramen för PLT:s instruktioner.
S	Ett anpassat skogsbruk bidrar till höga rekreationsvärden.	Skapar förutsättningar för människor att kunna bo och leva på landsbygden i samklang med naturen och samtidigt i närheten av både skola och stad. Skapar även arbetstillfällen lokalt under uppförandet.	Lokala arbetstillfällen och minimera risken för missförhållanden för de anställda hos skogsvårds-entreprenören.
U		God avkastning (vid/om realisering).	Rätt utförda åtgärder ger bättre lönsamhet.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Liknande åtgärder har gjorts även på Skara Järnsysslafastigheten.	Ytterligare en pågående detaljplaneprocess.	Två lokala entreprenörer.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Kan vara svårt att vara alla till lags så det krävs en god inlyssning och sedan lika god avvägning mellan människors olika behov.	Att jobba mot kommuner och myndigheter kan ibland vara utmanande eftersom man inte alltid själv äger frågan.	Dyrare och mer administration med fler avtal eftersom lokala entreprenörer ofta är mindre företag.

Stockholms stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S22. Upplåta mark till scoutstuga	S23. Bidra till kunskaps-utveckling om hälsofrämjande skogar	S24. Möjliggörande av kommunal badplats
	Plats: Österåker Ubby 2:1	Plats: Täby prästgården 2:1	Plats: Ekerö Mörby 2:1
	Främja scouternas verksamhet för barn och ungdomar. Upplåter mark för stuga m.m.	Målet med SLU:s forskningsprojekt Hälsofrämjande skogar är att testa hur en tätortsnära skog kan skötas så att människors hälsa främjas. I samverkan med projektet sköta skog på överenskommet sätt inom vissa områden.	Möjliggöra bad och rekreation för kommuninvånare. Upplåter strand och vatten samt parkeringsplats till kommunen.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A		Vissa personer upplever att de får en andlig upplevelse av att vistas i skogen.	
KL		Hyggesfri skötsel av hela skogsinnehavet på fastigheten. Vissa platser ska dessutom skötas med särskild hänsyn för forskningsprojektet.	
E	Barn och ungdomar lär sig om natur och miljö och får idka friluftsliv.	Vardagsrekreation och träningsaktiviteter.	Lokal badmöjlighet.
S	Uppmuntrar till att barnen lär sig hur man vistas i skog och mark.	Projektet syftar till att ge kunskap om hur tätortsnära skog bör skötas för att främja människors hälsa och välfärd.	Möjliggöra bad och friluftsliv för kommuninvånare.
U			Mindre arrendeinkomst
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Även på andra fastigheter upplåts mark permanent eller tillfälligt för olika organisationers barn- och ungdomsverksamhet.		Vi har ytterligare en kommunal badplats och det finns flera platser som används för bad och som sköts av samfälligheter eller de boende.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Slitage, eldning och nedskräpning som blir en följd av att andra använder anläggningarna.	Att delta i projektet är tidskrävande.	Samarbete med kommunen

Strängnäs stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S25. Skolskogsdag genom lokal samverkan	S26. Klimatstig inger hopp i klimatfrågan	S27. Skogsvård i egen regi
	Plats: Hälleforsnäs, Flen Mellösa-Näs 1:156	Plats: Vrena Barnens skog, Nyköping Tovsund 1:1	Plats: Hela stiftet, samtliga förvaltade fastigheter
	Få ut barn i skogen samt sprida kunskap om skogens nyttor och samverka lokalt tillsammans med församlingen och andra lokala aktörer. Planera och genomföra aktiviteten med lokalsamhället.	Få ut barn i skogen och sprida kunskap, medvetenhet om och hopp i klimatfrågan. Upplåta mark, planera och anlägga en stig med stationer som innehåller information om klimatfrågan. Naturvårdande skötsel i anslutning till stigen, kunskaps-spridning i samband med invigningen	Ha bättre kontroll och styrning kring arbetsförhållanden, samt vilka företag som anlitas för skogsvård inom förvaltningen Inom ramen för förvaltnings-uppdraget med Häradskog i Örebro AB, har organisationerna gemen-samt verkat för skogsvård i egen regi förlagd hos Häradsskog. Förvaltningsorganisationen inom Häradskog har utökats med en resurs för att klara uppgiften.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Sprida kunskap om skapelsen.	Sprida kunskap och hopp.	Varsamhet stärks genom egen kontroll i skogsvården.
B	Sprida kunskap om biologisk mångfald, byggnation av fågelholkar.	Naturvårdande skötsel i området, bl.a. anläggande av insektshotell och mulmholk.	Kort leverantörskedja minskar sannolikt risken för misstag och att information försvinner på vägen.
KU	Visa transport av virke med häst, metod som också värnar kulturlämningar.	Barnens skog ligger i ett kyrkoreservat.	Kort leverantörskedja minskar sannolikt risken för misstag och att information försvinner på vägen.
KL	Sprida kunskap om skogens nyttor och substitutionseffekt.	Sprida kunskap om klimatfrågan, skogens nyttor och substitutionseffekt	Ökad överlevnad i föryngringsfasen genom kvalitetssäkring bidrar till ökad tillväxt.
E	Kulturell ekosystemtjänst genom kunskapsspridning och information	Kulturell ekosystemtjänst genom kunskapsspridning och information.	Stödjande ekosystem genom ökad fotosyntes vid högre överlevnad i föryngringsfasen.
S	Skolbarn som får komma ut i skogen.	Ökad kunskap och förståelse för skogens betydelse i framtiden.	Bättre arbetsvillkor, stödja lokala entreprenörer om det valet finns.
U	Samverkan och förståelse för brukandet i lokalsamhället.		Bättre bild av skogsbruket över tid med schyssta villkor underlättar framtida brukande. Ökad överlevnad i föryngringsfasen bidrar till ökad värdetillväxt samt ökad direktavkastning på sikt.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Resurskrävande.	Resurskrävande.	Att hitta lokal arbetskraft, resurskrävande.

Uppsala stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S28. Anlita lokala entreprenörer	S29. Upplåta mark för Roslagsleden	S30. Hundtävlingar
	Plats: Ockelbo	Plats: Väddö	Plats: Gävle, Sälgsjön
	Skapa långsiktiga relationer med lokala entreprenörer för få en bra kvalitet på utförandet och ge entreprenören möjlighet till ökad långsiktighet även för sina anställda. Bra avtal och god löpande dialog med företaget.	Tillgängliggöra naturen för människor, ökad folkhälsan och samverka med andra aktörer. Vi behöver ha avtal och en samverkan med dem som underhåller leden.	Ge människor möjligheter att genomföra tävlingsaktiviteter som t.ex. spårprov för hund. Bejaka verksamheten.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
B	God dialog skapar förutsättningar för en god förståelse för hur vi vill få jobbet utfört inklusive vilka hänsyn vi vill att entreprenören tar till den biologiska mångfalden.		
KU	God dialog ger förutsättningar för en god förståelse för hur vi vill ha jobbet gjort inklusive den hänsyn vi vill ha.		Bidrar till jakt som kulturyttring.
E		Stigar och leder möjliggör för människor att ta del av bär och svamp.	Bidrar till jakt.
S	Skapar arbetstillfällen på orten.	Tillgängliggörande av rekreations-värden och ökad folkhälsa.	Skapar möten för människor och ger utomhusvistelse
U	God dialog ger förutsättningar för en god förståelse för hur vi vill ha jobbet gjort, vilket ökar kvaliteten i utförandet.		
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Av det totala antalet anlitade entreprenörer är ca 65 procent lokala.	Det finns 14 ledavtal inom PLT.	Ja, av olika sorter t.ex. live, orienteringstävlingar m.m.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Svårt att hitta yngre som vill fortsätta arbeta med denna typ av arbetsuppgifter.	Nedskräpning. Hantering av leder och anläggningar (t.ex. vindskydd) i samband med att en avtalspart inte längre tar hand som sitt underhållsåtagande.	Att få till överenskommelser för sådana aktiviteter där det går utöver allemansrätten.

Visby stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S31. Idrottsfrämjande upplåtelse	S32. Sockenbastu på kyrkans mark	
	Plats: Östergarn Prästgården 1:1	Plats: Vamlingbo Prästgården 1:1, Mästerby Annex 1:1	
	Främja utövandet av flertalet idrotter såsom fotboll, tennis, discgolf, pärk och vandring genom upplåtelse av mark.	Främja utövandet av sockenbastu-kulturen och gemenskap på landsbygden genom upplåtelser av mark.	
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
KU	Stötta bevarandet av gotländska bollsporten pärk.	Bevara bastubyggnaden och bastukulturen.	
S	Idrottsutövande är en stark social aktivitet. Friskvård.	Gemenskap i socknen.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	
	Vi har gjort två-tre upplåtelser för idrottsplatser och vandringsstigar.		

Västerås stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S34. God arbetsmiljö i skogsvården	S35. Hänsyn till urfolksrätten	S36. Samarbete med Älvdalens utbildningscentrum (ÄUC)
	Plats: Vilken röjning som helst	Plats: Idre	Plats: Älvdalen, Bösjön
	Skapa förutsättningar för en bra arbetsmiljö för alla som arbetar på våra fastigheter. Ständigt utveckla våra rutiner för att hela tiden bli bättre.	Samarbeta med den enda samebyn inom stiftets verksamhetsområde för att förbättra förutsättningarna för renskötsel och samiskt liv.	Sedan några år har förvaltningen ett tätt samarbete med ÄUC som bedriver gymnasieutbildning av en stor mängd ungdomar från hela Sverige. Skolan arrenderar 3 000 hektar av PLT. Långsiktigheten i avtalet möjliggör nya satsningar för skolan, t.ex. en ny gymnasieutbildning i naturvård.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A		Viktig fråga för hela Svenska kyrkan inom ramen för försoningsprocessen.	
B	En god dialog och kunniga röjare krävs för att gynna, bibehålla och skapa biologiska värden.		Naturvårdsutbildning startar hösten 2026. PLT bidrar med underlag i form av åtgärdsobjekt på vår fastighet
KU	En god dialog och kunniga röjare krävs för att röja fram och undvika skador på forn- och kulturmiljöer i våra bestånd.	Åtgärder som visar att urfolksrätten respekteras.	
KL	En god dialog och kunniga röjare krävs för att gynna det framtida beståndet med avseende på klimatanpassade skogar.		
S	Skapa arbetstillfällen företrädesvis i glesbygd.		
U	Röjningen är den viktigaste åtgärden under hela omloppstiden. Det blir därför extra viktigt med kunnig personal.		Ökar utnyttjandet av marken och kan erbjuda fler tjänster än ”bara” jaktarrende. PLT bidrar till att bredda intäkterna från fastigheten. Skolan och PLT har en gemensam förvaltningsplan över fastigheten där vi utvecklar hela fastigheten och flera olika värden. Det finns bl.a. tre stugor att hyra, kojor som kan hyras för fotografering av björn o.s.v. Tanken är att utveckla område tillsammans.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Det är den vanligaste åtgärden vi gör inom förvaltningen och omfattar 1 000-1 500 hektar varje år.		
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Att hitta kompetens som kan utföra detta viktiga och slitsamma arbetet under en relativt kort tid på året.	Att samebyn har ont om tid och svårt att prioritera sam-planeringen.	

Växjö stift: Åtgärder som främjar social välfärd			
	S37. Samarbete med Ryssby naturbruksgymnasium	S38. Skogsbruk i områden med höga social värden	S39. Barn och ungdomsprojekt – sockenskogen och skuggskogen
	Plats: Ljungby, Ryssby 3:61	Plats: Alvesta, Vislanda 1:1 (MFL)	Plats: Växjö, Berg 4:1
	Hjälpa till att säkra personal-försörjning i den gröna sektorn. Ställa upp med skogliga övnings-områden för elever, medverka i utbildningsråd.	Att sköta skogen med hänsyn till att området nyttjas av många människor för rekreation. Samråd med stigförening, församling och lokala naturskyddsföreningen. En hög ambitionsnivå i brukandet avseende avsättningar, generell hänsyn och nyttande av alternativa skötselmetoder.	Låta barn och ungdomar skapa konst och vara kreativa i skog. Upplåtelse av en ”skolskog” för en lokal konstnär som driver projekt i samarbete med regionen och SLU. Arrangera konstnärliga och sociala arrangemang, sätta upp konstnärliga gestaltningar/skulpturer/kojor. Skapa sociala mötesplatser (t.ex. fikaplats, bänkar, utedass m.m.).
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Skapa möjlighet för ungdomar med intresse för gröna näringar att få en god utbildning.	Ja, genom miljöer som skapas och bibehålls, som upplevs som trevliga, välkomnande skogar för människor.	Ja, barn och ungdomars kreativitet är att betrakta som andliga värden.
B		Hänsynsnivån vid brukande är hög.	
KU		Underhåller och slår vakt om miljöer med höga kulturvärden.	
E	Främja lokal sysselsättning.	Främja folkhälsan.	Främja lokal sysselsättning.
S	Bidra med kompetensförsörjning inom den gröna sektorn.	Främjar friluftsliv och rekreation, gynnar och skapar dialog med lokalsamhället.	Skapa dialog med barn och ungdomar med relation till naturen.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Förvaltningen har även samarbete med Linnéuniversitetet, SLU och Skogforsk. Deltagande i kurser, t.ex. skogsbruk alternativa skötsel-metoder (lärare Nils Fagerberg).	Det finns flera, t.ex. Fylleryd som är ett stadsnära skogsområde i anslutning till Växjö.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
		Planering och dialog tar tid och resurser. Personer och aktörer som har olika uppfattningar om hur skogen bör skötas.	

Bilaga 1. 7 Uthållig totalavkastning, exempel

Göteborgs stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning			
	U1. Avverkningsberäkning för långsiktigt skogsbruk	U2. Råvaruutnyttjande och aptering	U3. Aktiv skogsskötsel och certifierat skogsbruk
	Plats: Samtliga fastigheter	Plats: Samtliga fastigheter	Plats: Samtliga fastigheter
	Att ta fram en uthållig avverkningsnivå som bygger på Heureka. Att det finns uppdaterade fältdata att utgå från vid beräkningarna.	Att maximera uttaget av skogsråvara och värdet på denna i samband med avverkning. Utbildad och erfaren personal och entreprenörer som kan tillreda och aptera träd enligt bästa ekonomiska värde.	Att genom aktivt och strukturerat arbete uppnå uthållig totalavkastning. Att bedriva ett certifierat skogsbruk med tjänstemän och entreprenörer som har hög kunskapsnivå och förståelse för skogsskötsel.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Långsiktigt bidra med medel till den kyrkliga verksamheten. Förvaltarskapet, att "förvalta inte förbruka", lämna vidare till nästa generation.	Ger ekonomisk avkastning vilken delas ut och bidrar till kyrklig verksamhet.	Förvaltning som balanserar de fyra hållbarhetskriterierna.
B	I hushållningsplanen anges långsiktig hänsyn tex. frivilliga avsättningar, generell hänsyn, byte av trädslag, omloppstider m.m.		Inom certifierat skogsbruk finns många av de nödvändiga avvägningarna, där produktion och naturhänsyn balanseras, ofta med högre ambitionsnivå än lagkravet.
KU			Tar hänsyn till forn- och kulturlämningar.
KL	Bidrar med förnybar skogsråvara som kan ersätta t.ex. fossila material. Kolinbindning i hälso-samma och växande skogar (kolsänka).	Genom att maximera uttaget av förnybar skogsråvara bidrar denna till att ersätta t.ex. fossila produkter.	Ett skogsbruk där hög tillväxt skapas och ett uttag understigande tillväxten ger kolinbindning. Skogsråvaran bidrar till substitution.
E			Ger arbetstillfällen i flera led från skogen till slutkund.
S	Ger lokal sysselsättning och bidrar till lokalsamhället samt svensk välfärd.		Ger lokal sysselsättning och bidrar till lokalsamhället samt svensk välfärd.
U	Långsiktigt brukande med uthållig totalavkastning. Bruka men inte förbruka.	Genom att maximera uttaget av skogsråvara i varje enskilt träd genereras högre virkesintäkter.	Ger uthållig totalavkastning.

	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Omfattar hela innehavet, fältdata för samtliga fastigheter.	Genom utbildning och uppföljning arbetas det strukturerat med att förbättra apteringsutfallet. Även inom andra områden t.ex. inom markskoning, naturhänsyn m.m. arbetas det på liknande sätt.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Är beroende av långsiktighet från de politiker som styr och i kyrko-ordningen då det är långsamma processer som kräver tålamod för förändring.		Kräver att avvägningar görs av mål som kan vara motstående.

Härnösands stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning			
	U4. Vindkraft Mullberget	U5. Aktivt skogsbruk	U6. Fallrätter Långströmmen
	Plats: Rätansbyn 1:1	Plats: PLT:s innehav	Plats: Ytterhogdals prästgård
	Producera förnyelsebar energi. Markvärdar, arrendeavtal.	Höga ambitioner vid föryngring och skötsel, skapar kolbindning och därmed långsiktig avkastning. Aktivt planerande med långsiktighet. Förvaltning med hög kompetens utifrån kyrkans värderingar.	Producera förnyelsebar energi. Avtalsunderhåll.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Mäktigt, förnyelsebar energi. Skapar debatt, tillgängliggör utsiktsplatser.	Vi jobbar aktivt med att förvalta skapelsen.	
B		Sätter av stor andel av vår produktiva areal.	
KU		Värnar kulturmiljöer.	
KL	Förnyelsebar energi.	Stor kolinbindning vid hög tillväxt, substituering.	Förnyelsebar energi.
E		Brett utbud av ekosystemtjänster.	
S	Lokala arbetstillfällen.	Skapar mkt arbetstillfällen.	Lokala arbetstillfällen.
U	Produktion av förnybar energi.	Genom ett skogsbruk med höga ambitioner, aktiv planering och långsiktighet med utgångspunkt från kyrkans värderingar bidrar vårt aktiva brukande till uthållig totalavkastning.	Produktion av förnybar energi.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Vi har två större parker med stor andel, sedan några där vi har en ganska låg ägarandel i parken.		Fem olika områden med fallrätter.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Vi är noga med att förankra ev. nyetablering med samerna.		

Karlstads stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning			
	U7. Röjning av ungskog	U8. Långsiktig avverkningsberäkning	U9. Ny skogsbilväg
	Plats: Sunne 1:22	Plats: Stiftskansliet	Plats: Kalhyttan
	Ungskogen röjs för att gynna träd som kan ge värdefullt virke och skapa en produktiv och klimatanpassad framtida skog. Hänsyn tas bland annat till kantzoner, träd och buskar med naturvärde och viltbete. PLT planerar åtgärden och instruerar utförarna.	Tar fram prognoser för hur skogen utvecklas givet olika scenarier. Utgör underlag för beslut om kommande års avverkningsnivå. Målet är att anpassa skogsbruket till de naturgivna förutsättningarna.	Den nya skogsbilvägen ger billigare och miljövänligare drivning, effektivare tillsyn, säker arbetsmiljö samt färre körskador. Den totala nyttan vägs mot ingrepp och kostnad.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Långsiktighet. Exempel på en åtgärd som är en ren kostnad idag och ger intäkt först om många decennier. Ändå görs det för att kommande generationer också ska få utbyte av skogen.	Långsiktighet i förvaltningen.	
B	Genomtänkt miljöhänsyn och stort lövinslag ger förutsättningar för biologisk mångfald.	Att kunna analysera konsekvenser av olika scenarier är en förutsättning för att kunna ta beslut om förändringar som gynnar biologisk mångfald.	
KL		Kolbindning analyseras vilket möjliggör en god avvägning mellan målområden.	Om skogsmaskiner även i framtiden kommer att drivas med fossila bränslen kommer vägbygget att minska fossil bränsleåtgång.
E			Lättare åtkomst till skogen för personer som vill plocka bär, svamp och jaga. Ökad tillgänglighet för människor med begränsad rörlighet.
U		En grundläggande förutsättning för att bedriva ett uthålligt brukande.	
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Det gäller samtliga röjningar. Under år 2025 röjde vi 482 hektar.	Vi gör avverkningsberäkning minst var tionde år samt mindre avstämningsberäkningar under tioårsperioden.	Vi ser kontinuerligt över behovet av nya vägar eller förlängning av befintliga vägar och genomför två till tre vägprojekt per år.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
		En komplicerad “sällan-aktivitet” som kräver hög beställarkompetens.	

Linköpings stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning			
	U10. Hybridpark, vind-, sol- och batteripark	U11. Intrångsersatta naturreservat	U12. Engagerad personal och ledamöter
	Plats: Grevekulla 1:7	Plats: Vishult 1:3	Plats: Stiftsorganisationen
	Bidra till färdplan för klimatet och att tjäna pengar. Tecknat avtal med och upplåtit mark till företag som bygger/driver verken.	Pengar in i fonden. Vårda våra skogar med höga naturvärden. Ha en dialog med Länsstyrelsen om lämpliga skogar. Arbeta proaktivt för att få skogar med mycket höga värden inlösta.	Att rekrytera kunnig, engagerad, kreativ och effektiv personal. Bra förvaltning till låga kostnader. Klimatet på arbetsplatsen harmoniskt. Anställda och ledamöter ska trivas, vara engagerade, möta varandra positiv. PLT ska vara en attraktiv arbetsgivare vid rekrytering av nya medarbetare.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A		Länsstyrelsen gör många av naturreservaten mer tillgängliga så att fler besökare kan uppleva värdefulla miljöer.	Harmonisk och andlig arbetsplats som ger utrymme för nytänkande.
B		Staten säkerställer naturvärdena och den biologiska mångfalden.	Bred kompetens hos anställda med någon eller några med extra kunnighet inom miljö och biologi.
KU			Bra kompetens för att vårda och skydda kulturlämningar.
KL	Minskad påverkan på klimatet.		God kunskap om och engagemang i klimatfrågor.
E			Bidra med innovation i ekosystemtjänstarbetet.
S		Oftast blir besöksmöjligheten bättre vid bildandet av naturreservat. Samt att länsstyrelsen sprider kunskap om skogen och var reservaten är belägna via sin hemsida.	Goda anställda som kan skapa och förvalta en bra relation med samhället.
U	Avtal med arrende genererar årliga intäkter.	Pengar in i fonden som kan satsas på skogar och andra investeringar som har långsiktig avkastning och är bra för miljön.	God skogsskötsel. Bra kunskaper inom ekonomi och fastighetsförvaltning.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Assjö samt flertal avtal skrivna, men byggnation ej beslutad/startad.	Ja vi har en liggare med 10 till 15 reservat och flera på väg.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Det rör upp många känslor i närområdet kring ett planerat projekt. Både negativa och positiva.	Det finns en risk att detta uppfattas som ”greenwashing”, men att staten betalar för skogar med höga naturvärden är positivt för samhället.	Att hitta rätt personer att anställa.

Luleå stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning			
	U13. Detaljplan för bostadsbyggande	U14. Plantering så snabbt som möjligt	U15. Föryngringsavverkning för god avkastning
	Plats: Sävar, Sävar 19:1	Plats: Sandträsk, Sandträsk 1:71	Plats: Bygdeå, Bygdeå KB 1:1
	Skapa en attraktiv bebyggelsemiljö för att öka värdet på marken. Aktiva kontakter med aktörer som hanterar framtagande av detaljplaner och kännedom om lokala förutsättningar ur många perspektiv.	Säkerställa att ny skog växer upp så snart som möjligt efter föryngringsavverkning. Aktiv förvaltning och effektiva rutiner för att få det gjort så snart som möjligt.	Föryngringsavverkning av mogen skog för att generera avkastning till PLT och församlingarna. God avverkningsplanering med relevant hänsyn som uppfyller lagkrav, certifiering (samplanering mm.) och interna mål.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Bra boende för fler.	Ny växtlig skog kan vara en andlig upplevelse.	Att skörda för att använda råvaror till nyttigheter för människor är en del av skapelsen och en förutsättning för mänskligt liv.
B	Rätt plats för att minimera den negativa påverkan.	Effektivt brukande av produktionsmarken kan ge större ekonomiskt utrymme att avvara marker för biologisk mångfald.	Många arter trivs vid radikala störningar och vissa gynnas av föryngringsavverkning.
KU	God planering och utformning leder till integration i kulturmiljö.		Där det finns kultur-/fornlämningar försöker vi lämna dem med mindre risk att förstöras/försvinna, genom lämnad hänsyn och före-språkade åtgärder kopplat till dem.
KL	Resurseffektiva byggnader och kommunikationer gör energiåtgången mindre.	Snabb återväxt med bra föryngring fångar snabbare upp koldioxid i stamved.	Ofta har tillväxten kulminerat och infångningen av koldioxid likaså, för att ha en konstant hög koldioxid-infångning på vår skogsmark krävs att föryngring sker.
E		Produktion av förnyelsebar råvara maximeras.	Av det avverkade virket görs produkter som används av alla människor.
S	Bra samhällsplanering ger friska och starka människor.	Plantorna kommer i framtiden kunna bidra till råvara till många olika produkter och till arbetstillfällen.	Arbetstillfällen i många led, skatteintäkter för staten m.m.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, ca fem platser.	Ja målet är ca 200 hektar per år.	Ja, avverkning på alla fastigheter, går att kvantifiera i föryngringsavverkning, gallring och hyggesfria metoder.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Ja, långa ledtider och osäkerhet om genomförbarhet samt efterfrågan.	Ja, det finns en förväntan om minskad areal med föryngringsavverkning och plantering.	Påtryckningar och ifrågasättande av metoden och den specifika åtgärden från ideella organisationer, allmänheten, församlingen (inte i detta fall), politiska organisationer och media. Myndigheter som ej tar beslut utan lämnar hela bevisbördan till markägaren vid ifrågasättande.

Lunds stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning

	U16. Eftersträvar långsiktiga arrendeförhållanden	U17. Markavvattningsåtgärder på jordbruksmark	U18. Långsiktig uthållig avverkningsnivå
	Plats: Landskrona, Övra Glumslöv 12:1	Plats: Ängelholm, Starby 2:1	Plats: Hässleholm, Brönnestad 1:1
	Ständig utveckling av jordbruks-fastigheten bidrar till god avkastning för både jordägare och arrendator. Goda villkor för arrendatorn och god dialog med jordbruksförvaltaren avseende t.ex. investeringar och utveckling av fastigheten.	Bidra med täckdikning för att förhindra vattensjuk mark och säkerställa jordens avkastnings-förmåga. Bidrar ekonomiskt genom att investera i dränering eller genom att finansiera åtgärden mot avbetalning.	Bruka utan att förbruka. Att inte avverka mer än skogens tillväxt. Att kunna hålla en jämn och långsiktigt uthållig avverkningsnivå. Ajourförda skogliga registerdata (uppdaterade skogsbruksplaner). Minst vart tionde år utföra hushållningsberäkning av det skogliga innehavet.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Ansvarfullt långsiktigt brukande av jorden.	Ansvarsfullt brukande av jorden.	Kunna bidra ekonomiskt till församlingarnas verksamhet.
B			Genom frivilliga avsättningar och generell hänsyn ökar förut-sättningarna för biologisk mångfald.
KU			Kultur- och fornlämningar värnas i det produktiva skogsbruket.
KL		Täckdikning förbättrar markstrukturen och främjar växtlighet som binder kol och tar upp näring som minskar förluster av fosfor och kväve till vattendrag.	Bidrar till substitution genom att fossila produkter kan ersättas. Växande skog binder mycket koldioxid och fungerar som kolsänka.
E	Långsiktiga förhållanden bidrar till ett ansvarsfullt brukande som inte utarmar jorden, livsmedels-produktion är en viktig ekosystemtjänst.	Livsmedelsproduktion är en viktig ekosystemtjänst. Att styra vattenflöden är en ekosystemtjänst.	Bidra med efterfrågad skogsråvara.
S	Goda förhållanden möjliggör goda arbetsvillkor och sysselsättning på landsbygden.		Främja lokal sysselsättning och främja industrin genom att bidra med råvara till industrin som är en förutsättning för svensk välfärd.
U	Långsiktig och god förvaltning av jordbruksmarken skapar förutsättningar för uthållig avkastning från förvaltningen.	Långsiktig och god förvaltning av jordbruksmarken skapar förutsättningar för uthållig avkastning från förvaltningen.	Långsiktigt aktivt brukande genererar uthållig avkastning.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Omfattar all jordbruksmark som Lunds stift förvaltar.	Omfattar all odlad jordbruksmark som Lunds stift förvaltar. Större delen är täckdikad.	Omfattar hela skogsinnehavet. Data finns i skogsbruksplan.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Resurskrävande, både i form av monetära och personella resurser. Kräver god förståelse och kunskaper kring jordbrukets förutsättningar och behov.	Arrendatorn behöver vara engagerad och delaktig i arbetet samt i tillämpliga fall vara beredd att dela på kostnaden.	Ja, att balansera de fyra hållbarhetskriterierna vid varje skoglig åtgärd.

Skara stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning			
	U19. Upplåtelse av mark för bergtäkt.	U20. Långsiktiga och lokala affärsrelationer.	U21. Strategiskt fastighetsförvärv.
	Plats: Hjo, Grevbäcks-Munkebo 2:2	Plats: Bitterna sågverk, Vara.	Plats: Hova, Prästkila 1:1
	Ge avkastning till PLT och bidra med material till samhällsbyggande. Ingå avtal.	Bra betalt för råvaran. Sågverket får lokal råvara apterat med hög precision i rätt tid. Flexibilitet i avverkningar för att passa sågverkets önskemål.	Genom förvärv av en grannfastighet skapas ett mer rationellt innehav med god tillgänglighet. Bevaka marknaden.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Generera avkastning till Svenska kyrkans förkunnelse.	Generera avkastning till Svenska kyrkans förkunnelse.	Generera avkastning till Svenska kyrkans förkunnelse.
KL		Lokal råvara med korta transport-avstånd. Tillhandahålla träslipers istället för betongslipers.	Kortare drivningsvägar och transporter genom ett samlat fastighetsinnehav.
E	Bergkross till byggnation och infrastruktur.	Sågad träråvara till byggnation och infrastruktur.	
S	Möjliggöra samhällsbyggnad.	Arbetstillfällen på landsbygden.	
U	God avkastning.	God avkastning.	God långsiktig avkastning.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Tre täkter totalt.	Fyra mindre lokala sågverk som PLT samverkar med.	Flertalet.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Stor lokal opinion. Oro för oljud och ökad miljöpåverkan.	Ökad administration genom att jobba med flera små aktörer.	Långsiktigt arbete att förändra fastighetsinnehavet.

Stockholms stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning			
	U22. Takbyte och fossilfri elproduktion	U23. Detaljplan för bostäder	U24. Långsiktigt hållbar fastighetsförvaltning
	Plats Botkyrka, Eriksberg 2:27	Plats: Upplands Väsby Borgby 1:1, Fresta 1:1	Plats: Fastighetsbeståndet
	Nytt, mer miljövänligt tak med solceller på tidigare ekonomibyggnad, nu affärsverksamhet. Avlägsna asbesttak och lägga nytt plåttak med solceller.	Bygga bra bostäder. Lägga resurser på detaljplanearbete.	Kontinuerlig översyn av fastighets- och byggnadsinnehavet. Besiktning av byggnader, kontakt med arrendatorer, renovering/rivning/avyttring. Bevakning av fastighetsmarknaden.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
KU	Anpassning krävs till känslig kulturmiljö nära Botkyrka kyrka.		Bevara intressanta kulturmiljöer.
KL	Ta bort trasigt asbesttak, bidra till fossilfri elproduktion.	Gynna klimatsmart byggande.	Klimatsmarta lösningar vid renovering och ombyggnad, t.ex. byte av undercentral för fjärrvärme.
E	Pröva ny klimatvänlig teknik.		Minskade kostnader och mindre klimatpåverkan t.ex. kortare transporter genom mer samlade fastigheter.
S	Om möjligt välja solceller tillverkade i Sverige eller Italien i stället för Kina för att de är mer miljövänliga. Utvärdering av olika alternativ pågår.	Bidrar till bra bostäder i god miljö.	
U	Vi strävar efter att gå före med ny teknik för att inspirera församlingar.	Större intäkter till fonden för ökad avkastning och utdelning på sikt.	Minskade kostnader och ökade intäkter.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
		Fler projekt finns.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Tillståndsprövning hos kommun och länsstyrelse med grannehörande. Planering och anpassning till hyresgästen. Effektivitet kontra miljönytta. Arbetskrävande projekt. Kostnader.	Samarbetet med kommunen kan vara komplicerat och dra ut på tiden. Kostnader.	Långa beslutsvägar internt och externt. Höga fastighetspriser i vårt stift.

Strängnäs stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning			
	U25. Förlängd omloppstid	U26. Extern förvaltning	U27. Fastighetsutveckling
	Plats: Samtliga fastigheter inom förvaltningen	Plats: Samtliga fastigheter inom förvaltningen	Plats: Kan vara flera platser inom stiftet
	Skapa skogar med en högre timmerandel, och ett högre värde, både ekonomiskt och ekologiskt. Under ett antal år krävdes minskad avverkning för att bestånden skulle bli äldre.	En kostnadseffektiv förvaltning med lokal närvaro. Att vara en tydlig beställare i förvaltningsuppdraget, regelbunden uppföljning och utvärdering.	Att vara med längre i försäljningsprocessen i syfte att skapa större värde. Att vara engagerad i processen samt vara beredd till ett visst risktagande.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Ett försiktig och ansvarsfullt brukande.	PLT:s förvaltning ingår i ett externt sammanhang där vi kan dela med oss av och inspirera till flera dimensioner inom skogsbrukandet.	
B	Skapar livsmiljöer för arter som trivs i äldre skog.	Tillgång till spetskompetens inom naturvård gynnar den biologiska mångfalden.	
KU		Lokal närvaro skapar större kunskap om kulturlämningar lokalt.	
KL	Högre timmerandel ger mer kolinbindning och mer långlivade produkter.	Kortare personbilstransporter av fältpersonal.	Kan innebära större klimatnytta om byggnation sker i trä.
E	Försörjande ekosystemtjänst, bidrar med mer timmer över tid.		
S	Större andel skogar som kan nyttjas för bär och svampplockning.		Bidrar till samhällsutveckling.
U	Ger större andel timmer som ökar nettot på avverkningen och avkastningen totalt.	Kostnads- och resurseffektiv förvaltning då vi har över hundra fastigheter spridda över ett stort geografiskt område, d.v.s. många små förvaltningsenheter.	Att vara med längre i processen ger möjlighet till större intäkter i försäljning av mark.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Ett minskat ekonomiskt flöde under en period, avstående av avkastning.	Tydlighet i förvaltningsuppdraget. Samordning mellan jord och skog, informationsöverlämning.	Innebär ett större risktagande.

Uppsala stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning

	U28. Användning av förädlade björkplantor	U29. Ajourhållning av skogsbruksplan	U30. Långsiktiga avverkningsberäkningar
	Plats: Järlåsa, Björknäs	Plats: Alla bestånd	Plats: Hela innehavet
	Genom att plantera med förädlade björkplantor på tidigare åkermark så ökar vi riskspridningen, tillväxten, produktion av råvara och lövandelen i landskapet. Säkerställa tillgång till plantor och plantörer.	Säkerställa att vi gör ståndsorts-anpassade åtgärder i rätt tid Vi behöver vara aktiva i att ajourhålla systemen på ett sökbart sätt	Säkerställa hållbara avverkningsnivåer utifrån skogsskötsel. Uppdaterade beståndsregister, vara delaktig i arbetet med beräkningarna för att säkerställa att de utgår från våra krav/inriktning/mål med förvaltningen.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A			Långsiktighet i förvaltning.
B	Ökad lövandel är positivt för den biologiska mångfalden.	Kunskap om naturvärden. Naturvårdande skötsel sker som planerat.	Lägger in nivåer för frivilliga avsättningar och generell hänsyn så att det finns med i resultatet.
KU	Lövträd nära gårdsbebyggelse passar bättre in i det historiska perspektivet.	Kunskap om kulturmiljövärden för att kunna sköta och förhindra skador.	
KL	Riskspridning, hög tillväxt som ger en kolinlagring.	Rätt åtgärd och rätt trädslag skapar resilienta skogar med bra tillväxt.	Heureka ger ett underlag för att genomföra aktiviteter vid rätt tidpunkt som t.ex. gallring, slutavverkning och säkerställa att vi inte avverkar mer än tillväxten. Parametrar som läggs in i beräkningen är bl.a. överhållning av tall, ökad lövandel.
S	Många upplever det som trevligare med lövträd än gran som ofta är alternativet på denna typ av mark.		
U	Förädlade plantor och riskspridning.	Rätt åtgärd och rätt trädslag skapar resilienta skogar med bra tillväxt.	Långsiktig hållbar utdelning genom att skapa en jämn slutavverkningsnivå.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ja, under de senaste tre åren har 37 000 björkplantor planterats.	Ska göras på alla bestånd.	Genomförs över hela innehavet.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Tillgång till björkplantor, viltbete.	Det spridda innehavet med många bestånd gör att det är svårt att vara överallt.	Svårighet att göra beräkningar på alternativa brukningsmetoder.

Visby stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning			
	U31. Markförädling genom detaljplanearbete	U32. Hög andel upplåtelser per fastighet	
	Plats: Västerhejde Annex 1:1, Stenkyrka Prästgården 1:1 m.fl.	Plats: Alla fastigheter	
	Höja värdet på marken/fastigheten genom samverkan med andra aktörer med målsättning att ta fram detaljplaner. Samverkan med externa aktörer såsom lokala utvecklingsbolag.	Många olika intäktskällor på fastigheterna. Aktivt arbete med avtalsupplåtelser, flexibel förvaltning, generalistkunskap i förvaltningen.	
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Utveckling av ”kyrkbyar” som koncept.		
B		Många naturreservat på marken. Mångfald av brukningsmetoder som t.ex. skogsbete.	
K L		Upplåtelser för grön energiproduktion.	
E	Attraktiva bostäder.		
S	Möjliggöra boende på landsbygden.		
U	Försäljning av planlagda områden ger intäkter för kapitalavkastning eller investering i andra fastigheter.	Många olika intäktskällor på fastigheterna.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	
	Samverkan med externa aktörer tar tid. Kräver kunskap och engagemang.	Kräver generalistkunskap i förvaltningen tillsammans med extern skogsförvaltning och samverkan med övriga aktörer.	

Västerås stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning			
	U34. Batteripark för ett jämnare elnät	U35. Kolkrediter för omställning ger intäkter	U36. Långsiktig avverkningsberäkning
	Plats: Mora	Plats: Ramnäs	Plats: Hela markinnehavet
	Målet är att bredda intäkterna för att på sikt ha ett jämnare kassaflöde. Bidra till ett stabilare och robustare elnät i Sverige genom att testa att arrendera ut mark till en batteripark.	Genom att öka virkesförrådet lagras mera kol i skogen och försäljningen av kolkrediter kan kompensera intäktsbortfallet från virkesförsäljning. Överhåller skog och samarbetar med en extern aktör på kolkreditmarkanden för att utveckla affärssystem som bidrar till att implementera EU:s klimatarbete.	Säkerställa en långsiktig hållbar avverkningsnivå. Avverkningsberäkningar görs med fem till sju års intervall.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A		Större andel äldre skog som upplevs mera inbjudande.	
B		Ökade omloppstider möjliggör etablering av arter som kräver lång kontinuitet eller äldre skog för etablering.	Avvägning mellan skogsvårdslagens miljö- och produktionsmål, nivå av generell hänsyn. I en avverkningsberäkning kan man följa hur vissa indikatorer utvecklas i framtiden t.ex. död ved, grova träd, gamla lövträd
KL	Möjliggör jämnare leverans av grön energi som behövs för att minska fossilberoendet.	Binder in koldioxid i den stående skogen från atmosfären. Ökar andelen långlivade produkter (timmer) på sikt.	
S	Elektricitet är en förutsättning för ett fungerande modernt välfärdssamhälle.	Äldre produktiva skogar uppfattas av de allra flesta som väldigt trevliga att vistas i. Bra för folkhälsan	
U			En avverkningsberäkning är en simulering över framtida utvecklingen i skogen, naturvärden, kolförråd virkesuttag. Den största intäkten i skogsbruk kommer från virkesförsäljning. Avverkningsberäkningen gör det möjligt att fördela intäkterna (volymerna) över tid.
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Avtal om ytterligare en park finns.	Hela markinnehavet ingår i vårt projekt med kolkrediter. Vi garanterar en permanent höjning av medelvirkesförrådet.	
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
		Osäkert om det går att sälja kolkrediter i framtiden. Risk för likviditetsbrist om intäkterna från försäljningen uteblir.	

Växjö stift: Åtgärder som främjar uthållig totalavkastning			
	U37. Utveckla ett aktivt affärsmannaskap	U38. Gallring av medelålders skog	U39. Framtagande av hushållningsplan för skogen
	Plats: Gäller samtliga fastigheter	Plats: Ljungby, Feringe 1:1	Plats: Gäller samtliga fastigheter
	Att uppnå ett framgångsrikt affärsmannaskap. Oberoende upphandlingar, kunskap och samverkan med lokala företag och organisationer.	Hög gagnvirkesproduktion med stor kolinbindning. Hänsyn tas till bl.a. kantzoner, träd och buskar med naturvärden och hänsynsytor. Växjö stifts personal har planerat och instruerat maskin-entreprenörerna. Kunnig och motiverad personal och entreprenörer är förutsättning för ett bra utfört arbete.	Att ta fram en uthållig avverkningsnivå på förvaltningen med beslutsstödsystemet Heureka. Skogliga fältdata med målklassning, domänindelning i skötselgrupper och hänsynsnivåer. Aktuella skötselprogram för skogen.
	Så bidrar exemplet till Svenska kyrkans målområden: A=Andliga värden, B=Biologisk mångfald, KU=Kulturmiljö, KL=Klimatnytta, E=Ekosystemtjänster, S=Social välfärd, U=Uthållig totalavkastning.		
A	Skapar resurser för församlingarnas verksamhet genom utdelningar. Avkastningen ska genereras med god etik och moral.	Skapar resurser för församlingarnas verksamhet genom utdelningar. Avkastningen ska genereras med god etik och moral.	Långsiktighet och måttlighet, vi vill lämna över skogen med minst lika bra eller bättre tillstånd till nästa generation. De fyra hållbarhet-dimensionerna ekologi, ekonomi, sociala och andliga värden ska balanseras.
B		Genomtänkt miljöhänsyn ger förutsättningar för biologisk mångfald.	Anpassa andelen N-klassade* skogar som brukas med alternativa metoder samt generell hänsyn. (*NO=naturvård orörd, NS=naturvärdesskog som kräver skötsel för att naturvärden ska upprätthållas.)
KU		Genomtänkt miljöhänsyn ger förutsättningar för aktiv kulturmiljöskötsel.	
KL	Genom att producera klimatsmarta råvaror bidrar detta till utfasning fossila produkter.	Hög tillväxt i skogen ger hög kolinbindning.	Tillväxt, avverkningsnivåer och substitution, undanträngning av fossila produkter påverkar klimatnyttan.
E	Skapar underlag för en bioekonomi.	Skapar råvara till en bioekonomi.	
S	Främja lokalt företagande, skapa arbetstillfällen på landsbygden.	Lokal avverkningsentreprenör utför gallringen, långsiktigt samarbete. Gallring skapar även glesare och ljusare skogar som upplevs positivt för allmänhet och bärplockare.	Underlag för att planera och kontraktera entreprenörstjänster och avsättning av virke. Skapa planerbarhet i samarbetet mellan Växjö stift, entreprenörerna och köpande industri.
U	Med ett aktivt affärsmannaskap skapas god avkastning.	Avverkningsnettot ger underlag till utdelning och åtgärden ökar gagnvirkesproduktionen.	Strategiskt verktyg som ligger till grund för uthålligt brukande av skogen.

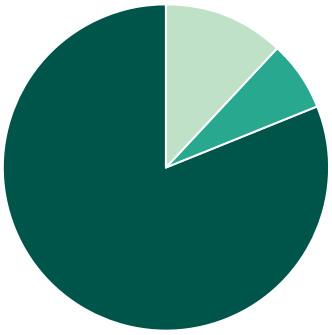
	Ytterligare exempel:	**Ytterligare exempel:**	**Ytterligare exempel:**
	Ett gott affärsmannaskap är skalbart och ska omfatta verksamhetsområden som t.ex. skog, jord, samhällsbyggnad och energiproduktion. Årsredovisningen är en årlig sammanfattning av verksamheten.	Det utförs gallring på ca 1500 hektar på Växjö stift under ett år. Sammanställning i årsredovisningen.	Hushållningsplan bör tas fram vart femte år. Att använda ett beslutsstödsystem till hjälp som t.ex. Heureka innebär möjlighet till ekonomisk nuvärdesoptimering. Praktiska erfarenheter ska även beaktas.
	Särskilda utmaningar:	**Särskilda utmaningar:**	**Särskilda utmaningar:**
	Att monetär avkastning ska balanseras med de övriga hållbarhetsdimensionerna.		Att förvaltningen förlitar sig i allt för stor del på datamodeller som inte speglar verkligheten på ett realistiskt sätt, t.ex. inte tar hänsyn till kalamiteter som storm, insektsskador med mera.

Bilaga 2.
Ägoslagsfördelning
samtliga stift och totalt

Bilaga 2. Ägoslagsfördelning *samtliga stift och totalt*

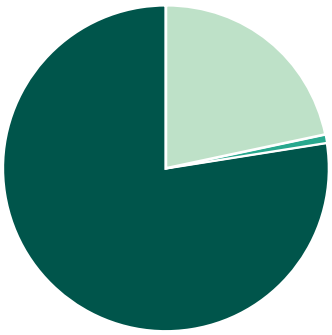
Göteborg stift

- 81 % Produktiv skogsmark
- 7 % Jordbruksmark (åker och bete)
- 12 % Övrigt (inkl. impediment)

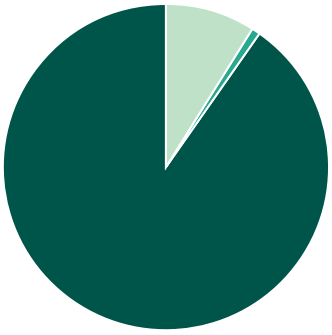
Härnösands stift

- 78 % Produktiv skogsmark
- 1 % Jordbruksmark (åker och bete)
- 22 % Övrigt (inkl. impediment)

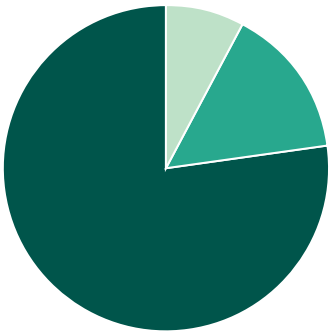
Karlstads stift

- 91 % Produktiv skogsmark
- 1 % Jordbruksmark (åker och bete)
- 9 % Övrigt (inkl. impediment)

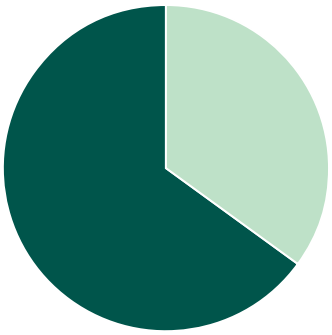
Linköpings stift

77 % Produktiv skogsmark
15 % Jordbruksmark (åker och bete)
8 % Övrigt (inkl. impediment)

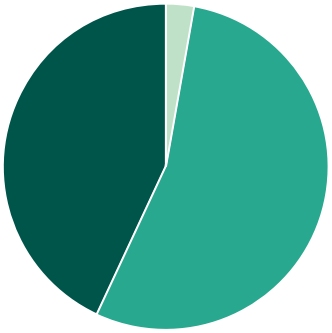
Luleå stift

65 % Produktiv skogsmark
0 % Jordbruksmark (åker och bete)
35 % Övrigt (inkl. impediment)

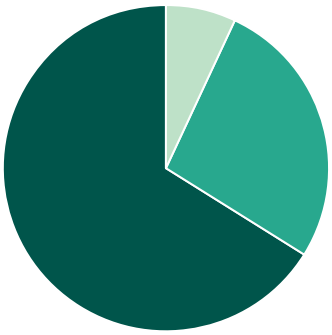
Lunds stift

43 % Produktiv skogsmark
54 % Jordbruksmark (åker och bete)
3 % Övrigt (inkl. impediment)

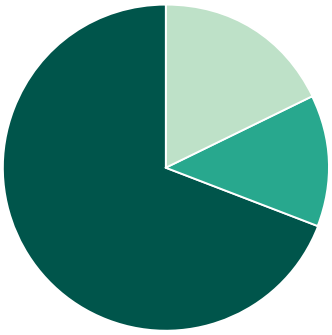
Skara stift

66 % Produktiv skogsmark
27 % Jordbruksmark (åker och bete)
7 % Övrigt (inkl. impediment)

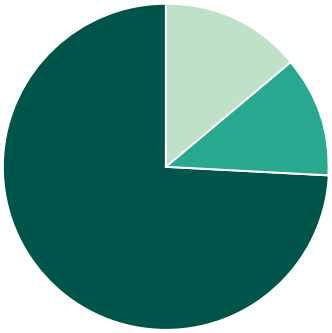
Stockholms stift

69 % Produktiv skogsmark
13 % Jordbruksmark (åker och bete)
18 % Övrigt (inkl. impediment)

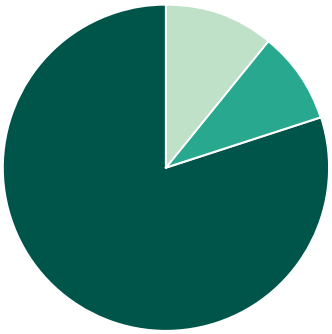
Strängnäs stift

74 % Produktiv skogsmark
12 % Jordbruksmark (åker och bete)
14 % Övrigt (inkl. impediment)

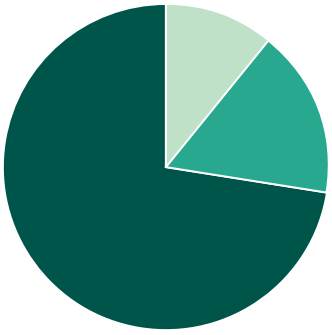
Uppsala stift

80 % Produktiv skogsmark
9 % Jordbruksmark (åker och bete)
11 % Övrigt (inkl. impediment)

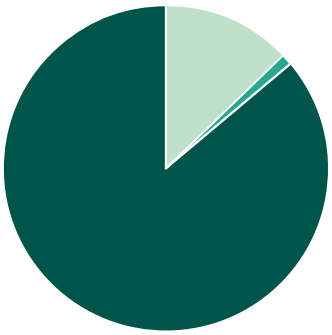
Visby stift

73 % Produktiv skogsmark
17 % Jordbruksmark (åker och bete)
11 % Övrigt (inkl. impediment)

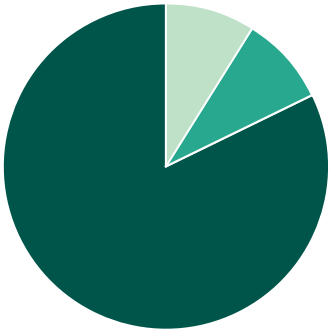
Västerås stift

86 % Produktiv skogsmark
1 % Jordbruksmark (åker och bete)
13 % Övrigt (inkl. impediment)

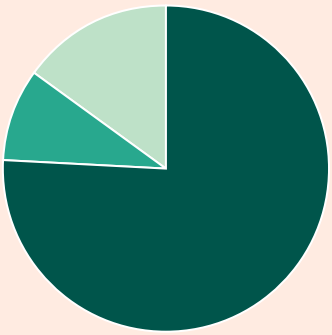
Växjö stift

82 % Produktiv skogsmark
9 % Jordbruksmark (åker och bete)
9 % Övrigt (inkl. impediment)

Stiften totalt

15 % Övrigt (inkl. impediment)
9 % Jordbruksmark (åker och bete)
76 % Produktiv skogsmark

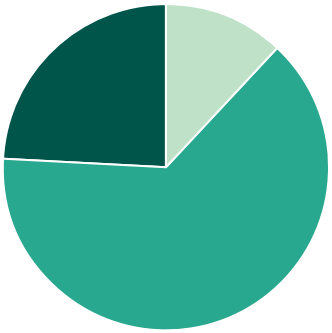

Bilaga 3.
Trädslagsfördelning
samtliga stift och totalt

Bilaga 3. Trädslagsfördelning *samtliga stift och totalt*

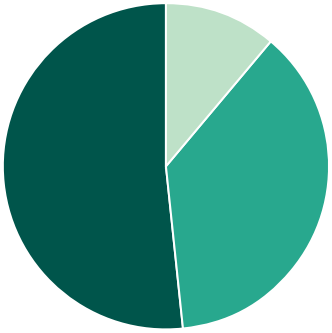
Göteborgs stift

- 24 % Tall
- 64 % Gran
- 12 % Löv

Härnösands stift

- 52 % Tall
- 37 % Gran
- 11 % Löv

Karlstads stift

- 41 % Tall
- 48 % Gran
- 11 % Löv

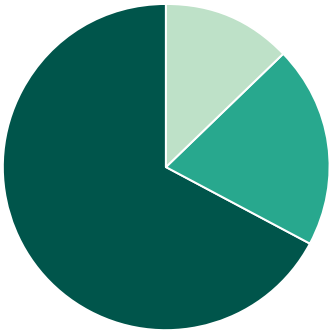
Linköpings stift

50 % Tall
38 % Gran
12 % Löv

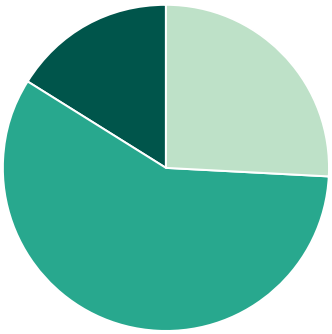
Luleå stift

67 % Tall
20 % Gran
13 % Löv

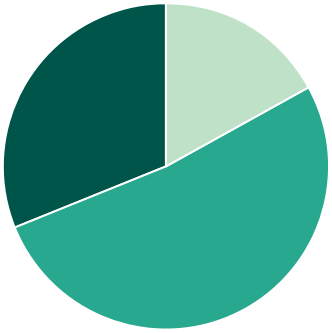
Lunds stift

16 % Tall
58 % Gran
26 % Löv

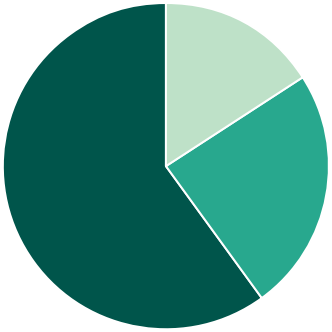
Skara stift

31 % Tall
52 % Gran
17 % Löv

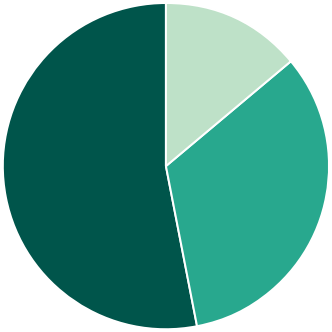
Stockholms stift

60 % Tall
24 % Gran
16 % Löv

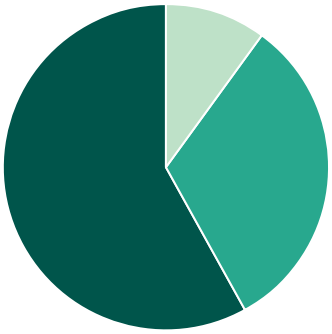
Strängnäs stift

53 % Tall
33 % Gran
14 % Löv

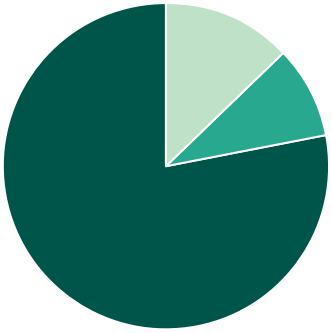
Uppsala stift

58 % Tall
32 % Gran
10 % Löv

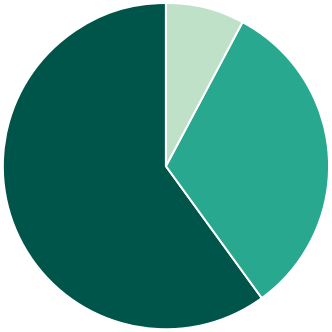
Visby stift

78 % Tall
9 % Gran
13 % Löv

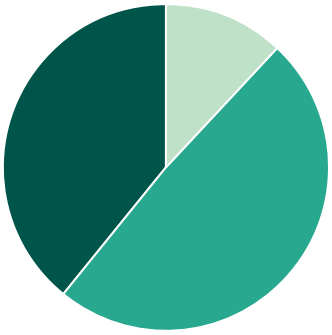
Västerås stift

- 60 % Tall
- 32 % Gran
- 8 % Löv

Växjö stift

- 39 % Tall
- 49 % Gran
- 12 % Löv

Stiften totalt

- 49% Tall
- 39% Gran
- 12% Löv

